

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enarrationes Vocvm Priscarvm In Libris De Re Rvstica

Georgius <Merula>

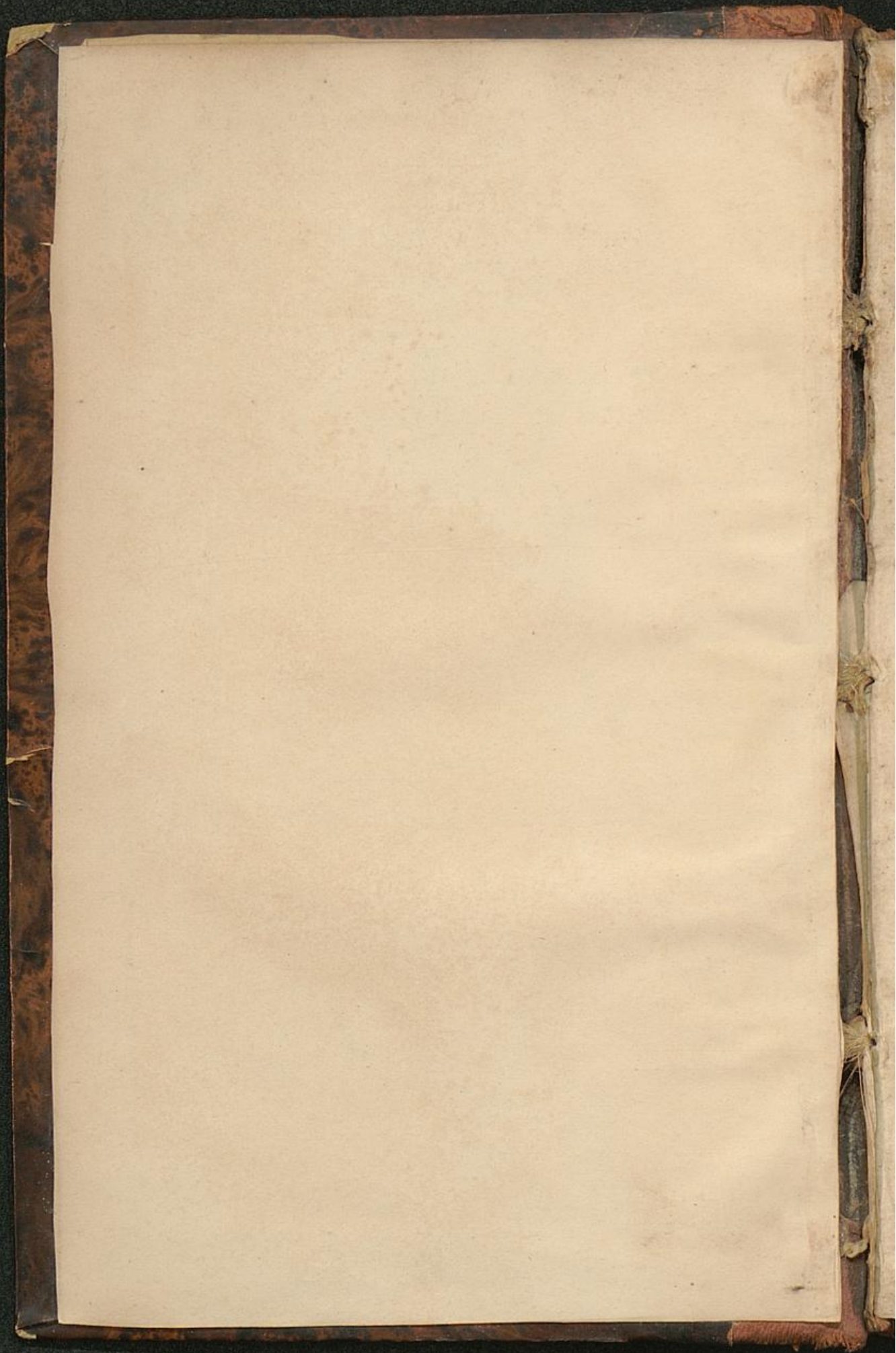
Lvgdvni, 1549

urn:nbn:de:hbz:466:1-12996

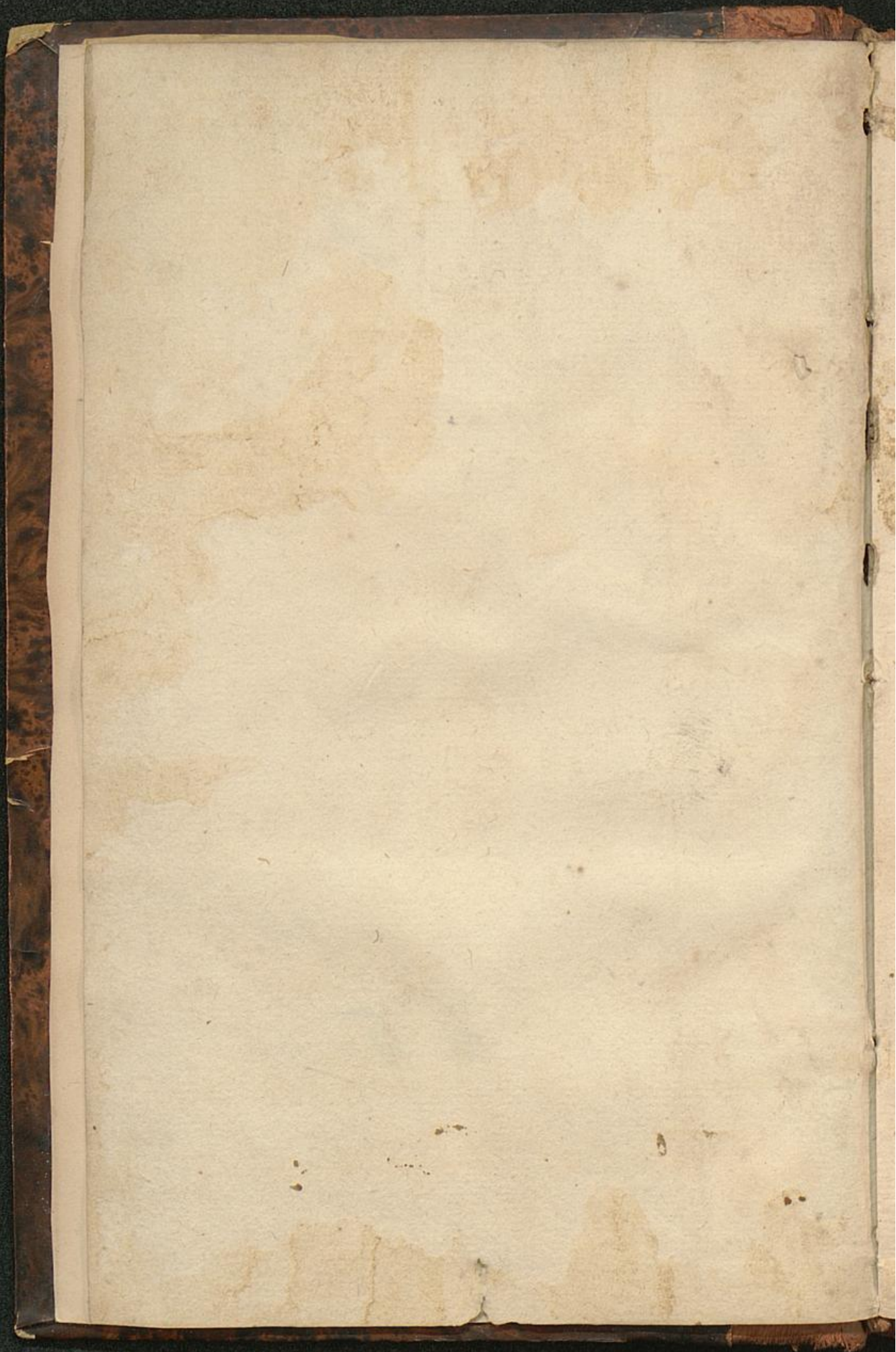

Th. 5963.

75

ENARRATIO-

NES VOCVM PRI-

SCARVM IN LIBRIS

DE RE RVSTICA,

per Georgium Ale-
xandrinum,

Philippi Beroaldi in libros XIII. Columel-
lae Annotationes.

Aldus de Dierum generibus, simulq̄ de Um-
bris, & Horis, quæ apud Palladium.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,

1549.

COLVME LLAE VITA,

EX IPSO OPERE

COLLECTA.

GADITANVS fuit, id quod conijcere licet ex lib. quinti cap. quinto, cum ait, M. quidem Columella patruus & c. item libro septimo, cap. i i. ubi ait, Nam cum in Municipium Gaditanum & c. Item lib. octauo, cap. decimo sexto: ubi est, Vt Atlantico Faber qui generosissimis piscibus adnumeratur in nostro Gadium municipio & c. item lib. x. de lactuca hoc uersu, Et mea quam generant Tartesi littore Gades. VIXIT Claudij Impera. temporibus, id quod conijciatur ex lib. i i i. cap. i i i. ubi Senecæ, eiusq; uinearum, & Nomentanæ meminit regionis. Cor. Celsi coætaneus, cuius non sine honoris præfatione, animiq; candore sæpius mentionem facit. SCRIPSIT XII. de Re rustica libros (de eo autem qui est de arboribus ambigitur) non minus doctè, quàm diligenter. Librum item Lustrationum sacrificiorumq; priscorum pro frugibus: cuius meminit lib. i i i. cap. x x i i. Libros quoq; aduersus Astrologos & Chalæos: quos se profitetur composuisse, lib. x i. cap. i. Hactenus quod astruere possumus.

*

ENARRATIONES

GEORGII ALEXANDRI

ni priscarum uocum in his de Re

Rustica libris ordine

Literario.

A

Bacus, mensa structoria, & coquinarid.
cap. 10. Cato.

Ablaqueare à lacu deriuatur, & est quã-
do terra reffossa, radices superiores re-
cidimus. cap. 27. Cato.

Abortet, abortum faciat. lib. 2. cap. 4. Varro.

Aceat, acidum fiat. cap. 148. Cato.

Acetabuli mensura cum dicitur, heminae signatur pars
quarta, id est, drachmae quindecim.

Acheloides nymphe à fluuio Acheloo. Dryades, deæ ar-
borum. Napee, collium dictæ. Col. in hort. lib. 10.

Achras adis, genus est syluestris pyri. in hort. Col.

Acratophoron, uineam, puto legendum Græcè ἀκροπόρο-
πον οἴνον. lib. 1. cap. 8.

Amores Acrisioneos, id est, Danaës filia Acrisij, quã con-
uersus in imbrem aureum compressit Iupiter. Colum. in
hort. lib. 10.

Adijcialis coena, erat adipalis & opipara, ab adijciendo.
lib. 3. cap. 6. Varro.

Adserunt, iuxta serunt. lib. 1. cap. 25. Varro.

Aeacij flores, hyacinthus, quem è sanguine Aiadis natum
dicunt. Col. in hort. lib. 10.

Aedituus, is dicitur, qui sacras ædes curat, Prisci tamen di-
xere aeditimum. lib. 1. cap. 2. Varro.

ad 2

Aestiua

PRISCARVM VOCVM

Aestiuā, ubi aestatem: hyberna, ubi hyemem agunt armenta
& greges. lib. 2. cap. 8. Varro.

Sine afflatu, id est sine nota aspirationis. libro 3. capi. 1.
Varro.

Albuelis, uini genus, sicut item uisula. lib. 13. Col.

Alica fit ex Zea. Ἰεαπ Græci speltam dicunt. cap. 76. Cato.

Alicastrum ea forma ab alica deriuari putamus, qua à sili-
qua siliquastrum. lib. 2. cap. 6. Col.

Allobrogica & Biturica à gente nomen habuerunt, lib. 13.
Columel.

Alopecis à cauda uulpium dicta. lib. 3. cap. 2. Col.

Altera genitrix Cretæ Prometheæ, alludit ad fabulã, quia
Prometheus ex creta terra hominẽ formauit. Columel. in
hort. lib. 10.

Altinates, ex Altino, quæ urbs olim in littore Venetiæ flo-
rentissima fuit. lib. 7. cap. 2. Col.

Amaranthus, flos ab immortalitate nomen trahens, unde
immortales q̄; amaranthi: nunquam enim marcescit, fit q̄;
ab α priuatiua particula, & μαγαίρω sicco. lib. 9. cap. 4.
Columel.

Amelus, flos est quem eleganter Vergil. in Georg. descri-
bit. lib. 9. cap. 4. Col.

Ameram apud Columellam legimus, quæ dictio semen ul-
mi significat: Plinius tamen Sameram uocat. lib. 5. cap. 5.
Columel.

Amerino ab Amerino oppido, ubi plurima erat salix ame-
rina, quam nunc uulgus appellat agnum castum. capi.
10. Cato.

Amylum sine mola factum. cap. 87. Cato.

Amineum genus uitis, à regione Aminea. cap. 6. Cato.

Amites, perticæ aucupatoriæ. Pallad.

Amythaon

E N A R R A T I O.

Amythaon, Melampodis pater fuit, similiter & Chiron.
Colum. in hort. lib. 10.

Ἀμπελόεσσαρ ἀμπέλσς ἔχσσαρ, vitibus plenam. li. 1. ca. 2.
Varro.

Amphibion dicitur duplicis vitæ. lib. 3. cap. 10.

Amphitrite, uxor fuit Neptuni. Thetis uerò Oceani se-
nis. Col. in hort. lib. 10.

Amphrysus, fluuius Thessaliæ. Col. in hort. lib. 10.

Amula, uas ad aquam gestandam. Col. in hort. lib. 10.

Amurea, sex olei, quæ contra culices, & limaces uim ha-
bet maximam. Col. in hort. lib. 10.

Andrachne, herba, quæ portulaca dicitur. Colum. in hort.
lib. 10.

Antepagmenta, ualuarum ornamenta, quæ antibus adpin-
guntur, id est affiguntur. cap. 14. Cato.

Gallinæ Aphricanæ, quas Græci μελεαργίδας uocant, nunc
Pharaonis aues dicuntur. lib. 3. cap. 10. Varro.

Apinia, ab Apio, brassica, quam Græci σελινάδα uocant.
cap. 157. Cato.

Apianis uuis apes dedere cognomen, præcipuè eorū au-
dæ. lib. 13. Columel.

Apyrenum, malum granatum propriè dulce uocauerunt
prisci medici: uerum si Græcam dictionem Latine ex
etymologia explanare uoluerimus, Apyrenum dicitur,
cui nulla inest granorum duritia uel minor quàm alijs.
lib. 13. cap. 22. Col.

Ἀποδυτήριον apodyterion, locus ubi deponebant uestes
ante ingressum balnei. in præfat. lib. 2. Varro.

Apothecæ ubi reponitur uinum. lib. 1. cap. 5. Col.

Apparuit, præstò fuit, obsecutus est, unde & Apparito-
res. lib. 3. cap. 2. Varro.

PRISCARVM VOCVM

- Apri miliarij dicebantur mille librarum, quos solebant in
cœnis apponere Romani. lib. 3. cap. 4. Varro.
- Aquifolios ab arbore aquifolio. cap. 3. Cato.
- Arbustiuum ab arbusto possessiuum. lib. 12. cap. 41. Col.
- Ἀρχέτυπον Græcè, Latine exemplar. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Arelate, urbs Narbonensis Galliae. lib. 3. cap. 7. Col.
- Ariua mater porri. Ex Aritia porrum erat capitatum, &
genus caulium non excelsius, folio numerosius quoque
& tenuius. Col. in hort. lib. 10.
- Armenia, cercola, & damascena prunorum genera. Col.
in hort. lib. 10.
- Armeniaca, præcocia, persica quidam putant: nam tuberes
& armeniaca proximè ab amygdala florent. lib. 1. ca.
3. Col.
- Armorcea, genus est raphani. lib. 6. cap. 17. Col.
- Artrare est aratrare, & est quando sata inarantur post-
quam & nata sunt, & excresecunt. lib. 13. cap. 23. Col.
- Asiatica persica frigoribus proueniebant, contrà Gallica
tempestate subant. Col. in hort. lib. 10.
- Asinaria mole grauiores sunt, & immobiles. cap. 4. Cat.
- Asini, pisces, qui per diminutionem aselli. libro 3. cap. 17.
Varro.
- Afferculus diminutiuum ab affere. lib. 8. cap. 2. Col.
- Asyrio semine radix, hæc Syriaca uocatur radix, quòd
ex hortis Syrorum translata sit. Col. in hort. lib. 10.
- Atrienfis is erat, cui credebatur cura atrij. lib. 12. cap. 3.
Columel.
- Atriplex, herba est syluestris scilicet, & satiua, accusata à
Pythagora. Col. in hort. lib. 10.
- Attæi, hymeti, id est, attici mellis quod optimum nascebatur
in Hymeto monte Athenarum. Col. in hort. lib. 10.

Auerrunces

ENARRATIO.

Auerrunces, auertas, depellas. cap. 142. Cato.
Autolycus, maternus Vlyssis auus omnium furacissimus.
lib. 1. cap. 3. Col.

B

Bacchi, qui orchestra saltabant. hoc nomine dictus
est Priapus, ἰχθύφαλλος & Græce. Columel. in hort.
lib. 10.

Balausus, herba est non multum dissimilis à Narcisso. Col.
in hort. lib. 10.

Balsamum herbam significat & arborem balsami, sicut &
casia herba, & arbor. Col. in hort. lib. 10.

Basculi, populi item Hispaniæ. lib. 7. cap. 10. Varro.

Basterna, genus rhedæ. Pallad.

Battilus herba aculeata sponte nascens, & est marina &
hortensis. lib. 12. cap. 18. Col.

Bestiarij, qui bestias conficiebant. Si uestiarij legatur, lo-
cum significat seruandarum uestium. lib. 1. cap. 7. Col.

Betica pars Hispaniæ à flumine dicta. lib. 7. cap. 2. Col.

Bilis atra, melancholia dicitur. cap. 156. Cato.

Bima, duorum: trima, trium, quadrima, quatuor annorum.
lib. 3. cap. 1. Col.

Bionias, herba est, quæ pampinorum amoenitatem præstat,
& alligat quicquid obuiam habet. Col. in hort. lib. 10.

Bipalium instrumentum est ad fodiendum. libr. 1. cap. 42.
Varro.

Biturici populi Gal. inde biturica uitis. lib. 3. cap. 20. Col.

Βούμας &, magnam mammam habens. lib. 2. cap. 5. Varro.

Βούπαιδα, magnum puerum. lib. 2. cap. 5. Varro.

Βούπειρα, magna fames. lib. 2. cap. 5. Varro.

Boni consulat, hoc est, bene statuatur, in bonam partem, ut
aiunt, accipiat. in præfa. lib. 10.

PRISCARVM VOCVM

- Βοῶπις, magnos habens oculos. lib. 2. cap. 5. Varro.
 Bosphorus, bouis transitus, ratio tamen exigit, ut bosporus
 dicamus. lib. 2. cap. 1. Varro.
 Branchiæ dicuntur in piscibus secundum ceruicem, follium
 more hiantes partes, quibus anhelitum reddere, ac per
 uices recipere existimantur. lib. 8. cap. 17. Col.
 Brissam uuam, tum dicimus, cum pedibus ad exprimendum
 uinum calcatur. Col. lib. 12. cap. 19.
 Brutia pix, secundus est liquor crassior defluens à ligno
 igni circumdato, quæ rursus in cortinas æneas coniecta
 spissatur & coagulatur. lib. 12. cap. 19. Col.
 Brutij, populi sunt ultimi habitatores Italiæ Siciliam uer-
 sus. Col. in hort. lib. 10.
 Bulbus apud idoneos scriptores, non tantum pro cepa
 capitur, sed etiam pro omni radice rotunda. unde le-
 gimus bulbos narcissi, & bulbos cannarum. lib. 4. cap.
 39. Col.
 Bulbi megarici, à Megaris ciuitate Græciæ, ueniebant
 etiam ex Africa bulbi maxime laudati, utrunque genus
 Col. scribit, cum dicit Megaris & getulis glebis. Col.
 in hort. lib. 10.
 Bumastus à bouis mamma. lib. 3. cap. 2. Col.
CAecilia, genus serpentis. lib. 6. cap. 16. Col.
Cædua sylua à cædendo. lib. 1. cap. 7. Varro.
 Cæliaci dicuntur, qui uentris fluxum patiuntur. lib. 3. cap.
 16. Varro.
 Cæmenta, lapides quibus ædificia consurgunt. Cato.
 Cæsim, id est uno ictu. lib. 4. cap. 25. Col.
 Calendæ Veneris, Calendæ Aprilis, nam à Venere Aprilis
 nomen traxit. Col. in hort. lib. 10.

Caltæ,

Catha, herba est nascens in segetibus flore purpureo. Col. in hort. lib. 10.

Campe uermis genus hortēses herbas infestans, dicta à uerbo Græco κάμπτει, id est flectere. Col. in hort. lib. 10.

Canabina possessiuum à canabe herba. lib. 3. cap. 8. Varro.

Cancelli ligna sunt inter se modicis interuallis in transuersum annexa, quibus scenæ, & tribunalia atq; fenestræ muniebantur. lib. 3. cap. 5.

Canterius, ordo uineæ simplici iugo porrectæ. lib. 4. cap. 18. Colum.

Canterius, equus cui adempti sunt testiculi. cap. 149. Cato.

Caphisterium genus uasis rustici, putamus Scaphisterium melius legendum. lib. 2. cap. 8. Col.

Capitis porri, id est, capitati porri. Col. in hort. lib. 10.

Capis capidis, genus uasis. inde per diminutionem

Capidula à capiendo. cap. 154. Cato.

Capulatores, qui capulis oleum deplent. Sunt enim Capulæ uasa ansata. cap. 66. Cato.

Cariosus à Carie, est enim Caries putrilago & uetustas. cap. 34. Cato.

Carpathium pelagus, ab insula Carpatho dictum, inter Rhodum & Cretam. lib. 8. cap. 16. Col.

Cassiope, astrum, in quod relata fuit Cassiope mater Andromedæ. Col. lib. 11. cap. 2.

Cataclysmus, diluuium, inundatio. lib. 3. cap. 1. Varro.

Catelle, diminutiuum à catena. cap. 135. Cato.

Catulo feceris, id est sacrificaueris caniculæ, ad quod sydus placandum frugibus inimicum canes immolabantur, facere enim est sacrificare. lib. 2. cap. 22. Col.

Caules in herbis dicuntur, hoc est ipsum robur, siue stipes. lib. 9. cap. 4. Col.

PRISCARVM VOCVM

- Caurus uentus qui & Corus dicitur. Col. in hort. lib. 10.
 Cauterum, siue cauterium, ferrum ad urendum. Pal.
 Cedria, primus sudor, qui defluit à canali dum pix fit, cui
 tanta est uis, ut in Aegypto corpora hominum defun-
 ctorum ea perfusa seruentur. lib. 6. cap. 32. Col.
 Cellarius, qui habet curam cellarij. Cellarium autem est
 ubi reponuntur ad annum usum necessaria. lib. 12. cap.
 2. Colum.
 Centones ex pannis, uel lanis diuersorum colorum in unum
 condensatis, uel consitis fiebant. cap. 2. Cato.
 Cerrus arbor glandifera, inde possessiuum cerreus. lib. 8.
 cap. 17. Col.
 Cherephyllum, herba est frondibus luxurians, ab hocq; no-
 men cepit. Col. in hort. lib. 10.
 Chalbanum, succus est ferulae Syriae: & Graeci χάλβανον,
 dicunt per χ, nostri uerò in g, ch uertunt. lib. 9. cap.
 19. Col.
 Chalcis, piscis est de genere romborum. lib. 8. cap. 17. Col.
 Characate uinea, id est, pedata à Graeco χάραξ acos, fo-
 minini generis duntaxat, pedamentum uitis significat.
 lib. 5. cap. 4. Col.
 Charchari, Elachate, Chamarus, Gobio pisces. lib. 8. cap. 17.
 Colum.
 Chelas, cancri brachia, qui facere uidentur Librae sydus. Co-
 lum. lib. 10. in hort.
 Chiron & Melampus, medici praestantes, à quorum nomi-
 ne herbae quoq; dictae sunt centaurea, melampodion. lib.
 3. Col. in praefa.
 Choënis, genus uasis. Pall.
 Cicures, domestici, & contrarij feris. lib. 3. cap. 11. Varro.
 Cicuta, herba uenenosa. Col. in hort. lib. 10.

Cylind

- Cylindrus, lapis teres, quo terra densatur & æquatur,
Col. in hort. lib. 10.
- Cymata in brassica dicuntur, quæ uere proximo post primam sectionem à caulibus colliguntur, uel (ut alij dicunt) tenuiores cauliculi. Col. in hort. lib. 10.
- Cimerius, ubi iungitur pontus Mæotidi paludi. lib. 7. cap. 2. Varro.
- Cimolia creta ab insula Cimolo, qua utuntur fullones in uestibus abluendis: hanc nunc uulgus terram saponariam uocat. lib. 6. cap. 17. Col.
- Cyperon genus herbe palustris. lib. 3. cap. 16. Varro.
- Citheron, Parnassi iugum, ubi erat Nyssa urbs dicata Baccho. Col. in hort. lib. 10.
- Citrum, lignum pretiosissimum, quo lectos prisci exornabant: & neutri est generis. lib. 3. cap. 2. Varro.
- Clathri ligna sunt cauearum, uel quibus aliquid munitur, aut sepitur: inde clathrate fenestra. cap. 4. Cato.
- Clauis, morbus pedes ferè tentans. lib. 7. cap. 5. Col.
- Clitellæ dicuntur ea quibus sarcinæ colligatæ mulis portantur: inde muli clitellarij. cap. 10. Cato.
- Cloaca, per quam sordes publicæ eluuntur. Col. in hort. lib. 10.
- Clostra à cludendo. Cato.
- Coagmenta, coniunctiones arctæ & compares à cogendo, id est, stringendo. cap. 19. Cato.
- Coagmentare, est compares coniunctiones arctè cogere & stringere. lib. 4. cap. 28. Col.
- Cocula uasa aenea coctionibus apta. cap. 10. Cato.
- Codicillus diminutiuum à codice: est autem codex arboris robur. cap. 130. Cato.
- Cohortales gallinæ, quæ in corte domi aluntur. lib. 8. cap. 2. Col.

PRISCARVM VOCVM

2. Columel.

Cohortes sunt uillarum infra maceriam spatia. lib. 1. cap.

17. Varro.

Collocasia, herba est Nili. lib. 8. cap. 15. Col.

Colliciares tegulae, quare Deliciares.

Collucare, est, cum profanae syluae rami deciduntur officien-
tes lumini. cap. 139. Cato.

Colostrum dicitur spongiosa lactis densitas, quae post par-
tum prima est, & morbus Colostra, quo lactantes ten-
tantur. lib. 7. cap. 3. Col.

Comitia, aeditia, in quibus aediles creabuntur. lib. 3. cap. 2.

Compascat, inde compascuus ager dicitur, qui relictus ad
pascendum communiter uicinis. lib. 1. ca. 2. Var.

Compendium, utilitas: contrarium dispendium. lib. 3. cap.
20. Col.

Compitalia dies festi à compitis: nam Compita dicuntur in
quae multae uiae conueniunt. cap. 57. Cato.

Compluuiata uitis, dicta à cauis aedium compluuijs. lib. 1.
cap. 8. Varro.

Concinnare aptè componere: nam cinnus commistio est.
cap. 106. Cato.

Concoqui dicitur cibus calore stomachi. ca. 156. Cato.

Condepsere est cōmiscere, & mollire subigendo, quod uer-
bum à Græco fit δεψειν. cap. 76. Cato.

Olea conditanea, quae condi, uel condiri potest aptè. lib. 1.
cap. 24. Varro.

Congylis, rapi genus. Col. in hort. lib. 10.

Coni, nunc cupressi. lib. 6. cap. 7. Col.

Consenteis deos, è quibus consentia sacra dicuntur, quae
ex consensu multorum sunt statuta. lib. 1. cap. 1. Varro.

Conuoluulus, à conuoluendo: & est uermiculi genus, qui
sc

E N A R R A T I O.

se inuoluit pampino : unde & inuolutus dictus. cap. 95.

Cato.

Coracinam picem, nigram. Pal.

Corambla, herba est, quæ oculos retundit & hebetes facit, ideoq; dicta, nam κορα pupillam significat, ἀμβλὺ uerò retusum & hebes. Col. in hort. lib. 10.

Cordum, foenum sero natum. lib. 7. cap. 3. Col.

Corycium, antrum in Cilicia, unde primum delatum est crocum. lib. 9. cap. 4. Col.

Corymbus, uua est ederae. Col. in hort. lib. 10.

Corrudam syluestrem asparagum uocant. cap. 6. Cato.

Cortina, uas quo oleum uel liquidum aliud influit, cap. 66.

Cato.

Cortinale, à cortina, dum mensam aut parietem significat, descendit. lib. 1. cap. 6. Col.

Cotyla, genus est mensurae. Cato.

Coturnices aues sunt aducae, terrestres potius, quam sublimes, has nunc uulgus quales appellat: quibus ueneni semen gratissimus est cibus, quam ob causam eas damnare mense: simulq; propter comitalem morbum. li. 3. cap. 5. Varro.

Coxendicem, coxam exponit Nonius, de qua dictione enarratius tractabimus. cap. 159. Cato.

Cremor lac expressum ex grano aqua macerato. capi. 86.

Cato.

Crepida prærupti saxi margo, & extremitas uiarum, uel ripae paulò eminentiores crepidines dicuntur. lib. 3. cap. 17. Col.

Crepitaculum à crepitu. lib. 9. 11. Col.

Crocodilus, lacerta est Nili immense magnitudinis, quam debellauit Ichneumon. Pall.

Croco

PRISCARVM VOCVM

- Crocomaga, herba est.
- Crotum uenatorem fuisse dicunt, precibusq; Musarum in astra relatum, & pro sagittario ponitur. Col. in hort. lib. 10.
- Cruditus redundantia stomachi, quæ nascitur ex ægra concoctione. in præf. lib. 1. Col.
- Cuculliones idem putamus quod cucullos. cap. 2. Cat.
- Culcitra dicta, quod in ea tomentum uel saxum inculcetur. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Culigna, uas propriè uinariū. cap. 132. Cato.
- Cumæ, urbs Campaniæ, unde Cumana brassica: sessilis folio, & capite patula. Col. in hort. lib. 10.
- Cunila bubula, herba est qua se tuentur testudines contra serpentes pugnaturæ, nunc dicitur cotula, & bouis oculus, & flos eius est maior quàm chamæmilla. libro 6. cap. 17. Col.

D

- D** Actylides à digitali gracilitate dicta. lib. 13. Col.
- Dardaniæ artes, Phrygiæ faciébāt mulierē menstruatam, nusquam cinctā, solutis capillis, nudis pedibus, cōtra erucas, & cætera, hortum circuire. Col. in hort. lib. 10.
- Decemmodiæ & trimodiæ, uasa sunt rustica, quibus rustici in ferendo frumento dum ferunt utuntur, nec non polinctor in frumento per molas frangendo trimodia utitur. lib. 12. cap. 60. Col.
- Decoxit domino, debitam pecuniam, cum non esset soluendo, abstulit. Col. lib. 11. cap. 1.
- Decumano: id est, limite decumano, qui fiat ab ortu solis ad occasum, ut suprâ diximus: aliter uerò limes ex trāsuerso currens uocatur cardo. lib. 12. cap. 41. Col.
- Decussis etiam dicitur à decem assibus. lib. 3. cap. 13. Col.

- Decussatim, per decusses. lib. 12. cap. 53. Col.
- Decussare, in decusses formare atque diuidere. lib. 3. cap. 13.
Colum.
- Defrutaria, uasa ad defrutum idonea. lib. 12. cap. 6. Col.
- Defrutum, uinum ad tertiam partem decoctum: de quo &
passa, & sapa, idem Col. scribit. lib. 9. cap. 12. Col.
- Delibrare est librum tollere. lib. 4. cap. 24. Col.
- Delphica laurus, quod uictores Delphis ea coronarentur,
& est uiridior laurus: cypria uero folio breui, & nigro,
per margines imbricato, crispa. cap. 10. Cato.
- Delitiales tegulae à delitio tigno dictae: has alij Colliciales
uocant. cap. 14. Cato.
- Denicales Ferae colebantur, cum hominis mortui causa fa-
milia purgabatur. lib. 2. cap. 22. Col.
- Depangere, plantare: inde depactus. lib. 3. cap. 16. Col.
- Deplere, euacuare. cap. 14. Cato.
- Despondere animum, est statuere finem uitae. lib. 3. cap. 5.
Varro.
- Despondent, hoc loco statuunt, Plautus & Varro addunt
animum. lib. 8. cap. 7. Col.
- Depsiticum à depsendo: est enim depsere, subigendo mani-
bus aliquid molle & tenerum reddere. cap. 74. Cato. quo
uerbo utitur Cato frequenter.
- Desultor, unde & desultorij equi, qui & desultores, qui
olim in cursum agebant singulos equos, ut nunc fa-
ciunt, qui eos ad brauium, ut currant, alunt. lib. 2. cap.
7. Varro.
- Digitelli, diminutiuum à digito, & uidetur esse genus her-
be. lib. 18. cap. 7. Col.
- Dindymus, mons Phrygiae Cybele sacer: quae dea sacerdo-
tes suos in furias agebat. Col. in hort. lib. 10.

Dioneis

PRISCARVM VOCVM

Dioneis floribus, id est, Veneris. Col. in hort. lib. 10.

Δυσχεΐα Græce, Latine mala, difficilis concoctio. cap. 127. Cato.

Διφθέρα diphthera, uestis pastoritia, ex pellibus ouium aut caprarum. lib. 2. cap. 11. Varro.

Distabescat, ualde tabescat, absumatur, corrumpatur, colliquescat. cap. 27. Cato.

Distichon, duorum ordinū, siue uersuum. lib. 2. cap. 10. Col.

Dodrans, nouem partes assis. lib. 3. cap. 13. Col.

Dolabella diminutiuum à dolabra. lib. 4. cap. 24. Col.

Dolus Mendesius scriptor Aegyptius. lib. 11. cap. 3. Col.

Draco appellatur palmes emeritus, pluribusq; induratus annis. lib. 5. cap. 5. Col.

Ductarius funis qui per orbiculos trochleæ traicitur. cap. 13. Cato.

Ductim, cum mora. lib. 4. cap. 25. Col.

E

EAbus pro eis. cap. 152. Cato.

EBulus, herba est faciens baccas in similitudinem sambuci. in hort. Col. lib. 10.

Elices dicuntur reuolutiones. Col. lib. 11. cap. 2.

Embammata, à Græco ἐμβάπτειν fieri uidentur, & significant immersiones, quando intingimus uel panem uel obsonium in uasculis repletis re liquida. lib. 12. cap. 55. Col.

Emblema, ex origine dictionis, quæ Græca est, significat tesscrulas, quibus instrata pauimenta uariantur & uersicoloria fiunt. lib. 3. cap. 2. Varro.

Ephippium, stragulum quo equus insternitur. lib. 2. cap. 7. Varro.

Epistates, præceptor, siue præfectus rei faciendæ. cap. 56. Cato.

Epistomi

- Epistomion, dicitur foramen, per quod aqua effluit. lib. 3.
cap. 4. Varro.
- Epityrum, uel sine e, pityrum, ex con fractis oliuis fit, ex
quibus nomē traxit: Græce *πίτυρος* dicitur, cap. 19. Cat.
- Equienti mule, equum appetenti, ut credimus, iam febrien-
ti legitur, lib. 6. cap. 37. Col.
- Equile, ab equo, ut ouile & bouile. Cato.
- Erigones canis, id est, canicula sydus. Col. in hort. lib. 10.
- ErUCA, uermis rodens herbas. Col. in hort. lib. 10.
- Esculentum dicitur ab esca. lib. 9. cap. 12. Col.
- Esitare, forma frequentatiua, à supino esum deriuatum.
cap. 57. Cato.
- Etesia, uenti stati, qui quotannis in uigore aestatis per-
flant x x x. diebus. Col. lib. 11. cap. 2.
- Etymon recta interpretatio. lib. 1. cap. 48. Varro.
- Euante, genus uitis, Pallad.
- Euerriculum, genus retis piscatorij à uerrendo dictum. lib.
3. cap. 17. Varro.
- Euie nos legendum esse dicimus, quanquam interposita aspi-
ratione euhye legant: Nam ab *ἔουι*, quæ uox est bacchan-
tium, nascitur. Col. in hort. lib. 10.
- Exanietur, exudando siccetur, lib. 12. cap. 50. Col.
- Excudere dicuntur aues post legitimum incubatum pullos
ex ouis: alibi legitur excludere. lib. 3. cap. 9. Var.
- Exgrumantes, de mensura, & recta uia excedentes, uel
grumos eruentes. lib. 3. cap. 14.
- Eximij proprie sunt porci, qui de grege accepti ad sacrifi-
candum liberius pascuntur, lib. 7. cap. 9. Col.

F

FAbis habilis, herbas significat, quibus fabæ condiri so-
lebant: sunt enim fabæ fabrorum conuiuia. Col. in

bb

hort.

PRISCARVM VOCVM

hort. lib. 10.

Factores dicuntur, qui oleum faciunt: inde factus. cap. 64.

Cato.

Fastus, libri in quibus cuiusq; anni gesta continebantur. lib.

9. cap. 14.

Factum quid sit. uide Ostium.

Fauces Caudinae, locus ubi Romanus exercitus fraude Samnitium interceptus fuit. Col. in hort. lib. 10.

Fele, animal, quod Graeci ἀλσφοῦ uocant. lib. 3. cap. 11.

Varro.

Ferali mense Lupercus, id est, Februarius mensis, in quo sacra feralia mortuis fiebant, & ludi Lupercales. Col. in hort. lib. 10.

Ferrugineis purpureis: nam ferrugo est purpura intensior. Col. in hort. lib. 10.

Fertum, dictum quod feratur ad sacra, & est sacrificij genus. cap. 132. Cato.

Fiber animal extremas fluuioꝝ oras accolens, hunc Graeci αἰσφοῦα dicunt: Latini uero fibrum ponticum: huius pilus pluma mollior habetur. lib. 13. cap. 17. Col.

Ficorum genera sunt, chalcidicae, chia, purpureae, chelidoneae, mariscae, colistrutiae, Libycae, libysse, flauae, & reliqua. Col. in hort. lib. 10.

Figlinae à figulis dictae. lib. 1. cap. 2. Var.

Filicula, puto diminutiuum à filice. lib. 6. cap. 30. Col.

Fiscina, uasis genus. Col. in hort. lib. 10.

Flaccescat, id est, flaccidum fiat. lib. 12. cap. 8. Col.

Flaccidi, à flaccis, quorum aures pendulae, & non arrectae sunt. lib. 7. cap. 5. Col.

Flammeola, rubeamam flammeum rubeum. Col. in hort. lib. 10.

Floccs,

- Floes**, feces uini. lib. 6. cap. 13. Col.
Flutæ, muræne dicebantur in freto Siculo, quæ Græce
 πλωταί. lib. 2. cap. 6. Varro.
Fœnifecæ dicuntur qui fœnum secant. lib. 2. cap. 22. Col.
Forda, dicitur bos grauida: unde etiam sacra fordicalia. lib. 6.
 cap. 24. Col.
Foriculis, diminutiuum uidetur à foris. lib. 1. cap. 50. Var.
Fortisfortunæ dies appellatus à Seruio Tullo rege, qui fœ-
 num Fortisfortunæ secundum Tiberim extra urbem di-
 cauit. Col. in hor. lib. 10.
Fracescere dicuntur oliuæ, quæ collectæ calore & uetu-
 state putrefiunt. cap. 76. Cato.
Fraces, oliuarum sunt carnes, & feces. cap. 66. Cato.
Frietur, teratur digito, inde compositum affrio. lib. 1. cap. 9.
 Varro.
Fructuis, genitiuus à fructu: ut ab anus anuis. lib. 1. cap. 2.
 Varro.
Fruge salis, mica salis. Col. in hort. lib. 10.

G

- G** **Alactopota**, lac potantes. lib. 7. cap. 9. Col.
G **Garum**, liquamen ex pisce. lib. 6. cap. 5. Col.
Gemelle uites ab uuis semper geminis nomen habuerunt.
 lib. 13. Col.
Gemellar, uasis genus uidetur. lib. 12. cap. 50. Col.
Gemino astro, id est, signo geminorum. Columel. in hort.
 lib. 10.
Gerulus à gerendo, & is est qui corpore aliquid gerit. Col.
 in hort. lib. 10.
Gilbus, color est. Pallad.
Glaber, bra, brum, depilem significat. libro 1. cap. 4.
 Varro.

bb 2

Glabrata

PRISCARVM VOCVM

Glabrata, nuda & sine pilis. lib. 12. cap. 53. Col.

Glyciridiæ, dulcis radicis.

Gladiolus, folium narcissi in gladij formam figuratum. lib. 9. cap. 4. Col.

Gleucinum, Græcè dicitur oleum mustum, hoc est expressum antequàm oliuæ calcentur, atque premantur. Nam γλαυκὸν mustum Latine. lib. 12. cap. 50. Col.

Glaucina, herbae genus sylvestris & erraticæ, Niagram uocatur, alij Paralion dicunt, nascitur enim in afflatu maris, aut nitroso loco, inde nomen sumpsit: nam glaucus cæruleum significat, qui color est maris. Columel. in hort. lib. 10.

Gliscere, est crescere: unde pergliscit, ualde crescit per instructionem epularum. lib. 8. cap. 4. Col.

Glubito, corticem detrahito, de quo plura in Plautinis questionibus. cap. 33. Cato.

Grauedo, grauior pituita, & crassior, inde grauedinosi. lib. 7. cap. 3. Col.

Grossi sunt primitiuæ ficus. cap. 94. Cato.

Grumus, collectio terræ minor tumulo. lib. 3. cap. 14.

Grumæ dicitur ager uel cliuulus. Col. lib. 5. cap. 8.

Gurgulio, pars gutturis, per quam pulmo attrahit, & reddit spiritum. lib. 2. cap. 4. Varro.

H

HAerediolum, duorum mensura iugerum, quòd heredem sequeretur. in præfat. Col. lib. 1.

Halcyonij, ab Halcyonibus quibus nomen traxere, quarum foeturæ ante brumam septem diebus, & totidem post mare sternitur. Col. lib. 11. cap. 2.

Halecem foeminini generis apud Catonem minuti, & uilis piscis genus putamus esse, quanquam alibi ex intestinis piscium

ENARRATIO.

- piscium fecem legamus, quæ gancæ olim materiam præ-
buit. cap. 38. Cato.*
- Halesus, fluvius, & mons non longè ab Actna. Col. in hort.
lib. 10.*
- Hamonium, coloris genus tendentis in subrufum. lib. 3. cap.
2. Varro.*
- Hara stabulum dicitur, tam de porcis, quàm de auibus. lib. 3.
cap. 10. Var.*
- Haron, in Aepo uocant bulborum genus, scyllæ proxi-
mum amplitudine. Col. in hort. lib. 10.*
- Heluolæ, insignes sunt colore inter purpureas nigrasq;
medio sæpius uariante, & ob id uarianæ appellatæ. Col.
lib. 3.*
- Heluenaci generis, id est, uitis heluenacæ, cuius duo sunt ge-
nera, maior, & minor, & est in fertilitate princeps. lib. 5.
cap. 4. Col.*
- Heluolum, color inter rufum & album, unde heluolæ uuæ,
& heluolum uinum.*
- Hexastichon, sex ordinum, siue uersuum. lib. 2. cap. 10. Col.*
- Hybernus oriens dicitur, unde sol per hyemem oritur. lib. 9.
cap. 7. Col.*
- Hybero, Hispano. Col. in hort. lib. 10.*
- Hydromelli, mellitæ aquæ.*
- Hyena, animal est ferum atq; agreste, quam dicunt alternis
annis marem, alternis fœminam, sermonem quoque assi-
mulare, in cuius spina articulus siue nodus est ad medi-
camina efficax. lib. 2. cap. 9. Col.*
- Hyoscyamos, herba est. lib. 6. cap. 38. Col.*
- Hypenemium à uento natum, uel factum. lib. 2. ca. 1. Varro.*
- Hyperionis, id est, solis, nam sol ab Hyperione progenitus
est. Col. in hort. lib. 10.*

PRISCARVM VOCVM

Hipparchus, Eudoxus, Meton, philosophi, qui de syderibus
 & temporibus anni scripserunt. lib. 9. cap. 14. Col.
 Hornotinum dicitur huius anni, alij annotinum legunt. lib.
 4. cap. 17.

I

Ithyphallus proprie membrum uirile erectum dici-
 tur. Dicuntur & Ithyphalli curatores. Col. in hort.
 lib. 10.

Iligneas ab ilice. cap. 18. Cato.

Illicium, ab illiciendo dictum. lib. 3. cap. 16. Varro.

Imbuere, inficere, & primum intingere. cap. 66. Cat.

Incerniculum ab incernendo genus est cribri. cap. 10.
 Colu.

Ἰχθυόσφορα, loca in quibus aluntur pisces. lib. 8. cap. 1. Col.

Inciles fossae dicuntur ad educendam aquam factae. idem &
 Incilia. cap. 155. Cato.

Indidem, idem mox, ab inde & idem. cap. 15. Col.

Inerticula, genus uitis quoniam iners sit, & uiribus innoxia.
 lib. 13. Col.

Infriare est terendo aliquid digitis leuiter inspergere. cap.
 95. Cato.

Infundibulum, quo in uasa liquores infundimus. cap. 10.
 Cato.

Inibi, sic & mox. cap. 10. Cato.

Inire, est concumbere, quando foemina marem recipit. unde
 legimus foeminas à uiris iniri. lib. 6. cap. 37. Col.

Initia Latine, μυσθία Graece. lib. 3. cap. 1. Varro.

Insipiat, id est, alterando fiat insipidum, quanquam alibi
 legatur cum far incipiat. cap. 113. Cato.

Insolare & insolari dicitur solem admittere. lib. 4. cap. 18.
 Colum.

Interdiuis

ENARRATIO.

Interdius pro interdiu. lib. 1. cap. 9. Varro.

Interordinium, spatium quod est inter ordines. lib. 3. cap. 13.

Cato.

Intertrigo ab interterro, quando simul membra interteruntur & confricantur, accedente sudore, cap. 157.

Cato.

Intrita, ab intero uerbo, cuius præteritum est intriui & intritum supinum, & proprie dicitur cibus de allcato mortuario factus. Col. lib. 12. cap. 40.

Inula, herba que suo aspectu atque natura tristitiam affert, nomenq; suum adhuc seruat. Columella in hort. libro 10.

Iolchos, Thessaliæ ciuitas. Col. in hort. lib. 10.

Ἰππιον ἄργυρον, quod & Achaicū dicebatur, Peloponnesi urbs, & uidetur ab equis dictum. lib. 2. cap. 1. Varro.

Ischiaci dicuntur ἰσχυρὸς id est, e' coxendice, de qua dictione plura alio loco. cap. 127. Cat.

Ἰσθμια Græce, Latine secundæ, folliculi sunt continentes foetum in matris utero cum menstruis. lib. 7. cap. 6. Col.

Ἰσθμια textoria. lib. 1. cap. 2. Varro.

Iubar lumen est, & pro aurora ponitur. Colum. in hort. lib. 10.

Iugata uitis, à iugo, quod ad similitudinem militaris iugi fiebat: nam duabus defixis hastis, tertia superligabatur. lib. 4. cap. 18. Col.

Iuglandes sunt nuces, quasi Iouis glandes. lib. 1. cap. 16. Varro.

L

Lac cyrenaicum, silphium est. lib. 13. cap. 23. Col.

Lacinie de uestibus dicuntur; discreta item animalia & in partes diuisa, in lacinias segregari dicuntur. li-

bb 4 bro 7.

PRISCARVM VOCVM

bro 7. cap. 5. Col.

Laconicum, fornax concameratus ad thermas concedenda-
ciendas. in præfat. lib. 1. Col.

Lactis gustus quæ condat herba. De lepidio intelligere iudicetur, cuius usus non est sine lacte, emendat enim cutem in facie, & lepras tollit, & cicatricum uulnera, & nomen trahit à Græco. Col. in hort. lib. 10.

Lactucarum quoque plura sunt genera, hoc est, Cæcilia, Cappadocia, Tartesiaca, Paphia siue Cypria: est etiam sessilis lactuca. Col. in hort. lib. 10.

Lactucula, quamuis descendat à lactuca, tamen alia est herba lac habens. Col. in hort. lib. 10.

Lageos, herba leporaria. lib. 13. Col.

Λαγοφόρεια, leporaria. lib. 8. cap. 1. Col.

Lanata uue à lanugine, quæ eas uestit. lib. 13. Col.

Lanistæ dicebantur qui domi gladiaturam docebant gladiatores, quos deinde uenderent munerarijs. lib. 8. cap. 2. Colum.

De lapide noxium, consuetudinem exprimit Romanam, nam solebant damnatos mortis de Capitolino lapide deijcere. lib. 3. cap. 3. Col.

Lapsana, brassica syluestris: est enim brassica alio nomine caulis, & utraque dictio Latina. lib. 3. cap. 16. Var.

Laserpitium, à serpitio: est autem laserpitium silphium, asam nunc uocant. cap. 116. Cat.

Latrina, locus est priuatorum sordium. Col. in hoc. lib. 10.

Lubrica lapathos, quam ὑδρολάπαθος uocant. Col. in hort. lib. 10.

Lauream, & laurum, & mutata diphthongo loream pro eodem accipit Cato. alij folia distinguunt appellatione laureæ.

Laut

ENARRATIO.

- Lautitia, est epularum magnificentia. lib. 9. cap. 1. Col.
 Leguli olearum lectores. cap. 64. Cat.
 Lentorem, tenacitatem & uiscositatem ex humore procedentem. Nam lentus tenacem & uiscosum significat, unde & lentesco uerbum. lib. 5. cap. 4. Col.
 Lentiscus arbor est, ex qua colligitur mastix, & est trifera. lib. 13. cap. 20. Col.
 Ora leonis, herbam significat leoninam in montibus nascentem, cuius flores cum emittuntur, similes sunt ori leonino aperto. Col. in hort. lib. 10.
 Lernei cancri, id est, qui ex palude Lerna exiit, dum Herculis pedem momordit pugnantis, & in sydus relatus est. Col. in hort. lib. 10.
 Leucoia, alba uiola. lib. 9. cap. 4. Col.
 Lyceus, & Cylleus, montes Arcadiae. Col. in hort. lib. 10.
 Ligula, genus mensurae. lib. 12. Col.
 Limaces, cochleae à limo appellatae. Col. in hort. lib. 10.
 Limes decumanus in semitis, & limitatione agrorum is uocatur, qui agrum ab exortu aequinoctiali ad occasum aequinoctialem secat. lib. 3. cap. 20. Col.
 Lingula diminutiuum à lingua, uideturq; signare hic lignum uel lapidem concauum, quò aqua uel uinum confluit: sed de hac dictione plura in Plautinis quaestionibus. cap. 18. Cato.
 Ligusticum, herba est in Liguria montibus nascens. libro 12. Col. 56.
 Lyra, signum coeleste. Col. in hort. libro 10.
 In speciem literae Graecae, id est, δ deltae, uel λ lambdae. lib. 3. cap. 16. Col.
 Litera proxima primae, id est, β, beta. Columel. in hort. lib. 10.

PRISCARVM VOCVM

- Lithostratus**, locus lapidibus stratus, si uerbum Græcum propriè interpretari uolumus. Verùm Lithostrata ex paruulis crustis constabant, quibus solum pauimentum incrustabatur. lib. 3. cap. 1. Varro.
- Loci locorum**, uulua, propriè duntaxat in foemina, de qua plura alibi dicam. cap. 157. Cato. (Dicuntur etiam loca locorum, ut apud Col. lib. 8. cap. 11.)
- Loculamenta** à loculis deriuari uidentur, & significant capsulas. lib. 8. cap. 8. Col.
- Longurius**, pertica est longior. lib. 1. cap. 19. Varro.
- Lomentum panis** ex faba. Pall.
- Lorea** ex lora fit maceratis aqua uinaceis. cap. 25. Cato.
- Lotium** urina est. cap. 122. Cato.
- Lotus arbor** est dicata matri deum: est etiam herba in Phrygia laudatissima, & Aphricæ peculiaris, cuius bacca uescuntur homines. Col. in hort. lib. 10.
- Luridus**, supra modum pallidus. lib. 1. cap. 22. Varro.
- Lupus**, piscis est olim pretiosus, qui lanatus erat, sub ostia fluuiorum captus. lib. 3. cap. 3. Varro.
- Lusitania**, pars est ulterioris Hispaniæ, quam nunc Portugalliam appellant, dictam dicunt à lusu Bacchi. libro 2. cap. 1. Varro.
- Luxa & luxata**, membra suis locis mota, & soluta. cap. 159. Cato.

M

- Mæna** piscis est. cap. 88. Cato.
- Maguderis**, laserpitij genus, alij dicunt caulem laserpitij esse. lib. 6. cap. 17. Col.
- Malagma** à uerbo Græco μάλαττω quod est emollio, & eo utimur in duritie mollienda. lib. 6. cap. 17. Col.
- Malleolus** dicebatur surculus utrinque capitulatus è duro. lib.

ENARRATIO.

lib. 4. cap. 22.

Mandragoræ duo genera, candida, quæ mas, nigra quæ foemina existimatur, ferunt mala nucum auellanarum magnitudine. Col. in hort. lib. 10.

Mareotides Aegyptiæ: nam Mareotis pars est Aegypti. lib. 13. Col.

Marræ, bidentes, & sarcula, rustica sunt instrumenta. Col. in hort. lib. 10.

Mauricini, populi prope Marsos. Col. in hort. lib. 10.

Matellionem à matella deriuari sentimus, & est aquarium uas. cap. 10. Cato.

Matrices dicuntur quæ ad prognerandum aptæ sunt, & plerunque à gallinis. lib. 2. cap. 4. Varro.

Mazonomum, Græca dictio, & propriè lancem significat ad ferenda obsonia in mensam. lib. 3. cap. 4. Var.

Me cessa, pro mihi quæ cessit: & secundum priscos locutus est, qui tibe, & sibe, & mihe, pro tibi, sibi, mihi, dicebant. lib. 3. cap. 16. Varro.

Mediastinus, incola mediæ urbis, uel balneatorum minister, & curator ædium. lib. 1. cap. 9. Col.

Medica herba est, quæ & melica, quæ semel sata decem annos durat. lib. 1. cap. 42. Varro.

Medipontus instrumentum funarium. cap. 3. Cat.

Melanthius apud Homerum in Odyssea, seruus Ulyssis, quem herus foeda morte demum reuersus affecit. lib. 2. cap. 4. Varro.

Μελάνθιον Græcè, Latine git dicitur: alio nomine melanspermon, id est, nigrum semen, alij nigellam. Columel. in hort. lib. 10.

Melanurium, piscis à nigra cauda nomen trahens. lib. 8. cap. 16. Colum.

Meleag

PRISCARUM VOCVM

- Meleagrides**, & Numidica, & Guttera, aues sunt, quæ & Afræ dicuntur. lib. 8. cap. 2.
- Meles**, item animal, aibus inimicum, puto esse id, quod uulgus fouinum & maturellum appellant. lib. 3. cap. 12. Varro.
- Melica** gallinæ, quòd in Media id genus auis corpore amplissimo fiat. l. litera pro d, substituta.
- Media**, regio orientis, ex qua Medi, qui & Persæ dicuntur. lib. 8. cap. 2. Col.
- Melimela** per unum l, utrobique, sunt mala mustea, à μελι, id est, mel, & μῆλον malum, quòd mellis saporem retinent. lib. 1. cap. 59. Varro.
- Melissophylus**, herba est.
- Μελιτῶνες**, apiaria, ubi apes nutriuntur. μελιτσοφορεῖα etiam dicuntur. lib. 3. cap. 16. Varro.
- Menalippa**, mulier, quæ cum Booto filio ad Metapontum delata fuit, ubi sacram ædem habuit. lib. 2. cap. 5. Varr.
- Mendesius possessiuum** à ciuitate Aegypti. lib. 7. cap. 5. Col.
- Meta** dicitur congeries, uel strues in acutum tendens quæ Græcè πυραμῖς dicitur. cap. 46. Cato.
- Inuersæ metæ** similis, hoc est, turbicinam habens figuram, cuius ima pars angusta est, superior uerò lata. At meta inferiorem partem latam habet, superna uerò tendit in acutum. lib. 9. cap. 14. Col.
- Metreta** uas est.
- Miris**, siue smirza, uel ut alij mira, herba est similima cicuta. caule, flore, folijsq; minor. Col. in hor. lib. 10.
- Mirtum coniugulum**, id est, coniugalem à coniugijs. cap. 8. Cato.
- Molle pecus, tectum**: hirsutum uerò, colonicum. lib. 7. cap. 2. Colum.

Moloch

ENARRATIO.

- Molochon, agrian ibiscum appellant. Quidam alij dicunt malachon, hoc est maluam. Col. in hort. lib. 10.
 Muceat, mucorem contrahat. cap. 148. Cat.
 Mucrone graphio, quo in pugilaribus cercis scribimus. Col. in hort. lib. 10.
 Mulsum, uinum cum melle mistum. Lib. 3. cap. 16. Varro.
 Mundus muliebris, ornatus, Græce κρόμη. Lib. 12. cap. 3. Colum.
 Mugiles, pisces sunt tam præcipitis uelocitatis ut transversa nauigia interim supernatent. lib. 8. cap. 16. Col.
 Mullus, piscis olim pretiosus, & cum barbatus sit, putant quidam eum esse quem uulgus barbonum dicit. lib. 3. cap. 17. Varro.
 Munerarij dicebantur qui munera, id est, ludos populo dabat. Lib. 7. cap. 7. Col.
 Munera tartesia, à Tartesso oppido Hispaniæ sito quondam inter Betis ostia, quo nomine etiam fluuius appellatur. lib. 8. cap. 16. Col. (alij Tharsensis tamen legunt.)
 Murgentinam, alij Pompeianam uocant. lib. 13. Col.
 Muria, sal cum aqua medicatum & induratum, de qua plura Col. lib. 7. cap. 8. Col.
 Muscantur, musco integuntur. Col. lib. 11. cap. 2.
 Muscipulis, id est, instrumentis ad mures capiendos, lib. 1. cap. 8. Varro.
 Mustella, piscis in laco Brigantino Rhetiæ generatus. lib. 8. cap. 17. Col.
 Mustus, nouus.

N

- N**arcissus, herba est, eiusq; duo genera. Colum. in hort. lib. 10.
 Pix naricia, ab insula maris Ionij dicta. Columella. in horto.

PRISCARVM VOCVM

- horto. lib. 10.
- Nasiterna, uas aquale est. cap. 10. Cat.
- Nasturtium, herba dicta, quod nasum torquere faciat. lib. 3. cap. 9. Col.
- Natrix, genus natantis serpentis. lib. 1. cap. 5. Col.
- Naxius ardor, Bacchi coronæ sydus significat: nam (ut ferunt poëta) in insula Dia, quæ postea Naxos dicta fuit, relicta Ariadne à Theseo nuptias cum Baccho fecit, donataq; corona inter sidera illata fuit. Col. in hort. lib. 10.
- Nearo Ἰσοπέριος locus ad alendas aues. lib. 3. cap. 10. Varro.
- Nepa, scorpionum significat: alij cancrum dicunt. Colu. in hort. lib. 10.
- Nepita, herba, quæ Græce καλαμίθην. lib. 7. cap. 5. Col.
- Nexus, dicitur obligatio quædam, quæ per æs & libram fiebat. lib. 1. cap. 3. Col.
- Nidor, odor rerum assarum. lib. 8. cap. 4. Col.
- Nocturnas uolucres, noctuam, bubonem, ululam, uespertilionem: solebant enim Prisci ad hortos tuendos noctuam pennis patentibus figere. Col. in hort. lib. 10.
- Nomades, pastores dicuntur, quorum uita omnis in pascendis gregibus habetur, à uerbo νέμο, id est, pasco. libr. 7. cap. 2. Col.
- Nomenclator is erat qui nomina citabat, cuiumq; & seruorum nomina nouerat: inde nomenclatio. lib. 3. cap. 2. Colum.
- Optima nomina, optimos debitores: unde & pecuniæ in nominibus. lib. 1. cap. 7. Col.
- Nomophylaces, dicuntur legum custodes & seruatores, ἀπό τῆς νόμος, id est, à lege, & φύλακῶν, id est, custos. lib. 12. cap. 6. Col.
- Novacula, culter tonsorius. lib. 12. cap. 53. Col.

Noxis

IN ENARRATIO.

Noxis prestari, id est, pro dano satisfacere, & emptorem indemnem facere. lib. 2. cap. 4. Varro.

Numelle, genus uinculi, quo quadrupedes alligantur. lib. 6. cap. 19. Col.

Oberati, dicuntur obligati ab ære. lib. 1. cap. 17. Varr.
Obstrigilandi causa, detrahendi, mordendi, repugnandi. lib. 1. cap. 2. Varro.

Ocimum herba est, quam basilicon alij appellant, sunt qui per z, ozymum scribant à uerbo Græco ὄζω. Col. in hort. lib. 10.

Oculi in arborum surculis proprie uocantur, unde germinantur. lib. 4. cap. 22. Col.

Offulae paruae offe, & hoc loco carnis frusta. lib. 12. cap. 43. Col.

Ogyges, rex Thebarum, sub quo diluuium factum est. lib. 3. cap. 1. Var.

Oĩp & œstros, asylum Latini uocant, siue tabanum: nonnunquam furorem significat. lib. 9. cap. 14. Col.

Oleagina ad similitudinem oliuæ. lib. 9. cap. 14. Col.

Oleastellum, diminutiuum ab oleastro. lib. 2. cap. 5. Col.

Oleitas, siue oletas, ut oliuitas, est tempus legendarum oliuarum, & fructus oleæ. cap. 68. Cato.

Oletum, consitus oleæ locus. cap. 1. Cato.

Olysippo, Lusitaniæ urbs, quæ nostris temporibus Vlisbona dicitur. lib. 2. cap. 1. Varro.

Oliuitatem appellarunt Prisci cum olea colligebatur. lib. 12. cap. 50. Col.

Olus pullum, alio nomine olisutrum. Colu. in hort. lib. 10.

Omphacomelli, immaturo melle. Pallad.

Onychina pruna, quæ unguis colorem habent. ὄνυξ enim est

PRISCARVM VOCVM

- est unguis. lib. 12. cap. 10. Col.
 Opon Cyrenaicum, succus silphij. Pallad.
 Oporotheca, ubi seruantur fructus. lib. 1. cap. 2. Varro.
 Orchites, testiculares oliuae. cap. 6. Cato.
 Orbiculata poma, à figura orbis in rotunditatem circum-
 acti. lib. 1. cap. 59. Varro.
 Onyx, gis, fera est, quae contrario pilo, hoc est, ad caput uer-
 so uestitur orientemq; caniculam contuetur, & adorat,
 nasciturq; praecipue in Getulia. lib. 9. cap. 1. Colu.
 Ornithia, ab auibus tractum nomen: appellantq; tempus
 quod est septuagesimo die post brumã, ab aduentu auium,
 tunc enim adueniunt hirundines, ciconiae, coturnices, &
 reliquae aues aduenae. Colu. lib. 11. cap. 2.
 Ορνιθοβοσκείον, locus ad alendas gallinas, & aues. libro 3.
 cap. 9. Varro.
 Ορνιθών ornithon, auarium, in praef. libri Varro.
 Orihocissos, recta edera, & rigens, quae sola sine admini-
 culo stat. Col. lib. 11. cap. 2.
 Oscitat leo, heritur flos leonis. Col. in hort. lib. 10.
 Ostum uocauerunt Prisci, quod ex uno facto olei reficitur:
 factum dicebant, quod uno tempore conficerent: quod
 alij 160. modiorum: alij 120. faciebant. cap. 6. Cato.
 Oxygarum, acetum cum garo significat. ὄξος enim Grae-
 ce acetum, γάργος liquamen ex pisce. lib. 12. cap. 57. Col.

P

- P**Aean, laus in Apollinem pro uictoria, uel peste auer-
 tenda. Col. in hort. lib. 10.
 Paliurus, arbor est Africae, suauem fructum faciens, quo ui-
 na commendantur. lib. 7. cap. 9. Col.
 Paliurus, herba palustris. Col. in hort. lib. 10.
 Palmaria, insula in mari Tyrrheno. lib. 3. cap. 5. Var.

Panace,

Panace, herba est, quæ alio nomine dicitur centaurea, cuius plures sunt species, interpretaturq; remedium ad omnia.

Col. in hort. lib. 10.

Pandatharia, insula in Puteolano sinu. lib. 1. cap. 8. Varro.

Parilia, festa Palis pastorum deæ: ubi notandum quod in hac dictione mutatur L. in r. lib. 2. cap. 1. Varro.

Parthenope, Neapolis. Col. in hort. lib. 10.

Partiarius, à partiendo dictus, & is est, cum quo aliquid commune habemus, & partimur. cap. 136. Cato.

Patibulum, sera est lignea. Cato.

Pauimentum, à pauiendo, id est, à feriendo dictum. libro 3. cap. 1. Varro.

Pauicula, à pauiendo, id est, feriendo. cap. 107. Cato.

Pauito, ferito, & percutito. Cato.

Pausia, à pauiendo, oliua. cap. 6. Cato.

Paxillus, diminutiuum à palo. lib. 8. cap. 8. Col.

Pectita, participium uidetur, nomen dictum à pecto: alij legunt parcita. Col. in hort. lib. 10.

Pectunculus, piscis per diminutiuum à pectine. libro 8. cap. 17. Colum.

Pedamentum, palus, quo uinea sustinetur. libro 1. capit. 7. Varro.

Pedarius quando pedamentis uinea fulcitur. libro 4. cap. 11. Columel.

Pedes, apud hunc pediculos significat. lib. 3. cap. 9. Varro.

Pedicinus, idem quod pes, & petiolus, & pediculus. cap. 4. Cato.

Pegasidum, musarum, à Pegaso equo. Col. in hort. lib. 10.

Pelamides, à luto nomen traxerunt, quæ primum cordile, mox cum annum excessere, tynni uocantur. libro 8.

cap. 17. Col.

PRISCARVM VOCVM

- Pellibus oues uestiri. quomodo oues pellis & pellibus uesti-
rentur ad custodiendam lanam, Varro docet libr. 2. cap.
22. Col.
- Pelliculare, à pellibus fit, & uidetur esse circumligatis posi-
tis pellibus obturare. lib. 12. cap. 39. Col.
- Pelusiaci, id est, Aegyptij zithi potus, quem è fruge exco-
gitauit Aegyptus, ab alijs ceruisia dicitur. Columel. in
hort. lib. 10.
- Penicillum, diminutiuum à peniculo. Peniculus uerò à pene,
id est, cauda deriuatur. lib. 12. cap. 18. Col.
- Πόρι πῆσάσματα, sunt uela quae extenduntur ad occluden-
dum, & ornandum locum. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Περίστερον, columbarium, in praefat. lib. 2. Varro.
- Περίστερον ποσειδίου, seu περίστερον, id est columbarium. lib.
3. cap. 7. Varro.
- Peristylus, locus columnis clausus. in praefat. lib. 1. Varro.
- Perna à pede dicitur, uel à Græco πῆρα. cap. 158. Cato.
- Persica peregrina fuerunt, utpote quae à Persia ad nos
transierint. Col. in hort. lib. 10.
- Pestum, oppidum in Campania, rosis generosum. Colum. in
hort. lib. 10.
- Petafo, est coxa cum crure porcino salita. libro 2. capit. 4.
Varro.
- Petiolis, paruis pedibus, diminutiuum est. libr. 22. cap. 44.
Columel.
- Φαγέδαινα phagedæna, morbus ulcerosus, usq; ad ossa cele-
riter carnem depascens cum adustione, emittitq; foeten-
tem sanie, & puto hoc in loco esse malum, quod in iu-
mentis uermem appellant. lib. 9. cap. 12. Col.
- Ἔντων historias, plantarum historias, sic φυσικῶν ἀντιῶν.
id est, causarum naturalium: sic enim Theophrast. librum
inscrip

- inſcripſit. lib. 1. cap. 2. Varro.
- Phrygia & Lycaonia, regiones Aſia minoris. lib. 2. capi.
9. Varro.
- Pictes, pugillator interpretatur. lib. 8. cap. 2. Col.
- Pinacotheca ubi tabulae reponuntur. lib. 1. cap. 2. Var.
- Piſo, & piſo in eodem ſenſu, eſt in pila tundere, uel molis
frangere. cap. 136. Cato.
- Pyrois, gemma à colore igneo dicta. Col. in hort. lib. 10.
- Pituita, eſt catharrus. lib. 6. cap. 7. Col.
- Πολυάγνας polyarnas, multorum agnorum. lib. 2. capi. 1.
- Varro.
- Πολυβούτας polybutas, multorum bouum. lib. 2. cap. 1. Var.
- Pocillum à poculo deriuari uidetur. cap. 156. Cato.
- Πολύπυρον, multi frumenti. lib. 1. cap. 2. Var.
- Polycletes, Phragmon, & Ageladas, ſtatuarij ſuere gene-
roſi. Col. in hort. lib. 10.
- Πολυμίλας polymelas, multarum ouium. libro 2. cap. 1.
- Varro.
- Pollentia, urbs iuxta Alpes, diuidens Italiam à Gallia. lib.
7. cap. 2. Col.
- Pollinctorē, curatorem piſtrini, à polline dictum. cap. 5. C.
- Pollucere, uerbum eſt ſacrificale, & reddentium libamēta
deis: de quo plura in Plautum. cap. 132. Cato.
- Polubrum, uas aquatile. Cato. nunc pollulum legitur.
- Pomœrium, locus poſt mœnia. lib. 1. cap. 2. Var.
- Pompeij, & Herculaneum, oppida Campaniæ. Colum. in
hort. lib. 10.
- Portitor Helles, Aries qui in coelum deportatus eſt. Col. in
hort. lib. 10.
- Portumnus deus maris, quem Græci Palemona appellant.
Col. in hort. lib. 10.

PRISCARVM VOCVM

- Precia, quæ cito maturefcit, quafi præcoqua. libro. 13.
Columel.
- Præcidanea, à præcidendo, quemadmodum succidanea à
succidendo, & erat hostia pro frugibus. capitu. 149.
Cato.
- Præliganeum uinum, à prælegendo. cap. 23. Cato.
- Post principia, locus in castris à principibus militibus di-
ctus. lib. 3. cap. 4.
- Procyon, stella, quæ antecanis dicitur Latine. Col. lib. 11.
cap. 2.
- Prodromi aquilones appellantur, qui octo ferme diebus
exortum caniculæ præcedunt. Col. lib. 11. cap. 2.
- Promus, à promendo dicitur, & est, qui uictum familie
promit. lib. 12. cap. 3. Col.
- Protocomos, primum comantes: alij prototomos legunt,
id est, primæ sectionis. Col.
- Prouincia dicebatur extra Italiam, & ideo legimus uineas
Prouinciales, & Italicas. lib. 4. cap. 1. Col.
- Ptisana, uidetur esse pultis genus ex farina ordeacea. lib. 7.
cap. 7. Col.
- Pfitiæ, etiam uites sunt. lib. 13. Col.
- Pullationem, idē putamus, quod pullicium, hoc est, foeturā
pullorum. lib. 8. cap. 4. Col.
- Pulex, uermiculus herbis infestus, & præcipuè brassicis.
Col. in hort. lib. 16. Varro.
- Publicium, à pullis deriuatur, & est foetura pullorum. lib.
3. Varro.
- Pumiles, & pumiliones, in hominibus dicuntur, Græcè
quoque gallinæ dicuntur pumiles, πῦμι. libro 8. capit. 2.
Colum.
- Putearius, possessiuum, à putco. Varro.

Querque

Q Verquedula, phalagrides aquaticæ aues. libro 3.
cap. 12. Varro.

Quinquatria, dies Mineruæ sacer. Col. lib. 11. ca. 2.

R Adula, instrumentum ferreum a radendo. lib. 12. cap.
18. Col.

Ramentum, à radendo dicitur, id est, quod de raso ligno,
uel alia re decidit. lib. 4. cap. 28. Col.

Rapina, à rapo similiter & rapitium. cap. 35. Cato.

Rapistrum, diminutiuum à rapo. lib. 9. cap. 4. Col.

Rauis coloris appellantur, qui sint inter flauos & castios.
lib. 2. cap. 2. Varro.

Recipere est excipere ad usum suum, & reseruare: inde
recipitur domino, id est, reseruatur domino. ca. 140. Ca.

Referre acceptum, est fateri se ab alio accepisse. lib. 1. cap.
2. Varro.

Reijcula oves, quæ ætate uel morbo graues reijciantur.
cap. 2. Cato.

Repastinari ager is dicitur, cuius natura fodiendo muta-
tur. de origine & significato plura Col. Varro.

Resoluit nexus, id est, peperit, & enixa est. Colu. in hort.
lib. 10.

Retorridum dicitur, quod intempestiuè amissis uiribus à
sole torretur. lib. 3. ca. 18. Col.

Retrimentū, à reterendo uidetur deduci. Plinius recremē-
tum dicit. lib. 1. cap. 64. Var.

Rhetica, à Rhetis populis Alpium. lib. 13. Col.

Rhynton, Tarentinus nugator uilissimus in agendis præ-
cipuè fabulis, ad quem alludunt tam Varro quàm Col.
apud quos modo legitur mython, modo rhynton. lib.

PRISCARVM VOCVM

3. cap. 3. Var.

Ricinus uermis est exitum non habens, canes acrius infestans atq; boues. lib. 2. cap. 9. Varro.

Ricinus genus cucumeris rotundi, à uerme, nam oblongus: cylindro non est absimilis. Col. in hort. lib. 10.

Riphaei, montes septentrionales. Col. in hort. lib. 10.

Robigo, deus, quem putabant rubiginem auertere: est autem Rubigo morbus segetum. lib. 1. cap. 1. Var.

Robustus, à robore. Cato.

Rododaphnes, rosa laurina, quam Nereum uocant. Pall.

Romanensis sal, qui Romæ uenditur. cap. 136. Cat.

Rosea, campus appellatur in agro Reatino, quod in eo arua rore humida semper serantur. lib. 1. cap. 7. Var.

Rubellæ Nomentanæ, dicuntur à rubente materia. lib. 13. Columella.

Rudetum, terra quæ prius rudis fuerat & inculta, tum altitatem arata. cap. 34. Cato.

Ruframateria & Pompeij sunt oppida Campaniæ. ca. 22. Cato.

Ruscus, herba est aspera, & horrida. Col. in hort. lib. 10.

Rustica uinalia quartodecimo Calend. septemb. celebrantur, quo die primum uinum in urbem deferantur. lib. 1. cap. 1.

Rusticæ, gallinæ sunt agrestes, rostro longiore, quæ per diminutionem rusticulæ quoq; appellantur. lib. 8. cap. 2. Columel.

Rutabulum, dictum in prouendo. lib. 12. Col.

S

SAbelli, populi à Sabinis orti, qui incolunt montes qui sunt inter Sabinos & Marsos. Col. in hort. lib. 10.

Sabæum, Arabicum: nam in Arabia felici odoramenta preciosa

- ciosa nascuntur, ut balsamus, casia, thus. Colum. in hort.
 lib. 10.
- Sacer mons, est (ut opinamur) sacrum promontorium,
 quod modo appellant caput sancti Vincentij. lib. 2. cap.
 1. Varro.
- Salaria uia, dicta quoniã ex illa sal in Sabinos portari con-
 sueuerat. lib. 3. cap. 1. Varro.
- Salentini, populi Calabriae. lib. 2. cap. 10. Varro.
- Salgama appellabantur à priscis, quaecunque conditanea
 ad uictum nostrum in uasis seruabantur. Colum. in hort.
 lib. 10.
- Salire proprie dicuntur animalia ratione carentia, quando
 foetum mares ineunt. Ab eo fit salior: unde leta salitur
 ouis. Et salax est nomen, id est, in coitu fortis & creber.
 lib. 7. cap. 7. Varro.
- Sampfucus, herba quam nunc appellant maioranam alicq;
 nomine amaracus dicitur. Col. in hort. lib. 10.
- Sansam, Gregorius Tifernus, utriusque linguæ interpres,
 quod Strabo Græce dicit πλτυγα falsum interpretatur,
 significatq; Græce os oliuæ. lib. 12. cap. 49. Col.
- Herba santonica, genus est absynthij amarissimi, dicta à San-
 tonibus Galliae populis. lib. 6. cap. 24. Col.
- Sarranæ, uiolæ purpureæ: unde sarranum ostrum. lib. 3. ca-
 pit. 4. Col.
- Satureia, thymus, & thymbrae, herbae sunt. Colum. in hort.
 lib. 10.
- Scapus, est fruticibus & ijs herbis, quæ per hycmem non
 demoriuntur. lib. 9. cap. 4. Col.
- Scarificatio, est quando tenui uulnere sanguis emittitur. lib.
 6. cap. 12. Col.
- Scarus piscis, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq;
 uesci

P R I S C A R V M V O C V M

- uesci. lib. 3. Varro.
- Scandulae fiunt ex robore, abiete, etiam picea fissis, uel assu-
latim defectis. lib. 8. cap. 3. Col.
- Schoenus, arbor lentisci. cap. 105. Cato.
- Scylla, genus est bulbi. Col. in hort. 10.
- Scylla, cepae est genus. lib. 13. cap. 23. Col.
- Scipio, baculum significat. lib. 12. cap. 39. Col.
- Scirpiculas falces, à scirpando, id est, ligando: nam his utun-
tur in uinea liganda. cap. 11. Cato.
- Scobem dicimus, quod per terebram, & ferram in perfo-
rando rebus teritur, atq; educitur. lib. 4. cap. 28. Col.
- Scopula, diminutiuum à scopa. lib. 12. cap. 18. Col.
- Sculponeas, calceos putamus ex lana confectos. cap. 59.
Cato.
- Scutriscum, uasis genus, & uidetur ex figura Graeca deri-
uari à scutria. cap. 11. Cato.
- Scutulas, scutis intertextas, quod opus à Gallis est institu-
tum primo. Pal. lib. 1. cap. 9.
- Sebetis nympha, Sebetos fons est Neapoli, cuius aqua uica-
tim decurrens, omnes ferè usus Neapolitanis praestat.
Col. in hort. lib. 10.
- Sectarius, porcus qui gregem praecedens ducit. cap. 190.
Cato.
- Secto, sectiuo. Col. in hort. lib. 10.
- Sectores, dicti sunt, qui spe lucri sui secuti, bona condemna-
torum auctionabantur, proq; his pecuniam pensitabant
singulis. Sectio uerò ipsa auctio. lib. 3. cap. 2. Varro.
- Sedentaria opera, quae ab artificibus sededo fiunt. lib. 1. cap.
12. Col.
- Sedum, alij sadum, alij sessuuium uocant, herba est in tegu-
lis nascens. lib. 12. cap. 8. Col.

Sedum

- Sedum herba est, quam Anagorum alio nomine uocant. lib. 2. cap. 22. Col.
- Sementinae feriae, à semente, quòd sationis causa susceptae. lib. 1. cap. 2. Varro.
- Seminio, pro semine. lib. 2. cap. 1. Varro.
- Septimuntialis satio, dicta à sacrificio septimuntialiorum, quod fiebat in septem locis urbis Romae, nominatae septimuntium à septem montibus, in quibus Roma sita est. lib. 2. cap. 10. Col.
- Serra campanica, herba est, quam millilotum dicimus. cap. 10. Cato.
- Serum, aqua lactis. Col. in hort. lib. 10.
- Sesquiculleare uas, quod continet culleum, & dimidium alterius. lib. 12. cap. 18. Col.
- Sesquilibra, libra una cum dimidio alterius. lib. 12. capi. 11. Columel.
- Sesquimensis, dicitur mensis unus cum dimidia parte alterius hoc est octaua pars. lib. 1. cap. 26.
- Sesquipedes, pes unus cum dimidio alterius. ca. 46. Cato.
- Sestiana mala, à Sestio nomen acceperunt. libro 12. capi. 44. Col.
- Sybaris, ciuitas Calabriae. lib. 1. cap. 7. Varro.
- Sicilire, est ea secare quae sceniferae praeterierunt. libro 2. cap. 22. Col.
- Signia, urbs Campaniae. Col. in hort. lib. 10.
- Signinū opus, ut diximus, fiebat calce addita confractis testis. lib. 8. cap. 17. Col.
- Silenti luna, coeunte luna, hoc est interlunio. capit. 29. Cato.
- Siler, fluius iuxta praedicta oppida. Col. in hort. lib. 10.
- Similago, & simila, sunt deliciae farinae triticeae. Cato.

PRISCARVM VOCVM

- Simus, qui pressis naribus, inde Resimi, qui sursum uersis
resimas gerunt. lib. 6. cap. 1. Col.
- Siphones, fistulae, quibus aquas, uel aliud liquidum inter-
ueniente spiritu attrahimus, atque emittimus. lib. 3. cap.
10. Col.
- Sirpiculum, canistrum ex sirpis confectum. Colum. in hort.
lib. 10.
- Sirpus, iuncus est. lib. 8. cap. 15. Col.
- Sifer herba, cuius radicem olim nobilitauit Tyberius Ca-
sar, flagitans eam omnibus annis à Germania. Colum. in
hort. lib. 10.
- Solca, quae solo pedis subijcitur. lib. 6. cap. 13. Col.
- Solea, rombus, & passer, pisces plani. lib. 1. cap. 15. Col.
- Solitaurlia, hostiarum trium diuersi generis immolationem
significant, hoc est tauri, arietis, uerris. cap. 141. Cato.
- Solium & labrum, uasa quibus in balneo utuntur. cap. 10
Cato.
- Spartea, à sparto. Est enim Spartum herba iberica: Latini
quidam genistam interpretantur. cap. 11. Cato.
- Sphaericum, à sphaera, id est, rotunditate. Cato.
- Spira, dicitur basis columnae unius tori, & genus operis
pistorij, & funis nauticus, in orbem conuolutus. cap. 77.
Cato.
- Stabia, uetus Campaniae oppidum. Col. in hort. lib. 10.
- Staphylinus, pastinaca est agrestis, & erratica. Colum. in
hort. lib. 10.
- Statumina, à statu arborum dicuntur, prout crescendo sta-
tum accipiunt rami. lib. 4. cap. 2. Col.
- Stellio, genus est stellati lacerti. lib. 9. cap. 7. Col.
- Stephanitis à coronario naturae luxu folijs acinos intercur-
santibus. lib. 3. cap. 2. Col.

- Stramenta à sternendo. Cato.
- Stranguria, difficultas urinæ, quando guttatim micluriunt.
cap. 127. Cato.
- Strepitus quòd cum sole circumagatur. lib. 13. Col.
- Strigæ appellantur ordines rerum intra se continuatè col-
locatarum, à stringendo dictæ. lib. 2. cap. 19. Col.
- Strigosum dicitur iumentum, cuius corpus fame aut alia
uitij causa stringitur: nam strigosus quasi stringosus, à
stringendo. lib. 6. cap. 37. Col.
- Stringere, decerpere, & colligere: inde strictiua oliuæ quæ
manu leguntur ad differentiam caducarum. cap. 66. Cat.
- Strues, dicebantur extructiones rerum, & proprie in sa-
crificijs. cap. 134. Cato.
- Sublinat, pinguat. cap. 15. Cato.
- Subscribere, fauere proprie in causis agendis, unde et sub-
scriptores fautores. lib. 1. cap. 2. Col.
- Subscudes, appellantur tabellæ, quibus tabulæ inter se
configuntur, quia quo innituntur, succiditur. Pacuuius,
Nec ulla subscus cohibet compaginem. Cato.
- Substillum à stillando dictum: est autem ægritudo quando
stillatim urina emittitur. cap. 156. Cat.
- Succidia, à suis edendis dicta, succidium, exponit Nonius
pro larido. lib. 2. cap. 4. Varro.
- Suffitas, suffumigatas, à uerbo suffio. lib. 9. cap. 14. Col.
- Suffragines, nodi sunt sub crure. Suffraginosa mula, cu-
ius suffragines morbo uitiatæ sunt. lib. 6. cap. 38. Col.
- Suffriare, à sub & frio, hoc est paululum conterere. lib. 12.
cap. 36. Col.
- Suggestus uel suggestum, ut hic, à suggero fit, & est locus
editior. lib. 3. cap. 5. Varro.
- Suppuratio, est cū ulcus ad sanem tendit. lib. 6. cap. 9. Col.
- Susum

PRISCARVM VOCVM

Sufum pro sursum dicebant antiqui. lib. 3. cap. 20. Col.

T

TAges, is fuit, qui primus Hetruscis aruspicij disciplinam tradidit. Col. in hort. lib. 10.

Taleæ, scissionses sunt lignorum & præsegmina. cap. 45. Cato.

Tamaricum quoq; frutex est. lib. 8. cap. 15. Col.

Tamus, herba est minutis folijs & aculeatta. Col. in hort. lib. 10.

Tarcon, Hetruriae dux & aruspex. Col. in hort. lib. 10.

Tardipedi sacris, id est uulcanalibus. Col. in hort. lib. 10.

Tarentinae, aues à Tarento, de quibus plura in Plautinis quæstionibus. lib. 7. cap. 2. Col.

Porrum Tarentinum, alio nomine sectiuum dicitur. lib. 8. cap. 11. Col.

Tarentina nux, dicitur à mollicie corticis, eò quòd uix at trectata frangatur. lib. 13. cap. 22.

Tartesi littore. Tartesiam lactucam suam dicit, quòd Columellarum familia ex municipio Gaditano progenita erat. Col. in hort. lib. 10.

Tyrso tartesiacos, id est, lactucæ tartesiacæ. Paphios, id est, Cypriæ. Colum. in hort. libro. 10.

Taxus, arbor est, ex qua fabricantur arcus. Toxica quoque inde sudare dicuntur. Colum. in hort. lib. 10.

Tectorium, illinimentum, & quasi pauimentum parietis atq; incrustatio. lib. 3. cap. 1. Varro.

Tectum pecus dicitur ad differetiam colonici: appellatum tectum, quòd operimentis tegetetur. lib. 7. cap. 2. Col.

Temporius, aduerbiū deductū à tempore aduerbio, quòd significat opportunè, & tempestiuè. lib. 8. cap. 4. Col.

Teredo uermis est lignum terens atque exedens. lib. 4.

cap.

cap. 24. Col.

Termes, termitis, ramus de arbore recisus. lib. 7. ca. 6. Col.
nunc autem tamaris legitur.

Tesseras appellat lapillorum frusta quadrata. lib. 1. cap. 9.
Colum.

Thalli dicuntur in porris & cepis medij stipites, ἀπό τῆς
θάλλειν uirescere. lib. 11. cap. 3. Col.

Thasie uites, à Thaso insula nominatae. lib. 13. ca. 23. Col.

Thaumantias Iris, filia Thaumantis. Col. in hort. lib. 3.

Θέα Ἰδίοι diminutiuum, forma Græca à teatro. libro 3.
cap. 5. Varro.

Θυρίο Ἰοπέοι locus ubi feræ aluntur. lib. 3. ca. 13. Var.

Tholus, lignum, cui inhaeret tectum templi, Græci quidam
exponunt domum esse rotundam. lib. 3. cap. 5.

Thracius, à Thracia, ostium ponti, per quod in Propon-
tida influit pontus. lib. 2. cap. 1. Varro.

Tibe trado, pro tibi, & respicit ad morè currentiū cū faci-
bus in festo Cereris: quorum primus, cū ad locū statutū
uenisset, facem sequenti dabat. lib. 3. cap. 6. Varro.

Tibur, ciuitas haud longe ab urbe, olim fertilis pomis. Col.
in hort. lib. 10.

Tomacinae, quæ apud alios tomacula, & canacæ, edulia
ex carne porcina. lib. 2. cap. 4. Varro.

Tomices, Græco nomine appellantur ex canabi impoli-
to, & sparto leuiter tortæ restes, ex quibus funes fiunt.
Pallad. 1. cap. 13.

Trepidancæ à mensura dicuntur: alij legunt crepidancas, à
crepida. lib. 3. cap. 2. Col.

Tribularium, à tribula fieri uidetur: est enim tribula in-
strumentum ad terenda frumenta. lib. 1. cap. 7. Col.

Triclinium, est conclaue, à tribus lectis sternendis. lib. 1.
cap.

PRISCARVM VOCVM

cap. 17. Varro.

Trochleæ, siue trochalia, instrumenta cū orbiculis ad subleuanda, & deprimenda onera. cap. 136. Cato.

Trulleū, uas, quo manus perluuntur. Trulla tamen et trūa uas quo ē culina in latrinam aquam fundant. cap. 19. Ca.

Trusatiles mola, alio nomine manuarie, quod manibus truantur. cap. 10. Cat.

Tuberes, peregrina poma ex Africa in Italiā delata. Col. lib. 11. cap. 2.

Tubuli, fistule sunt maiores fictiles. lib. 1. cap. 8. Var.

Turiones, dicuntur teneritates summitatum arborum, uel arbuſtorum. lib. 12. cap. 49. Col.

Turduli, populi Hispaniæ. lib. 2. cap. 10. Var.

Turdus, Merula, Varij, piscium nomina. lib. 8. ca. 17. Col.

Turnilacus, locus ex conualli Aricina, ubi quondam fuit lacus Turni, inde subierunt lacutures caules. Colum. in hort. lib. 10.

Turunda, panificij genus. cap. 157. Cat.

Tormina, à torquendo, morbus, quod torqueat, unde torminosus. cap. 26. Cato.

Tortiuum uinum, nouissimè expressum. cap. 7. Cato.

VAcerra, stipes est, ad quem equos solent religare. lib. 6. cap. 19. Col.

Valetudinariū, locus in quo ægroti stant ut curētur. lib. 12.

Valuuli, folliculi sunt leguminum. lib. 6. ca. 9. Col.

Vari dicuntur obtortis cruribus introrsum, ut putamus. Nam in exteriorem partem obtorta crura habentes

Vacij dicuntur. lib. 2. cap. 9. Varro.

Vegrandes, malegrandes, parue, & minutæ. lib. 2. cap. 2. Varro.

Verd-

ENARRATIO.

- Veratrum, helleborus. cap. 113. Cato.
- Vergiliae, stellae sunt, alio nomine Pleiades. li. 9. cap. 14. Col.
- Veruactum, quasi uere actum, & est quando uere primum agri proscinduntur, ad differentiam restibilis dictum. lib. 2. cap. 4. Col.
- Vesuium, siue Vesuium, mons ardens in Campania. Col. in hort. lib. 10.
- Veterina, animalia dicunt, quae uehere quid possunt. libr. 1. cap. 38.
- Veterinarij, medici sunt ueterinorum, hoc est animalium, quae aliquid uehunt. hos nunc marescallos uocant, hinc & ueterinaria medicina. lib. 6. cap. 7. Col.
- Veternum, morbus ex nimio ocio. lib. 4. cap. 24. Col.
- Vidueritas, calamitas dicitur, quod bonis uiduet. capit. 141. Cato.
- Viere, est uincire, uel inflectere. lib. 1. cap. 64. Varro.
- Vitibus albis, uite bionia, quae dicitur ἀμπελὶς ἁλὼκη. Colum. in hort. lib. 10.
- Viuiradices, dicuntur surculi cum radicibus, ad differentiam malleoli, & talearum. lib. 3. cap. 13. Col.
- Vlpicum, genus allij, quod alio nomine dicitur allium Libycum. cap. 70.
- Vrinare est mergi: inde urinatores, qui sub aqua natant. lib. 8. cap. 14. Col.
- Vulturinus, uentus, qui & Graece εὐρῆς, & flat ab oriente brumali. lib. 12. Col.
- Χυροβοσκείον, locus ad pascendos anseres. li. 3. cap. 10. Var.
- Ziziphon, arbor est, non pridem in Italia nota: ex Syria enim ad nos uenit, puto id esse, quod Zizapha creat. lib. 2. cap. 7. Col.

FINIS.

ENARRATIONES

PHILIPPI BEROALDI

in XIII. Columelle libros, serie li-
teraria digesta, se-
quuntur.

A

ABLAQUEARE incipito) ablaquea-
re circūfodere est: Itali excodicare appel-
lant, ut docet Palladius, id est, circa uitis co-
dicem dolabra terram diligenter aperire,
& purgatis omnibus uelut lacus efficere,
ut solis teporibus, & imbribus prouocentur. Itaq; à lacubus
deductum uerbum est ablaqueare: hinc ablaqueatio: hinc
ablaqueata uites, uine eiq; dicuntur. lib. de arb. cap. 5. Col.

Achrades) ut Græcè dicunt, ἀχράς ἐδος ἔφυ ἀπὸς, id
est, achras species est pyri, cuius meminit Aristophanes.
Olim Trasibulus (quod annotatu dignum est) cum deberet
contradicere Lacedæmonijs legatis, muneribus corruptus
simulauit se comedisse achradas, hoc est, pyra syluestria, &
ob id loqui non posse. lib. 7. cap. 9.

Acorem) Acidum saporem. Lex uino uendendo est, ne
aceat, ne muceat apud Catonem.

Acus) Purgamenta frugum acus uocantur, ex quo gene-
re est & apluda. Plinius; Milij, & panici, & sisamæ, aplu-
dam uocant purgamenta. Gellius tamen apludam interpre-
tatur esse frumerti fursurem, fursureumq; panem. M. Var-
ro precipit gallinæ parturienti in cubilibus acus esse sub-
sternendum. lib. 3. cap. 9.

Adminiculato) Adminiculis fulcito, adiuuatoq; qua-
lia sunt pedamenta, & arbores ad uitem adminiculandam
fulcien

ANNOT. IN COLVM.

fulciendamq; M. Tullius usus est in studijs literarum Tiro-
ne adnuculatore, hoc est adiutore, auxiliatoreq; Columel.
lib. 4. cap. 26.

Admissarijs) Admissarij dicuntur mariti equarum, qui
admittuntur ad coitum: unde & admissura dicta. admissa-
rium periphrafi poetica decenter expressit Vergilius, scri-
bens: Quem legere ducem, & pecori dixere maritum. Co-
lumel. lib. 6. cap. 28.

Aestuosiſſimum) Aestuosa dicuntur animalia, quæ calo-
re, & æstu infestantur, sicut alsiosa quæ frigore uexantur.
lib. 7. cap. 10. Col.

Affatim) Large, abundanter, copiose, media correpta
pronuntiandum. Iungitur frequenter, & eleganter cum
genitiuo, ut affatim lignorum est, affatim nummorum, affa-
tim hominum. lib. 6. cap. 3. Col.

Africus) nomen est uenti, qui Græcè λίϝ, aduersus aequi-
lonem flat. De quo Plinius, Gellius, Seneca, & cæteri. De
quo ait & poeta, creberq; procellis Africus. lib. 11. cap. 2.
Columel.

Allectores) Id est, conciliatores, consolatoresq; qui alli-
ciant, oblectentq; captiuos turdos, mitigentq; mœstitiam ca-
ptiuitatis. lib. 8. cap. 10. Col.

Allecula) Nomen est pisciculi, quem riualem uocat, quia
in riujs nascitur: infrà ait, Præberi conuenit tabentes allecu-
las: nam id genus pisces qui sunt incrementi minuti, maiores
alunt. lib. 8. cap. 13.

Allucinantem) Somniculosum, stupentem, incuriosum.
Allucinari est errare, allucinatio, erratio. Cloatius docet
lucum dici tarditatem quandam animi, & stuporem qui al-
lucinantibus plerunq; usu uenit. M. Cic. inquit, Epicurum
in rebus naturalibus allucinari. lib. 7. cap. 3.

dd

Amar

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Amariton) legendum amethyston. Nam inercula uua cum à nostris ita nominetur, quia temulentiam sola non facit, merito à Græcis appellatur amethystos, hoc est, sine ebrietate. Plinius eleganter inquit, quòd nostri iustius hanc uuam sobriam appellassent, quam inerculam dicunt. libro 3. cap. 2.

Amineæ) Nomen est uuarum generosarū. Quas grammatici tradunt amineas dici, quasi sine minio, id est, rubore, tanquam album sit id uinum. Macrobius uerò censet ab Aminea regione nominari: fuerunt enim Aminei populi ubi nunc Falernum est. Pronuntianda autem dictio hæc est, penultima correpta, quod satis liquet ex illo Ausonij uersiculo, Solus qui Chium miscet, & Amineum. Illud Vergilianum ex secundo Georgicōn (Sunt & Amineæ uites) ita lendum est, ne uersus claudicat, Sunt etiam Amineæ uites, ut prima syllaba producat, penultima corripiatur. lib. 3. cap. 2.

Amphibion) Animalia, quibus uictus est in aqua, & terra, uocabulo Græco appellantur amphibia, de quibus M. Varro sic scribit: Transi nunc in id genus quod non est uilla ulla ac terra contentum, sed requirit piscinas, quod uos philogræci uocatis amphibion. lib. 8. cap. 13.

Apianæ) Plinius: Apianis uuis apes debere cognomen præcipuè earum auidæ. lib. 3. cap. 2.

Anguinei cucumeris) Cucumerem anguineum multi esse arbitrantur cucumerem syluestrem, qui erraticus uocatur, ex quo fit medicamentum, quod elaterium appellant, succo expresso ex semine, nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat: annis ducentis seruatum esse auctor est Theophrastus. lib. 8. cap. 10.

Ansatum) habens ansas quibus contineatur. non minus
elegan

eleganter, quàm festiuiter Plautus appellat hominem ansatum, qui brachijs in speciem ansarum deformatis gloriosus inambulatur. lib. 9. cap. 15.

περὶ ἀντιπαθῶν) Opinor legendum esse, ἀντιπαθῶν, hoc est, de repugnantibus, discordantibus dissidio quodā naturali, ac potentia. Plinius ex hac (ut coniectare licet) doctrina Democritica prodidit cuncta, constare ex sympathia atq; antipathia, hoc est, ex concordia rerum atq; discordia. Nam ignes aquæ restinguunt: aquam sol deuorat: luna parit. ferrum ad se trahit Magnes, Adamas dissidet cum Magnete intantum, ut iuxta positus ferrum non patiatu abstracti: aut si admotus magnes apprenderit, rapiat atque auferat: at ipsum Adamanta rumpit sanguis hircinus recens, & calidus. Igitur Democritus per hanc antipathiam scripsit foeminam menstrualem repugnare erucis uernaculis ut decidant emorianturq; repente omnes: si ea solutis crinibus & nudo pede ter circumbeat areolam, in qua erucæ olera infestant: super qua re Palladius sic refert, Aliqui foeminam menstruantem nusquam cinctam solutis capillis nudis pedibus contra erucas, & cætera infestantia hortum faciunt circuire. lib. 11. cap. 3.

Apyrinum facit) Malum punicum appellant apyrinon, cui lignosus nucleus abest, auctor Plinius. Verum Seneca tradit apyrina dici, non quibus nulla sit duritia, sed quibus minima. De apyrinis ait Epigrammatarius: Non tibi de Libycis tuberes, & apyrina ramis, De Nomentanis sed damus arboribus. lib. de arb. cap. 23.

Apothecas) Corrigendus est obiter publicus error male literatorum, apothecas dici tabernas officinas uel existimantium: sed qui pure, & munditer loquuntur, apothecarum nomine significant quasdam quasi cellas uinarias,

dd 2

& ea

Et ea proprie repositoria, quibus uina fumo uetustescunt: Hinc illud Plinianum, apothecas fuisse, et diffundi uina solita anno DC. XXXIII. Urbis apparet, indubitato Optimiani uini argumento. Item uinum si sit fumo inueteratum insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitauerunt. Infra praecepit Col. apothecas his locis esse superponendas, unde plerumque fumus exoritur, cum uina celerius uetustescunt: quae fumo quodam genere praecoquam maturitatem trahunt: id fumarium uocant. Vitruuius quoque meminit apothecarum, ostendens eas faciendas magis esse ad fructus seruandos, quam ad eleganciae decorem. Vlpianus eleganter inquit, et scienter, uina etiam quae in apothecis sunt, non cedent. Iul. Pollux in VI. onomastici docet ἀποθήκας οἴνου, id est, apothecas uini dici uocabulis Graecis οἴνωνας καὶ πυθῶνας. li. I. c. 6.

Appellando) Significanter et proprie locutus est. Nam appellare dicitur creditor debitorē, quando ab eo reposcit quod debetur. Quintil. Pauper eras, et a creditoribus appellabaris. Item, Non debui tibi pecuniam, nunquam me appellasti. M. Tul. in oratione pro Quintio: Eum tum impudenter appellare nolebas. Ne multis agam, sic loquuntur qui pure, munditer Latine loquuntur. lib. I. cap. 7.

Arborideum) Arborideus ramus dicitur, qui alitur ut arboreascat, hoc est, ut arbor fiat, et arborea magnitudine adolescat. lib. 5. cap. 4.

Arbustus) Legendum arbutus, nomen est arboris fragrantis, alio nomine unedonem appellant ex argumento unum tantum pomum eius edendi: duobus hoc nominibus appellant Graeci comaron et memecylon. Iuba autor est quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse arbutos. lib. 7. cap. 6.

Arbustum) Veteres rei rusticae scriptores arbustum peculia

IN COLVMELLAM.

culariter appellant arbores uitibus maritatas: unde & ar-
bustiium uinum dictum, quod in arbusto progignitur. Pli-
nianum uerbum est arbustare agros, quod significat arbu-
stum in agris facere, & arbores idoneas uitibus maritare,
quo teste iudicatur nobilia uina in arbustis gigni, & lau-
datoria in summis, uberiora in imis. Vites enim maxime gau-
dent arboribus, quia naturaliter in sublime procedunt. Sicut
territorium nostrum penè totum arbustis consitum mira
pulchritudine, nec minori uuarum largitate spectatur. lib. de
arb. cap. 1. Hinc arbustiua uitis, quæ scilicet in arbusto poni-
tur, arboriq; copulatur. lib. 13. cap. 16.

Arcturus) Sidus est quod autore Plauto uehementius, de quo poëta: Sub ipsum
Arcturum tenui sat erit suspendere sulco. Autumat Plinius
arcturum occidere tertio Idus Augusti, quo fere tempore
initium est autumnii. lib. 9. cap. 14.

Arcuato) Laboranti icterico morbo. Arquatum morbum
ueteres dixerunt, qui alio nomine regius uocatur, eò quòd ar-
quis cœlestis ei concolor sit de uirgine, Græci ἰκτεροῦ uo-
cant, & uulgo ictericam. Ictericus homines fiunt aureoli co-
loris, & lutei, unde & auriginem appellant. Cornelius Cel-
sus: Aequè notus est morbus quem interdum arquatum, in-
terdum regium nominant, quem Hippocra. ait, si post v r i.
dicm febricitante agro superuenit, tutum esse mollibus tan-
tum modo præcordijs substantibus. Diocles ex toto, si post
febrem oritur, etiam prodesse: si post hunc febris, occidere.
Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in
quibus quod album esse debet fit luteum. Cur autem regius
morbus dicatur, docet Quintus Serenus scribens: Regius à
uero signatus nomine morbus, Molliter hic quoniam celsa
curatur in aula. Consimiliter Celsus tradit utendum esse in

hoc morbo frigidis natationibus: lecto etiam & concludi
cultiore, clauso loco, ludis, lasciuia: per quæ mens exhillare-
tur, ob quæ regius, inquit, morbus dictus uidetur. Plinius me-
morat icteron auem uocari à colore: quæ si spectetur, sanari
id malum, & auem mori. Est & gemma nomine icterias lu-
cido colori similis, ideoq; existimata salubris contra regios
morbos. lib. 7. cap. 5.

Argitis) De hac ait poëta, Argitisq; minor cui nõ certä-
uerit ulla, Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
Videtur argitis nuncupari à candore, ἀργός enim albus di-
citur. lib. 3. cap. 2.

Arundo castratur) Plinius: Reficitur ex sese uetere arun-
dineti extirpato, quod uilius repertum quàm castrare,
sicut antea. Inspice quid sit castrare animal, & id transfer-
to ad arundinem & plantas. lib. 4. cap. 32.

Asphaltion) Græcè ἀσφαλτῖον dicitur bitumen, unde
asphaltites lacus dictus, quasi bituminalis. lib. 6. cap. 16.

In assem) In totum, & in totam summam: nomine enim
assis totum significatur, sicut & hæreditas plena, & solida
nomine assis continetur apud iuricon. & oratores. Sidonius
Apollinaris frequens est in hac locutione, ut dicat ex asse
turbatus: id est, ex toto penitusq; turbatus. Item neminem
ipforum nos docet ex asse damnabilem pronuntiare dum ui-
uit. Item asse uegetus: id est, totus uegetus. lib. 3. cap. 3.

Atinia) Plinius de ulmo scribens sic refert: Græci duo
eius genera nouere. Montosam, quæ sit amplior. Campe-
stem, quæ fruticosa. Italia atinias uocat excelssimas, &
ex his Sicanas illis præfert, quæ non riguæ. Alterum genus
Gallicas. Tertium nostrates densiore folio, & ab eodem pe-
diculo numerosiore, & quartum syluestre, inter quæ atiniæ
non ferunt samaram. Ita uocatur ulmi semen, omnesq; e
radic

IN COLVMELLAM.

radicum plantis proueniunt, reliquæ semine. Hactenus Plinius: qui semen ulmi uocat samaram; quæ amera uocatur à Columella. proinde aut hic, aut illic dictio corrigenda, ne sit disidium inter duos scriptores, quorum alter ex altero non pauca exscribit. lib. 5. cap. 34.

Atriensibus) Atrienses erant serui honoratiores in magnis domibus, qualis est apud Plautum in Asinaria Atriensis Saurea. M. Tullius in paradoxis: Atq; in magna familia stultorum sunt alij lautiores, ut sibi uidentur, serui, sed tamen serui atrienses. lib. 12. cap. 3.

Mel Atticum) Antiqui mel hyblaëum quod est Siculum, & hymeticum quod est Atticum, præconio bonitatis extolunt. Galenus in medicamentis maxime probat mel Atticum tanquam preciosissimum. lib. 12. cap. 38.

Auiaria) Auium receptacula, & gallinaria. Auiarius dicitur pastor auium & custos, quem uulgo gallinarium uocant. Vergilius auiaria ponit pro nemoribus, quæ ab auiibus frequentantur: sic enim inquit in Georgicis, Inculta rubent auiaria baccis. lib. 8. cap. 2.

Auitus color) Ab auo auitus dictus. Nam in mulis progenerandis non solum color patris, sed etiam aui est spectandus. lib. 6. cap. 36.

B

Decem bambatæ) Lego bambatas, uel bammatas, hoc est, scyllas decem liquefactas, redactasq; ad intinctum, uel falsuram, quod Græca uoce dicitur βάμμα. lib. 12. cap. 24.

Bidenibus) ferramentis rusticis. Satyrographus, Viue bidentis amans, & culti uillicus horti. lib. 4. cap. 5.

Bigemmis) Duarum gemmarum, sicut trigemmis trium gemmarum, id est, oculorum, sic enim in arboribus, & uiti- bus nominantur: unde & gemare, & gemascere dictæ sunt.

dd 4 lib.

lib. 5. cap. 5.

Bipalio) Genus est rustici ferramenti ad fodiendum accommodati, cuius crebra mentio est apud scriptores rerum rusticarum. lib. 3. cap. 13.

Branchiam) Piscium alij branchias multiplices habent, alij simplices, alij duplices, his aquam acceptam ore remittunt: super qua re sic scribit Ambrosius in Hexame. Pisces branchias habent, quas nunc plicat, & colligunt, nunc explicant, atq; aperiunt: in hac ergo collectione, & apertione dum suscipitur aqua & transmittitur, ac penetrat, respirationis munus uidentur implere. lib. 8. cap. 17.

Brisam) Videtur brisa poni pro uinaceis. Nam Plinius hoc idem memorans de passo conficiendo sic inquit: Quidam ex quacumq; uua dulci dum percocta illa faciunt siccantes sole, donec paulò amplius dimidium pòdus supersit, tusaq; leuiter uuas exprimunt, deinde quantum expressere adijciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & secundarium passum faciant: diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt, ac sine sarmentis madefactos uino excellenti, donec intumescant exprimunt: & hoc genus ante cætera laudant. Dissipice an ex hac brisa deduci commodè possit Briseus, propter illud Persianum: Est nunc brissei quem uenosus liber Acci. Quo in loco interpretes multi multa comminiscuntur, pauci pauca bene. Nihil decerno ut dogmatistes, sed opinor ut opinator. Scio apud Macrobium cognominari Baccū brissea. Quidam autumant Brissam uuam tunc dici, cum pedibus calcatur ad uinum exprimendum. lib. 12. cap. 39.

Picis brutiæ) Plinius: Pix in Italia ad uasa uino condendo maxime probatur Brutia. lib. 12. cap. 23.

Bucolos) Nouellos boues, & tyrunculos Græci βυκόλοι uocant bubulcum, & βυκόλιον armentum boum.
lib.

lib. 6. cap. 2.

Bulbos radicis) Cor. Celsus in bulbis numerat allium, & cepam: Plinius discriminat docens quo modo serendi sint. Megaricos bulbos laudat Cat. A poetis optimo epitheto salaces nominantur: quoniam stimulant uenerem. Verum de hisce bulbis nihil ad rem presentem: sunt praeterea bulbi in radicibus arundinum, liliorum, aliarumq; plantarum similitudine dicti. Hinc Plin. scribit radicem lilij unam saepe bulbos quinquagenos emittere. Item scribens de asphodelo herba sic refert: Radix eius naxis modicis similis est, neq; alia numerosior octoginta simul aceruatis saepe bulbis: & mox radicem: id est, bulbos interpretatur. Idem Plinius scribens & ipse de arundine, enarrat quid sit apud Colu. bulbus in radice arundinis. Plin. uerba sunt haec: Seritur arundo bulbo radicis, quam alij oculum appellant, dodrantali scrobe. ab eodem Plin. bulbosae, & bulbaceae radices appellantur, in quibus bulbi tales conspiciuntur, quales in radicibus arundinum. lib. 4. cap. 32.

C

Caducam oliuam) Est oliua strictiua, quae manu legitur. Est caduca, quae cadit, & pertica siue arundine decutitur, laudabilior est quae manu stricta colligitur. libro 12. cap. 49.

Cepina) id est, cepa, satioq; cepearum, eo inclinamento cepina dicta, quo rapina pro satione raparum. lib. 11. cap. 3.

Cesale) Vocabulum id infrequens apud scriptores: significatq; locum ubi purgamus uentrem. M. Var. decenter nominauit sellam familiarem. lib. 2. cap. 15.

Calami pondo) Consimiliter Cato inquit, schoenum & calamum in pila contundito. Calamum intelligit odoratum, qui nascitur in Arabia. Calamo odorato pretium
dd 5 in libras

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

in libras unius assis. Plinius in compositione unguentorum commiscet calamum. Plautus in Persa: Bene ut in struthis concaleat, calamum iniice. lib. 12. cap. 21.

Calculo) Ratiocinio. Itidem Iuuenalis: Ponatur calculus, adsint cum tabula pueri. Inde calculator dictus ratiocinator. Infra quoque ait: hic calculus quem posuimus. libro 3. cap. 3.

Calda) Caldum ueteres dicebant, nos calidum, quod et Quintilianus annotauit. Martial. Iam defecisset portantes calda ministros. Caldor pro calore ponitur. lib. 6. cap. 29.

Castaneta caluescunt) Ex caluitio hominis cognosces quomodo castaneae uineaeque caluescant. Nam sicut in capite hominis calui uel nullus uel rarus est capillus, ita castanetae caluescere dicuntur, quando rari sunt arbores castaneorum, et sine stirpibus sine fructibus loca nudata conspiciuntur. Haec inter se opponuntur, caluata, et frequentia, ut pro raro et infrequenti caluum accipias. lib. 4. cap. 33.

Quis custos incorruptior?) Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere, praeliantes contra resistentes. Propter bella Colophonij, Castabalensesque cohortes sanu habuere, et prima dimicabant in acie, nunquam detrectantes: haec erant fidelissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Pugnae aduersus latrones canem pro domino accepimus. Fidelissimi, ut inquit Plinius, ante omnia homini sunt canes et equi. lib. 7. cap. 12.

Canterio) Genus est simplicis iugi, siue iugatae uineae perrecto ordine quem caeterium appellant, meliorque ea uino est, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduoque sole coquitur, et afflatur magis sentit, et celerius rorem demittit, pampinationi quoque omni facilius, super caetera deflorescit, utilius sit id iugum pertica aut arundinea, aut funiculo.

lib.

IN COLV MELLAM

lib. 4. cap. 18. Hinc Canteriatæ uites. lib. 5. cap. 3.

Canteriolis) Sicut in ædificio sunt canterij, & per diminutionem canteriole, quibus contignationes & tabulata fulciuntur, ita per translationem ait canteriolos, hoc est, adminicula adhibere oportere capitibus cæparum. Infrà quoque ait, arundinibus humiles canterij fiunt. Est & in uinea canterius, de quo dictum est suo loco. lib. 11. cap. 5.

Capulis suis) Quid si legas capillis. Nam sunt in uitibus capillamenta quædam capillos imitantia. Inferius ait Columella: Is ex quolibet & minimo capillamento fieri potest. Est & capreolus coliculus intortus ut cincinnus siue capillus qui ad capiendum se erigit, ex quo à capiendo capreolus dictus. lib. 4. cap. 25.

Capitatas uincas) Quæ crescunt in caput & robur crassitudinis accipiunt in stirpe, dicuntur capitatae. Quæ uerò brachiorum & ramorum incrementis adolefcunt, brachiatæ nuncupantur. lib. 5. cap. 3.

Carex) Nomen herbae aculeatae noxiæ est, unde carectû dicimus locum carice refertum. Vergilius, Tu post carecta latebas. lib. 11. cap. 2.

Cariosa) Putrida, exesa, situ senioq; corrupta. Caries putrilago est ex uetustate. Cariosi dentes dicuntur putridi foraminatiq; lib. 4. cap. 26.

Catulorû caudas) Plinius mentionem faciens huiusce rei & loci sic refert: Columella autor est, si quadragesimo die, quando sit natus, castratur morsu cauda, summusq; eius articulus auferatur, sequenti neruo exempto, nec caudâ crescere, nec canes rabidos fieri. lib. 6. cap. 12.

Catulo feceris) Catulum sacrificaueris. Tradit Plin. catulos lactentes adeo pueros habitos esse apud priscos, ut placandis numinibus hostiarum nec catulis uterentur. Geni-

to mane.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

to mane catulo res diuina fit. In canario sacrificio rutilæ canes immolabantur pro frugibus, ut ita deprecarentur propulsarentq; seuitiam sideris caniculæ. lib. 2. cap. 22.

Forantur cauis) Foraminibus, nomen est substantiuum. Horatius: Me sylua cauisq; Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo. lib. 8. cap. 3.

Cecilia) nomen est serpentis. Quidam apud Plinium mendose legunt cæcas serpentes, cum legendum sit cecilias. lib. 6. cap. 16.

Ageratori) Vtinam tam facile ueras dictiones possem inuenire, quàm facile falsas, adulterinasq; cognosco, qualis est hæc explosa procul à latinitate, inutilis, cassa, nihili dictio, obelo fodienda. Cuius in locum substituo laserato, ut sit sensus medicamento ex lasere, & laserpitio, de quo affatim suo loco dictum est. Vel potius corrige cerato: quod & magis quadrat: & tali medicinæ est accommodatius. Nam ceratum liquidum, ait, immittendum esse intra locos capræ genitales. A' cera, ceratum dictum, quod uulgò cerotum nuncupant. Plinius: Non fecit, inquit, cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa, ac diuina rerum artifex officinarum, imo uerius auaritiæ commenta sunt. lib. 7. cap. 7.

Cedrino liquore) Liquor picis, qui aquæ modo fluit, ex teda dum coquitur, cedrinum uocatur, cui tanta uis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Est etiam oleum cedri, quo peruncta materies, nec tinea, nec cariem sentit. Hinc illud Epigrammatarij: Cedro nunc licet, ambules perunctus. Cedriam quoque accepimus appellari humorem manantem ex ambusta picea. lib. 7. cap. 12.

A' cellarijs) Cellarij dicuntur, qui ex cella promptuari,

IN COLVMELLA M.

ria, siue ex cellario promunt necessaria familiae, uocabulo Plautino promus & condus nominantur. lib. II. cap. I.

Censorium opus) Censores sunt castigatores morum, & rectores. Hinc ait Marcus Tullius in libris legum: Censores mores populi regunt. Censura est regula morum castigatrix, quam idem Marcus Tullius magistram pudoris, & modestiae appellat in oratione contra Pisonem. Opus ergo censorium significat castigatio uitiorum, & morum regula. Nam, ut inquit Liuius, penes censuram erat regimen morum disciplinae Romanae. Praeterea uectigalia P. R. erant sub nutu, atque arbitrio censorum: inde supercilium censorium ponitur pro grauitate austeritateq; castigatoria. lib. 2. in praefatione.

Cepheus inter sydera) Cepheus est, quem Aethiopum regem fuisse tradunt, Andromedae patrem, quae ceto proposita à Perseo liberata est, qui omnes inter sydera recepti esse memorantur. Cepheus, ut ait M. Cicero, sequitur manibus passis terga septentrionis. lib. II. cap. 2.

In Ceretano tuo) Ceretani populi sunt citerioris Hispaniae, qui Iuliani cognominantur, De his intelligendum est apud Epigrammatistam scribentem, Ceretana mihi fiat, uel massa licebit. Nanque ab his Ceretanis mittebantur perne optimae: quod & Strabo memorat. Apud eosdem nascebantur uina generosa, quae scriptores magna cum laude nominant. De quibus idem Epigrammatarius intellexit, scribens: Ceretana nepos ponat, setina putabis. Male literati enarratores Ceretana uina, & salsamenta falso existimant referenda esse ad Ceretes Ethruriae populos. Ego olim puer in Pliniana recognitione annotaui quaedam annotamenta non indigna cognitu super Ceretanis uinis, & pernis, quae leguntur in calce Plinianorum codicum, qui im-

pressi

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

pressi Parmæ fuerunt. Apud Columellam, & hic, & aliubi fit mentio uinorum Ceretanorum: & de Hispaniensibus est intelligendum. lib. 3. cap. 9.

Ceratura) quære Gummitio in G.

Cerris) inter arbores glandiferas est cerrus: ex glande cerrea, ut Nigidius tradit, porcina caro fit solidior. Autumat Plinius, cerrum ne Italiæ quidem maiori ex parte notam esse. lib. 7. cap. 9.

Sacrorum certaminum) Sacra certamina sunt apud Græcos famigerata, Olympia, Pythia, Nemæa, Isthmista. appellant Græco uocabulo, ἱερῶν ἀγῶνας, ut docet Pollux, in tertio onomastici. Inde hieronicas uocant uictores in sacris certaminibus, de quibus copiosissimè scripsi in commentarijs Tranquilli. lib. 3. cap. 9.

Charcatas uocant) Legendum characatas. Est autem χάρραξ fœminino genere pedamentum uitis: unde uites characate dictæ pedaminibus adnixæ. Prouerbiū Græcorum est, χάρραξ τὴν ἀμπελον, id est, Palus uitem ἐξ ἀπάτησερ accepit. lib. 3. cap. 4.

Chenoboscia) Loca in quibus anseres aluntur, chenoboscia Græco uocabulo appellant. Nam χῆρ Græcè anser dicitur, βόσκω, pascō. M. Varro: Vbi anseres aluntur, nomine chenoboscion appellatis. lib. 8. cap. 14.

Cylindro) Lapis teres instar columnæ, & uolubilis, dicitur Græco uocabulo cylindros. Verg. præcipit aream cylindro æquari oportere. Cylindrææ figuræ sunt siliquæ pisi. De cylindris geometricis dictum est, in commenta. Tuscula. lib. 11. cap. 3. & apud Cato. cap. 159.

In cimam) Cima est quidam caulium delicatior, teneriorq; cauliculus. lib. 11. cap. 3. & apud Cato. 159.

Ciminus) De hoc lacu Vergilius, & Cimini cum monte lacum

lacum. lib. 8. cap. 15.

Creta cimolia) Cretæ terræ plura sunt genera, ex his ei molia, duo ad medicos pertinentia, ab insula Cimiola dicta cimolia. lib. 6. cap. 17.

Cinere) Nomen est oleris cui inditum uidetur nomen à cinere: quoniam hinc herbae id genus stercorationis est aptissimum, plura uide in hortum Col. Bapt. lib. 11. cap. 3.

Quæ circo) id est, ludis circensibus, qui & Romani, & magni nominantur de sacris certaminibus, quorum uictores uocant hieronicas. supra explicatum est. lib. 6. cap. 26.

Cita) Euocato, educito, citato, uerbum est imperatiuum. Col. de arb. cap. 8.

Acit aluum) Legendum cit, hoc est, mouet, concitatq; uerbum Plinij propè peculiare in hoc significato. lib. 6. cap. 4.

Citra hoc experimentum) Sine hoc experimento, locutio est elegans, & celeberrimis scriptoribus frequentissima, Citra muscen, Citra suspicionem, dixit Quintilianus: Citra fastidium, citra perniciem, Plinius: & citra salem, pro sine sale. Citra ebrietatem, Citra crudelitatem, Seneca. Dicimus citra Calendas, pro ante Calendas, & multa consimiliter ab eodem fonte deriuata. lib. 2. cap. 134.

Cyperum) Cyperus in Aegypto est arbor, semine coriandri, cãdido, odorato, quod coquitur in oleo, & inter odoratos frutices numeratur. Hieronymus in commentarijs Cantici tradit cypron esse genus uirgulti quod fructum ferat odoratum in modum uuae florentis, & cypros uua florens appellatur. Præterea cyperon uocant iuncum quendam triangulum, quem multi non discernunt à cypiro uicinitate nominis. Plinius distinguit utrunque, aitq; cypirum esse gladiolum radice bulbosa, cyperum uerò iuncum angulosum

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

gulosum, iuxta terram candidum, cacumine nigrum, folia porraceis exiliora, radicem oliuae nigrae similem cyperida uocari, magni in medicina usus. lib. 12. cap. 21.

Clathris munitur) Clathri sunt ligna transfuersa, quibus aliquid munitur, à quibus fenestrae clathratae dicuntur, Cancelli quoque nominantur. Horatius: Obiectos caueae uoluit si frangere clathros. Cato: Clathros oportet inter se pede distare, hinc clathrare uerbum, munire, & cancellos inducere. lib. 8. cap. 3.

Clauorum) Inter ulcera sunt clauis, quorum quidam morticini appellantur: nascitur clauus nonnunquam alibi, sed maxime in pedibus, ut docet Cornel. Celsus: Clauo perijt Silius Italicus. lib. 6. cap. 14.

Clibano) id est, furno, cuius pars prima patentior, Graeci κλίβανον uocant κάρεινον. Vnde Clibanicij panes dicti in clibanis cocti, quorum mentio fit à Plinio: Dicitur & κλίβανος: unde ἀγροί. id est, panes, dicti κλίβανίται, quorum Pollux, Suidas, Aristophanes, meminerunt. Columel. lib. de arborib. cap. 19.

Clima) Docet in hoc loco Columella, quid sit clima in mensuris agrorum. Apud astrologos clima in situ terrarum dicitur spatium quo regionatim uariat horologium. Vniuersa terra diuiditur in septem climata, quae nostri circulos appellauerunt. Graeci parallelos. Plinius noster segmenta, à quo praeter illa septem notissima adduntur quinque exquisitissima quadam subtilitate, ut ita fiant climata siue segmenta numero XII. Bononia patria mea septimo segmento, siue climate continetur. lib. 5. cap. 1.

Clitellis aptior mulus) Clitellas uocant strata iumentorum, quibus sarcinae alligantur, unde muli clitellarij dicti. Prouerbiū est, Boui clitellae sunt impositae: cum bos
natural

IN COLVMELLAM.

naturaliter sit impatiens, insolensq; clitellarum, minimeq; ferendis clitellis idoneus. Plautus festiuiter appellat homines clitellarios, qui onera imposita uehant, & dorso portant, quasi dossuarij. lib. 6. cap. 36.

Secundum codicem) Iuxta caudicem, & stirpem, Itali dicebant excodicare, id, quod ablaqueare dicunt scriptores agricolationis. Id autem nihil aliud est, quam circa uitis caudicem circumsodere, & quosdam quasi lacusculos efficere. lib. de arb, cap. 10.

Coëant) Coagulentur, & unitas fiat, lib. 12. cap. 21.

Cohortalis est auis) In uilla cohors est, ex eo dicta quod circa eum locū pecus cohercetur, autor M. Var. Inde aues dictæ cohortales, quæ intra cohortem uillaticam continentur: quales potissimum sunt gallinæ, Ouidius: Abstulerat multos illa cohortis aues. Apud Martialē, per contractionem dictionis scriptum est: Raucæ cortis aues, & oua matrum. Item: Accipe cortis aues. lib. 8. cap. 2.

Cola) Vasa, siue instrumenta ad colandum uinum, defecandumq; accommodata, à colando nominata, de quibus Vergilius: Cola q; prælorum fumosis deripe testis. Villicus, ut inquit Cato, habere debet cola uitalia tria, cola, queis florem demat, tria. lib. 11. cap. 3.

Coliculus) Cauliculus est scapus. lib. 11. cap. 2.

Colymbadas) Plinius in x v. Colymbades franguntur, eademq; herbarū uiridiū sapore condiuntur. lib. 12. cap. 46.

Colliquias deriuemus) Videtur legendum, in collicias. Sunt autem collicia siue colliquia sulci maiores amplioresq; & quasi loculamenta, quibus humor agrorum noxius ex minoribus sulcis deriuatur extra segetes. Vitruuius appellat colluuiaria, omnis colluuiæ, & purgamentorum receptacula. Plinius meminit colliciarū his uerbis: In

ee usu

usu est, & collicias interponere, si ita locus poscat ampliore sulco, quæ in fossas aquã deducant. In Plinianis codicibus ferè omnibus, legitur collectritas. Verũ siue colliquias, siue collicias, siue collectritas legere libet, haud equidem in magno ponam discrimine, dum modo nouerimus uocabulum hoc ab humore colligendo, uel eliquando esse deductũ. Fiunt autẽ in agris huiuscemodi collicie, ad colligendas aquas, atq; educendas extra segetes, sicuti quoq; sunt elices, sulci aquarij, ab elicienda aqua nominati. Cato cloacale flumen dixit, pro colluue cloacarũ. M. Varro collicias signare uidetur, cũ ait: Sulcãt in fossas quo pluuiatis aqua dilabatur. li. 2. ca. 8.

Collyria) Attende collyria dici non solum medicamenta oculorum, sed aliarum quoq; rerum. Item Corn. Celsus, collyria ponit pro medicamentis fistularum, docens quo modo fieri debet collyrium ad fistulas curandas. Scribit Suidas, $\chi\omicron\lambda\alpha\lambda\alpha$, id est collyria esse pharmaca iatrica, id est medicinalia. Idem docet panes quosdam quasi mutilos eodem nomine appellari. lib. 6. cap. 6.

Neque arborem collucare) Tria sunt priscorum uerba ab eodem fonte deriuata, collucare, sublucare, interlucare, quæ hoc discerniculo disparantur. Collucare, est arbores syluæ officientes lumini succidere, & succisis arboribus locum luce complere. Sublucare minus est, quàm collucare, significat enim ramos arborum supputare, & ueluti subtus lucem immittere. Docet M. Cato quemadmodum Romano more locum collucare oporteat. Interlucare uerò est in arboribus frugiferis per interualla deputare ramos in densitate ramorum, qui sunt superuacui, unde nata interlucatio est, cui in uitibus consimilis est pampinatio. Plinius: Interlucatio arboris prodest, sed omnium annorum trucidatio inutilissima, lib. 2. cap. 22.

Coloc

IN COLVME LLAM.

Colocasij) Nomen est herbae, de qua Martialis: Nilia-
cum ridebis olus lanasq; sequaces. Plinius: In Aegypto
nobilissima est, colocasia, quam cyamon uocant. Aliqui hanc
à Nilo metunt, caule cum coctus est arenoso, in mandendo
spectabilis est, folijs latissimis, quibus implexis in uariam
speciem uasorum portare gratissimum habent. lib. 9. cap. 15.

Columbaria) Vulgo columbarium uocant stabulum co-
lubarum, ipsum aedificium, & locum columbis alendis ac-
commodatum, & ita Palladius quoq; appellat: uerum Co-
lumella, & M. Varro columbaria capiunt pro nidis, &
loculamentis, & cellis in quibus singula paria foetificant.
M. Varro sic refert: Columbaria singula esse oportet, ut
os habeant, quo introire, & exire possint. Columbarius di-
citur custos, & pastor colubarum. lib. 8. cap. 8.

Colostram uocant) Dicitur colostrum neutro, & colo-
stra foeminino genere: quae nil aliud est, quam spongiosa
densitas lactis à partu. Plinius: Ex primo semper lacte à
partu colostrum fiunt. Hinc colostrati infantes dicti, quibus
perniciosum fuit gustasse id lac. Plautus: Mea colostrum,
meus molliculus cascus. Epigrammatista: De primo ma-
trum lacte colostrum damus. lib. 7. cap. 3.

Commeatus apum) Itiones & reditiones à commeando.
lib. 9. cap. 8.

Iugerum compluuium) Antè dictum est uineam dici com-
pluuiatum à compluuijs domorum, quibus consimilis est
in longitudinem latitudinemq; iugata. lib. 4. cap. 24.

Condititia) Quae recoduntur & diuturno tempore ser-
uantur longae usionis gratia, ea uocant condititia cibaria.
Cato conditiua appellat poma, quae conduntur in hycemem
duratura. lib. 8. cap. 8.

Vicini conditionibus) Emendo uillici, tanquam ad uilli-

eum parum pertineat compositio olei gleucini. Conditio-
nes autem accipe pro condituris. Sic enim M. Tullius, sic
ueteres frequenter appellant, ut inter conditiones & con-
dituras nihil quidquam intersit: cum utraq; dictio à con-
diendo deflexa sit. lib. 12. cap. 50.

An consemineis uineis) Consemineas uineas uidetur in-
telligere eas, in quibus aceruatim multa semina uitium con-
fusa sunt, nec proprijs generibus distincta, quæ etiam con-
seminales dicuntur. lib. 11. cap. 45.

Consiliginem uocant) Plinius lib. x x v i. scribit hæc:
Radix uero herbe consiliginis, quam nuper inuentam di-
ximus, suum quidem & pecorũ omnium remedium præ-
sens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula.
bibi debet ex aqua, haberiq; in ore assidue sub lingua.
Idem x x v. Nostra ætas meminit herbam in Marsis re-
pertam, nascitur & Aequiculis circum uicum Ninnerue-
siæ, uocatur consiligo. lib. 6. cap. 5.

Tanquam olite reductum) Emendo tanquam lituræ
ductus appareat. lib. 6. cap. 5.

Coni cupressum) Conus dicitur fructus cupressorum,
unde coniferæ dictæ à poëtis, κωνοειδής Græce nominatur:
quoniam rotunditate in acumen attollitur: κόννοι autore
Suida sunt strobuli; ubi strobulos accipere malo pro nu-
cleis pineis quam pro fructibus cupressi. Nam & Galen.
in v i i. lib. qui μέγν inscribuntur, docet conos antiquitus
appellatos esse ab Atticis strobulos, id est, fructus pineos.
M. Var. galbulos nominat, pilas istas cupressorum corti-
nas in quibus inclusa sunt semina primigenia. lib. 6. cap. 7.

Cordum uocatur) Plinius: Rursus rigari defecta oportet,
ut secetur autumnale foenum, quod uocant cordum.
Antiqui cordum dixere serotinum, unde & frumenta cor-
da,

IN COLVMELLA M.

da, quæ sero maturescunt, & agnos cordos, qui serius nati forent. Et in hominibus dicti cordi sunt ultimo foetu progeniti, hoc est quod ait Quintilianus, præceptorem subtilem & eruditum scrutaturum origines uerborum unde Cordi nomen traxerint. Lego fuisse Cordos duos scriptores historiarum. lib. 7. cap. 2.

Corrudam) Corruca est syluestris asparagus. Cato præcipit corrudam feri debere eo in loco in quo fuerint harundines, ut ita asparagi fiant. Nam cõuenit harundinetum cum corruca. Plinius: Syluestres, inquit, fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim, ecce altiles spectantur asparagi. Item hortorum indicauimus corrudam, hunc intelligimus syluestrem asparagum, quem Græci orminon aut myachanton uocant, alijs uel nominibus. lib. 11. cap. 3.

Cortinale) Non id est cortinale quod glossematici opinantur, neq; à mensa parieteq; deducitur. Sed cortinale dicitur proprie locus in quo sapa & defrutum coquantur in cortinis. Sunt autem Cortinæ scriptoribus agricolationis uasa defrutaria, hoc est, defruto sapæq; coquendæ accommodata, quæ magis plumbea quàm ærea esse debent. Plinio cortinæ sunt uasa quibus uellera tinguntur sorbentia succum & medicamina infectoris, à quo cortina dicitur uiridis & immatura, quando nondum lana ebibit ad plenum eximium illum colorem, qui expetitur in uestimentis. Idem ait, Vela pingi in cortina: & cum sit unus in cortina color alium atq; alium fieri in ueste accipientibus medicaminis qualitate mutatum. Alio significato apud ecclesiasticos scriptores, alio apud poetas cortina usurpatur, qua nil notius est, uulgatiusq; lib. 1. cap. 6.

Vel coro) Nomen est uenti, quem & caurum uocant: de quo Iuuenalis: In caurum, atq; eurum solitus seuire fla-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

gellis: à Grecis argestis nominatur. Plinius ab occasu equi noctiali fauonius, ab occasu solstitiali corus: zephyron, & argeston uocant. lib. 11. cap. 2.

Crudum) Id est, intactum sine sulco, & pastinatione. lib. 3. cap. 13.

Cubitorem bouem) Qui libenter decumbit in sulco, & uitio decumbendi obnoxius est. lib. 6. cap. 2.

Ac cudentibus) Cudentes dicuntur, qui in area baculis excutiunt, exteruntq; legumina ac frumenta: à cudendo, id est feriendo nominati. lib. 2. cap. 10.

De collo cucurbitæ) Semina in cucurbitis quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt, quæ in cibus sunt esculentiores, quæ in medio sunt rotundas, quæ in lateribus crassas, breuiioresq; prognerant. Cucurbitarium locum uocant consitum cucurbitis, sicut cucumerarium ubi sati sunt cucumeres. lib. 11. cap. 3.

Cum culabula) Emendo cunila bubula, hoc enim nomine appellatur herba, cuius plura sunt genera. Est enim cunila quæ bubula appellatur, cuius semen contra serpentes uino bibitur. Est alia cunila gallinacea appellata à nostris, à Græcis origanum Heracleoticum. Tertium genus est eius quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago uocatur. Vires cunilæ uehementissimas in omnibus his generibus tradunt. lib. 6. cap. 12.

Custos summittendus) Alendus palmes quem custodem uocant & præsidarium, de quo Plinius hæc: Qui uocatur custos, hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, si uitis luxuria se consumpserit. lib. 4. cap. 24.

D

Dactyliq;) Væ sunt prælongis acinis porrectæ, unde

¶

Et nomen à digitorū longitudine sortiuntur, sicut & dactylides dictæ à digitorum gracilitate. Bumasti uerò ab eo nominantur quòd tument mammaram modo. De quibus poetæ, tumidis bumaste racemis. Alio nomine bumammam uocant. Mos est Græcorum in magnitudine rei demonstranda, apponere hanc particulam, Βα, ut docet Suidas: hinc Βούπεινα ἢ μεγάλη πείνα, id est, magna fames. hinc Βούλιμορ ἢ Βούγλογοι, aliāq; compuscula: autumat M. Varro à bobus dici pleraq; id genus magna. lib. 3. cap. 2.

Dapsilis musto) Larga, copiosa, & musti ubertate luxurians. Dictio Græca est nostris frequenter usurpata. Διαψιλία dicitur largitas, & opulentia, ut inquit Suidas, πολυτέλεια διαψιλῆς, ὁ πολυτελής. lib. 3. cap. 2.

Decacuminanda) Cacumine priuanda. Decacuminare est cacumen decutere, unde decacuminatio. Plin. lib. 17. cap. 24. Similem & decacuminatio rationem habet cupressi, piceæ, cedri. hæ enim detracto cacumine aut ignibus adusto intereunt. lib. 5. cap. 4.

Delibretur) Decorticetur. Decortitatio, id est, corticis detractio, infesta est & exitialis arboribus. Nam nouelle in primis arbores cortice in orbe detracto necantur. Excipitur suber, quod sic etiam iuuatur. lib. 5. cap. 4.

Decemmodiæ) Capaces decem modiorum, ut trimodiæ trium. lib. 12. cap. 18.

Decoxit) comminuitur, fitq; minor, atq; deterior, translatio sumpta ab his quæ coquuntur ad ignem, fiuntq; coctura longè minora. Inde uerbum translatum in eos qui ære alieno cooperiti cum soluendo non sint, uel latitant, uel solum uertunt. Nam decoxisse dicuntur, & decoctores nominantur. Epigrammatarius: Nihil colonus uillicusq; decoxit. Crassus qui primus diues est cognominatus, deco-

xisse suis creditoribus traditur. Notissimum est illud Catul-
lianum, Decoctoris amica Formiani. lib. 1. cap. 8.

Iuxta decumanum) Suprà docuimus, decumanum dici li-
mitem secātem agrum ab exortu ad occasum, uineas quoq;
limitari decumano. lib. 4. cap. 20.

Decussabimus) Id est, deformabimus, ducemusq; in de-
cussas, id est, denormabimus, digeremusq; ad æquilibrium.
Hoc uerbo utitur & Vitruuius, dictumq; uidetur à de-
cussibus, hoc est, à denario numero, qui perfectus, & abso-
lutus est. Quidam legunt decussauimus, ut sit præteriti tem-
poris, quod intellectui magis quadrat. Quòd autem ait in
speciem Græcæ literæ, neque Δ, intelligo, neque λ, ut qui-
dam opinantur, sed χ. Talis enim litera stellæ similior est,
cuius effigiem representare ait hanc machinam lib. 4. cap.
13. Hinc in stellam decussare ait lib. 4. & decussatim per
decusses, & per frustra cuiusdam magnitudinis absolutæ,
sicut decussis, hoc est, denarius numerus perfectus habetur
lib. 12. cap. 53.

Cellam defrutariam) Impositum est nomen uillæ defru-
tariæ ab eo quòd in ea fit defrutum. Est autem defrutum ui-
num ad dimidiam mensuræ partem decoctum, ut docet Pli.
Autumat Palladius defrutum à deferuendo dictū esse, quod
ubi ad spissitudinem fortiter despumauerit, effectum est. Ca-
lenum uerò dicitur cum ex tribus partibus perdita tertia,
duæ remāserunt. Saram uerò appellant ubi ad tertias deco-
quitur, quod Græci syrium & exsema nuncupant, & ita
frequenter à Galeno nuncupatur. lib. 1. cap. 6. Hinc defru-
tarium locus in quo fit, & defrutaria uasa defruto coquen-
do maxime idonea. lib. 12. cap. 21.

Defrutare) A defruto declinatum est uerbum defrutare,
quod significat defrutum conficere, & saram coquere.

Vnde

Vnde & defrutariae cellae nomen est inditū. Defrutum uero à deferuendo dictum est, significatq; uinum decoctum ad dimidiam mensuræ partem, redactumq; ad spissitudinem mellis, cuius uicem quoq; præstat. lib. 2. cap. 22.

Ferijs denicalibus) Festi Pompeij uerba hæc sunt: Denicales feriae colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. Græci enim νεκρῶν mortuum dicunt. Tu dispice an ex hisce doctissimi grammatici uerbis scribendum sit denicalibus ferijs, tanquam ἀπὸ τῆς νεκρῶν formato uocabulo. possumus & denicales legere, ut à numero denario dictio ducta sit, sicut nouendiales dixere à numero IX. dierum. lib. 2. cap. 22.

Depingere) Vnius literæ immutatione tollendū est mendum, ut legas depangere, quod plantare significat, itidem paulo mox quinq; malleoli pangendi sunt. lib. 3. cap. 16.

Depletur) Exhauritur, educitur, ex uasis post pressuram. Statius: Digno depleuimus haustu. Cato: Oleum si poteris, bis in die depleto. Idem dixit amurcam deaurito in eodem significatu. Plinius noster uerbo infrequenti, sed elegantissimo ait, Oleum sæpius die decapulandum, pro eo quod est, deplendum deauriendumq;. A Catone dictus capulator is, cuius officium est, ut concha oleum diligentissime tollat ac depleat, de quo mox paulo sic scribit Columella, Protinus capulator depleat: utiturq; per sepe hac dictione. Dicitur autem capulator à capula quod nomen est uasis, cuius nominis Nonius & Varro meminerrunt. lib. 12. cap. 49.

Desponderis sapientiam) Desperaueris te sapientiam ad perfectū posse percipere, & ad eam peruenire. Despondere animum dicitur apud autores, pro eo quod est finem suæ spontis statuere, ac mori uelle ex desperatione. M. Varro:

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Hoc ideo in secluso clàm, ne reliqui, si uideant, despondeant animum, atq; alieno tempore uenditori moriantur. Lilius: Nec ipsi solum desponderant animos, sed contemni cœpti erant à finitimis populis. Plautus: Ne lamentetur, ac ne animum despondeat. lib. 11. cap. 1.

Dicimus & Despondere sine additamento pro eodem, ut idem Col. lib. 8. cap. 10.

Deuerrendus) Scopis purgandus. Deam nomine Deueram coluit antiquitas, quæ præerat domibus euerrendis. Conueritores dicti scoparij, illi scilicet qui scopis à prandio, à cœna pauimenta deuerrunt, & purgamenta esearum tollunt. lib. 7. cap. 4.

Deusticæ) Id est crematæ, tostæq; in pruinis. libro 6. cap. 17.

Diffusa) Id est, recondita in dolijs. uina diffundi dicuntur in apothecis in uasis uinarijs in quibus diu seruantur. Iuuen. Ipse capillato diffusum consule potat. Horat. Vina bibes iterum Tauro diffusa. Verbum hoc est frequens, is usus apud Plinium iuriconsultos uel cæterosq; classicos scriptores. lib. 3. cap. 21.

Plus dipondio & semisse) Id est, plus duobus pedibus & dimidio. Peculiaris hæc elocutio est Columnellæ, de qua iam supra diximus. lib. 4. cap. 1. & dipondio & dodrante id est, duobus pedibus, & 1 x. unciarum. lib. 3. cap. 13.

Dispendium) Damnum: compendium, lucrum. libro 6. in præfatione.

Differenda) Per interualla serenda. lib. 11. cap. 3.

Sub diuo) Sub Ioue, sub cœlo libero & aperto. dicimus & sub dio, unde subdialis deriuatur. lib. 6. cap. 3.

Dolabella) Diminutiuum à dolabra quod genus est feramenti. lib. 4. cap. 24.

Sint

IN COLV MELLAM.

Sint duramina) Brachia in uitibus modò duramenta uocant: modò duramina. Plinius, Relicto semper duramento in singulis tabulatis. lib. 4. cap. 22.

E

Elices sulcosq; aquarios) τὸ αὐτὸ, id est, bis idem dixit: nanq; elices uocant sulcos aquarios, per quos aqua collecta educitur ex liris agrorū: non longè distant fossæ inciles, quæ & incilia appellant, de quibus sic scribunt iusrisconsulti, Titulo de riuis. Incile est locus depressus ad latus fluminum, ex eo dictus, quòd incidatur. Inciditur enim uel lapis, uel terra: unde primum aqua ex flumine agi possit. lib. 11. cap. 2.

Eluenaci generis) Inter uites generosas nominatur eluenaca, quam fertilitas commendat. Duo eius genera. Maior, quam quidam longā: minor quam arcelacā appellant, non tam fecundam, sed gratiorem haustu. lib. 5. capi. 3.

Emacietur) Fiat macrum. lib. 7. cap. 10.

Embammata) Plinius noster intinctus subinde uocat, quæ Græco uocabulo embammata nuncupantur. Sunt autem liquamina multiformia, quibus intingimus buccellas escarum, gulæ prorsus irritamenta, uulgo sapes appellant. Græci dicunt ἐμβάπτειν, intingere: unde & embammata intinctus. Illud ex Euangelio: qui manum intinxerit in catino: Græce dicitur, ἐμβάπτειν τὸν χεῖρα ἐν τῷ φιδίῳ. lib. 12. cap. 54.

Emittet in iugum) Lego emicet, id est, profiliat, tale est illud poëticum, Emicat Eurialus. sic & Plinius. Quæ ita emicuerit materia fructum dabit anno sequente. lib. 4. cap. 20.

Emplastraturus es) Id est, inscurus, eo genere insitionis, quam emplastrum, & emplastrationem uocant, quæ

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

quæ ita fit, Detrahitur cortex ex parte arboris nitidissima, eiq; imprimitur cortex cum gemma ex alia arbore par: sic compage densata, ut delibratæ parti bene conueniat tessella hæc, siue scutula insiti corticis, mox oblinitur intrita, integiturq;. Huic emplastrationi consimilis est inoculatio, quæ excidit in arbore oculum cum fistula, gemmamq; includit sumptam ex alia arbore. Inoculatione signauit Vergilius numeris poëticis, scribens: Nec modus inferere, atq; oculos imponere simplex. Et mox paulò: Huc aliena ex arbore germen Includunt, udoq; docent inolescere libro. lib. 12. cap. 2.

Ephiporam) Lege ephoram, morbus est ocularius: cuius crebra mentio apud Plinium: Nascitur & ephora in genitalibus. lib. 6. cap. 17.

Epityrum) Columella euidenter ostendit epityrum dici in oliuis genus conditurae, docetq; quemadmodum id fiat. Cato quoq; ante Columellam tradidit compositionem epityri, cuius uerba hæc sunt: Epityrum albū, nigrum, uariumq; sic facito, ex oleis albis, nigris, uarijsq; nucleos eijcito. Sic condito, concidito, ipsis addito oleū, acetum, coriandrum, cuminum, sceniculum, rutam, mentam, in orculam condito, oleum supra fiet, ita utitor. M. Varro lib. de lingua Latina tertio, enarrans illud Plautinū: Si unum epityrum estur. Epityrum (inquit) uocabulum est cibi, quo frequentius Sicilia, quam Italia usa. Quidam quia apud Græcos caseus dicitur τυρός, opinati sunt epityrum dici cibum caseatum, quibus reclamatione autoritas scriptorum classicorum, quos nominauimus. Videtur autem appellari epityrum à confractione oliua, quæ Græcè dicitur πιδύρις. lib. 12. cap. 47.

Equienti mule) Equum appetenti, & maritum desideranti. Canes consimiliter dicuntur catulire, quando cupiunt

IN COLVMELLAM.

piunt maritari. Tradit Plinius equas domitas sexaginta diebus equire antequam gregales. lib. 6. cap. 37.

Equus) Hunc Aratus, & alij complures Pegasus esse dixerunt, qui in Helicone saxum ungula feriens fontē aperuit, qui ex eius nomine Hippocrene dictus est. lib. 11. cap. 2.

Eureungij) Legendū eryngij. Est enim eryngion, siue erynge herba inter aculeatas, in primis clara contra serpentes, & uenenata omnia nascens. Eius radix bibitur aduersus ictus morsusq; Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit. lib. 6. cap. 5.

Ergastularij) Quidam autumant ergastularios dici seruos uinctos in ergastulo. Tu cape ergastularium pro eo qui prepositus ergastulo, & mancipijs: quod genus seruos prisca habebant in ergastulo compeditos ad culturam rusticationis exercendam. Plin. coli rura ergastulis pessimum censet esse, tanquam quicquid illi agunt, à desperantibus agatur. lib. 1. cap. 8.

Erronem) Erraticum, & fugitiuum. Labeo iurisconsultus, ut scriptum legimus titulo ad ædilitium edictū, definit erronem esse pusillum fugitiuum, & ex diuerso fugitiuum magnum erronem esse: sed proprie erronem sic definiunt iurisconsulti eum, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causa uagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis ad dominum redit. De errone terno, ait Horatius: Fugitiuus, & erro. lib. 9. cap. 10.

Eruj) Eruum genus est leguminis, quod uim medicaminis obtinet: quippe quo diuus Augustus est curatus. Innoxium est bobus primo uere satum, autumnō uerò grauedinosum. De hoc Horatius: Tenui solabitur eruo, Fresum dicitur, quod infractum, & comminutum est, sicut & faba fresca nuncupata, quæ molis frangitur. Col. lib. 6. cap. 3.

Euanidæ

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Euanidæ fiunt) Imbecilla, languidæq; , à Seneca gaudiū euanidum, decenter dictum. Col. de arb. cap. 17.

Eugeniæ) Eugeniæ uua à generositate nuncupantur. Græco enim uocabulo *Ἐυγενία*, dicitur nobilitas. Euganei quoq; populi Alpium incolæ traxere nomē à præstantia generis: hoc est, ab Eugenia. Itaque Eugeniæ uua respondent suo nomini, quando uinum generosum fundunt. lib. 3. cap. 2.

Euronotus) Nomen uenti est, qui medius flat inter eurum, & notum, unde & nomen accepit. autor Plinius in secundo. lib. 11. cap. 2.

Exacuit) Hoc est, ut ego interpretor, acorem fecit, & aceti saporem concepit. lib. 12. cap. 17.

Exaltant) Exaltare sulcum, est alta fossione deprimere. Est enim altitudo superior, & inferior. Col. lib. 3. cap. 13.

Exaniari) Quasi sanie purgari defecariq; , quo uerbo utitur Cor. Celsus. Consimile est Apuleianum uerbum examurcari, pro eo, quod est amurca emundari, & sanie repurgari, & quidquid est feculentum extillare. infra ait Columella scribens de falsura suillæ carnis, Compositis in tabulatum tergoribus pondere imposito, ut exanietur: hoc est, noxius humor emundetur. lib. 12. cap. 46.

Excerni) Id est, expurgari, uentilariq; . Consimilia sunt subcernere, & incernere, inde excernicula, incernicula dicta genera cribrorum. Aliàs excernere, est uentrē purgare: unde excrementa dicuntur, quæ & retrimēta. lib. 2. cap. 21.

Excludant) Gallinæ dicuntur excludere, cum post incubatum pulli maturi rupto ouo nascuntur. Plinius: Celerius excluduntur calidis diebus. Item quædam gallinæ gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt. Dicitur & excudere in eodem significato. lib. 8. cap. 2.

Exherbatur) Herbis liberatur, repurgaturq; . lib. 4. ca. 3.

Exudent

IN COLVMELLAM.

Exudent) Quasi sudando siccescant exuantq; noxium succum. lib. 12. cap. 5.

F

Fecinium) Inter genera vitium est fecinia, ex eo dicta, quod plus quam cetera fecis affert: quod tamen incommodum repensat uuarum multitudine: uentos, & imbres patienter suffert, aestu infestatur, minuti acini, & durae cutis uuas habet. lib. 12. cap. 7.

Flaccescat) Languescat, & quasi flaccidum fiat. Plinius à flaccidis auribus autumat deriuari cognomina Flaccorum. Ait Apuleius: Flaccet rebus oratio, id est, languescit, & iacet. Potes legere fracescat, pro eo, quod est putrescat, & corrumpatur. lib. 5. cap. 10.

Fastus) In notis Seruii annotauimus Seruium errasse, dum erroris arcescit Lucanū, qui scribit fastus esse quartae declinationis, quando significat superbiam. Secundae uero, quando significat librū, qui dierum habet computationem. Vnde errauit (inquit) Lucanus, dicēdo: Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus. Nanq; indiscriminatim dicimus fastos, & fastus in secundo, & quarto ordine pro libris, quod & Priscianus tradit, & magnorum scriptorum confirmat autoritas, quae pro ratione est. lib. 9. cap. 14.

Fatiscit) Resoluitur, languescit, deficit. Plinius: Sine calciatu fatiscunt. lib. 7. cap. 3.

Fefellerit) Latuerit. Horatius: Nec uixit male, qui natus, moriensq; fefellit. Liuius: Explorator Carthaginensis Romae biennium fefellit. lib. 12. cap. 3.

Feles) Animal est familiare, ac domesticum, omnibus notum, uulgo catus nominatur (ut opinor) à solertia. Nam catum sapientem dicunt, & acutum, Graeci ἀλσγοῦ uocant. Plinius tradit felium oculos in tenebris fulgere.

Idem

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Idem alibi sic refert, Feles quidem quo silentio, quam le-
nibus uestigijs obrepunt aibus, quam occulto speculatu
in musculos exiliunt, excrementa sua effossa obruunt ter-
ra, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Verum
apud Columellam, & Varronem, feles accipi uidetur pro
foiino, sic enim uulgus appellat bestiolarum gallinis maxi-
me infestam, noxiamq; & saepe gallinaria tota contruci-
dantem, lib. 8. cap. 3.

Fellicula) Legendum filicula. Est enim diminutiuum,
à filice herba: de qua Persius: Non tamen ista filix ullo
mansuescit aratro. Pterin Graeci uocant. Præterea alia
est herba filicula, quam Graeco uocabulo polypodion ap-
pellant, similis est filici, bilem detrahit, in petris nascitur,
lib. 6. cap. 26.

Femina) id est, femora, coxæ interiores sine diphthongo
scribi debet, cum prima syllaba corripitur. Verg. Eripit à
femine. Hinc subfemina, id est, subfemora interiora. Interfe-
mineum eleganti uocabulo Apuleiano dicitur genitale mu-
liebre, quasi inter femina collocatum. lib. 6. cap. 37.

Pellicij fibri) Latini fibrum dicunt, Graeci castorem, qui
amputatione genitalium liberat se à uenatoribus, gnarus ob
medicatos testes se peti. lib. de arb. cap. 15.

Testaceis puluini fibulantur) Id est, alligantur, & qui-
busdam quasi fibulis coagmenta connectuntur. Fibulatio-
nes à Vitruuio dictæ coniunctiones fibularum in machi-
nationibus. Diffibulare est fibulam dissoluere, quod & re-
fibulare dicimus: quamuis apud epigrammatistam id uer-
bum dicatur in re obscœna de fibula citharædorum, &
comædorum, cuius cum mordacitate satyrica mentio est
apud poetas. Testacei autem puluini in pauimentis dicun-
tur coagmenta spicata, & loricationes, quibus ad regu-
lam

IN C O L U M E L L A M.

lam perfricatur, ut nullæ lacunæ insint. Et sunt quasi extantes cumuli. Item puluini sunt eminentiores partes in arcis agrorum, & quasi tori. lib. 1. cap. 6.

Fidelia) Nomen est fictilis uasis, de quo Persius: Respon- det uiridi non cocta fidelia limo. Plinius: Mulsæ congialem tibi plenam faciam fideliam. Fidelia crebra mētio est apud Col. hoc uolumine, ut pote uasis condendis salgamis maxi- mē idonei. lib. 12. cap. 7.

Fidicula) In cœlo sydus est, quod appellatur modò lyra, modò fidis, modò fidicula. Aliàs fidiculas accipimus pro ge- nere tormenti, ut in commentarijs Suetonij est explicatum. lib. 11. cap. 2.

Fiscus) Fiscina iuncea. Col. libr. 12. cap. 48. hinc fisculus paruus fiscus, siue fiscella iuncea. lib. 12. cap. 49. & lineum fiscum uocat lib. 12. cap. 38.

Flutas) Murenæ, & anguillæ uocantur Græco uocabu- lo plotæ, Latino flutæ, quòd in summo supernantes sole tor- refactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinunt: atq; ita faciles capti sunt. Autor Macrobius. Colum. lib. 8. cap. 17.

Focaneus) dictus est palmes, quasi faucibus uitis enatus: nam, ut inquit Columella, solet in bifurco medius prorepe- re, illud autem bifurcum ueluti fauces in uite representat. lib. 4. cap. 24.

Ferramentum fœnifecis) Fœnifex, sic enim elegantius dicitur, quàm fœnifecus, siue fœnifeca, est is, qui fœnum se- cat. Fœnifecia dicuntur fœnifectiones. Pers. Fœnifeces cras- so uitiarunt unguine pulles. lib. 2. cap. 18.

Præcipuè fœtæ) Fœtas, ferè semper idonei scriptores ap- pellant puerperas, hoc est, eas quæ pepererunt. Inclytus tamē poëta dixit, Loca fœta furentibus austris, pro plena.

ff Idem

Idem ait: Non insueta graues tentabunt pabula foetas, pro
 pręgnantes. Verum alio in loco posuit foetam pro ea, quę
 iam peperisset. Sic enim inquit, in aspide poęta: Feccrat, &
 uiridi foetam Mauortis in antro Procubiisse lupam. Plinius
 noster foetam semper usurpat pro ea, quę à partu cubat.
 Col. lib. 7. cap. 6.

Forda non admittit) Vacca pręgnans, dicitur forda à
 foetu. Ouidius: Forda ferens bos est. Ab alijs horda appella-
 tur quadam cognatione literarum, ut hędus scędus. Inde in
 fastis dies hordicalia, siue fordicalia nominantur, quę non-
 nulli appellant fordicia, quibus hordę siue fordę, id est,
 grauidę uaccę immolabantur. lib. 6. cap. 23.

Fossas ueteres tergere) Verrius Flaccus iuris pontificij
 peritissimus, quia ferijs tergere ueteres fossas licbat, nouas
 facere ius non erat, festiuiter dicere solebat, ferias idoneas
 magis uiduis esse quàm uirginibus ad nubendum, tanquam
 fossę ueteres sint uiduę, quas feriatis diebus tergere fas es-
 set. lib. 2. cap. 24.

Cum fracibus) Sicut floces prisco uocabulo significant ui-
 ni fecem è uinaceis expressam: ita fraces ex oleis. Plinius di-
 xit fraces esse carnes oliuarum, & inde feces. Oleum, ut in-
 quit Cato, quàm diu in amurea & in fracibus erit, tam de-
 terrimum erit. Hinc uerbum factum uidetur Fracescere,
 quod est fracibus resolui corrumpiq; atq; putrefieri uetu-
 state. M. Varro, Olea lecta si nimium diu fuerit in aceruis,
 calore fracescet. Item hęc de qua fit oleum, congeri solet
 aceruatim per dies singulos in tabulata, ut ibi mediocriter
 fracescat. lib. de arb. cap. 14.

Infriatur) Friare quod & infriare dicitur, est in pulue-
 rem redigere, & minutim digitis terere atq; inspergere,
 uulgo dicunt puluerizare. lib. 8. ca. 5.

Vis fri

IN COLVMELLAM.

Vis frigoris excoquit) idem est effectus frigoris, & caloris iuxta illud Maronianum: Penetrabile frigus adurit. Consimiliter Lucanus: Vrebant montana niues. In hanc sententiam Palladius, Ita utraque pastinatio decoquetur beneficio algoris & solis. lib. II. cap. 3.

Furunculus) Palmes est iuxta palmitem, custodem nuncupatum, qui est uerrucæ magnitudine, uocaturq; furunculus. Aliàs furunculus dicitur ulcus nascens passim in quacunque parte corporis ac maximo incommodo, mortiferum aliquando malum confectis emaciatisq; corporibus. Alias furunculus pusillus fur, ut latrunculus. lib. 4. cap. 24.

G

Galactopota) id est potores lactis, & lacte uictitantes. Græcè γάλα dicitur lac. Suidas ait, γαλακτοπότης ὁ γάλα πίνων, id est galactopotes est lac bibens. lib. 7. cap. 2.

Caseum Gallicum) Laus apud priscos erat præcipua caseo Nemausensi (sic enim à ciuitate Galliæ nominatur) cuius meminit Plin. in x i. qui scribit caseo Nemausensi fuisse commendationem, sed musteo tantum ac recenti. libro 12. cap. 57.

Gallinaria) Quæ superius Græco uocabulo dicta sunt ornithotrophia & ornithones, nunc Latina uoce appellat Gallinaria, uidelicet stabula Gallinarum & receptacula. libro 8. cap. 3.

Sestarios gari) genus est liquoris exquisiti, quod garon uocauere, à pisce garo nominato, ex quo antiquitus conficiebatur. Autumat Plinius garum fieri intestinis piscium sale maceratis. Martialis: Nobile nunc sitio luxuriosa garum. lib. 6. cap. 34.

Gemellar) Nomen est uasis, cui fortassis ex eo inditum hoc nomen, quòd geminas mensuras continet. lib. 12. cap. 50.

ff 2

Glaber

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Glaber) sine pilis. Glabella foemina decenter dicitur Apuleio, cuius corpus est leuigatum, politum, nulloq; pilo hispidum. lib. 7. cap. 3. hinc glabrescit, id est, fit glabra & polita leuigataq; lib. 2. cap. 20.

Locis glabrentibus) Glabrentia loca dicuntur quasi caluentia, quæ & glabreta nuncupantur, sine stirpe, sine stipula, sine frondibus, ut hominis caluitium sine capillo est. Græci consimiliter loca nudata fruticibus phalacras uocant, à quibus φαλακρῶ dicitur caluus. Vnde phalacrocaraces dicti corui aquatici caluitio monstrabiles. Caluescere de arboribus quoque usurpatur. Infra ait Colu. Sæpe nouella castaneta caluescunt. Vinea caluata dicitur Catoni, Plinioq; in qua raræ sunt uites. lib. 2. cap. 9. Et glabrata, id est, depilata. lib. 12. cap. 52.

Gleuconi) Græci τὸ γλεῦκον & mustum uocant: Græca quoque uoce dicitur aigleuces, hoc est semper mustum quod inter dulcia est. Id euenit cura: quoniam, ut docet Plinius, feruere prohibetur. Hinc oleum gleucinum dictum ab eo γλεῦκον, id est, mustum, incoquitur uapore lento, consumiturq; mustum oleo, cui admiscent etiam odora menta. Plinius oleum gleucinum memorat inter genera olei facticij, quod nunc quomodo fiat, eleganter Columella perscribit lib. 12. cap. 50.

Glycorhizes) Vocabulum Græcum est, quod significat dulcem radicem, tanquam id uini genus à dulcedine musti, & radice herbæ cum qua fit, sit nominatum. libro 12. cap. 35.

Quasi pabulo gliscit) Crescit, pinguescit, saginatur. Gliscere enim crescere est: Vnde glires dicti, qui somno gliscunt, id est, crescunt, fiuntq; pinguiores. Glisceras mensas dicebant antiqui opimas, & lautas, quasi gliscentes per instructio

IN COLV MELLA M.

structionem epularum. Alibi Columella scribens de gallinis farciendis sic inquit: Prima luna saginari coepta uicesima pergliscit. lib. 2. cap. 14.

Graminoso) Herbofo, à gramine ducto uocabulo. Est autem gramen inter herbas uulgatissimum, iumentis herba non est alia gratior, siue uiridis, siue in fœno siccata. Sunt qui & aculeatum gramen uocent, cum in cacumine sint aculei, quod Græci dactylon uocant: quia digitis medeatur. lib. 6. cap. 1.

Grauedinem) Grauedo, ut docet Cornel. Celsus, humor est ex capite distillans. Apuleius: Nares grauedine oppletæ. Græci uocant coryzas, nostri grauedinem: unde grauedinosi dicti, qui ad morbum grauedinis procliuiiores sunt. M. Tullius: Itaque dicimus grauedinosos quosdam, quosdam torminosos, non quia iam sint, sed quia sepe sint. lib. 7. cap. 3.

Gummitione) Inpersione gummi, & quasi tectorio. Itidem ceratura dicitur inductio ceræ, & quædam quasi incrustatio ex cera facta in dolijs olearijs. lib. 12. cap. 49.

H

Obseruare halitus septentrionales) Plinius: Qui mares concipi uolet, in aquilonem pascito, ut sic in eundem in-eant: qui fœminas concipi uolet, in austrum spectantes inire cogito. Tradunt omnes fermè scriptores hoc fieri, sed cur fiat, minime causas explicant: uideor itaque facturus operæ pretium, si ea, quæ apud Albertum Magnum rerum naturæ consultissimum legi, conducentia ad hanc rem, hoc in loco explicauero, qui in libris de animalibus tradit, ideo flante Aquilone concipi mares, quia is uentus calorem naturalem intus cohibet, & ita corpora fiunt ualentiora firmioraq; & ipsam semen siue sperma

ff 3 meliores

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

meliorescit, contra flante austro corpora fatiscunt, & resoluta calore fiunt imbecilla, unde foeminae tunc facilius concipiuntur, qui foetus est quam masculus longe imbecillior, molliorq; lib. 7. cap. 3.

Hallecula) pisciculi nomen est, potest esse diminutivum hallecis, quae fex est muriae imperfecta, nec colata. li. 6. ca. 8.

Hara) Stabula porcorum, atque cubilia. Plautinum illud notum est, In hara habitare uideor, non in aedibus: apud Varro. lib. 3. cap. 10.

Albi uel helui) est enim color heluus, siue heluolus, interpretum purpureum, & nigrum. Vnde uuae heluolae nomen acceperunt, quae à quibusdam appellatae sunt uarianae, à colore sepius uariante. Grammatici heluum colorem appellari dicunt medium inter rufum & album, qualis est color boum. M. Tullius hinc uidetur heluolas herbas scito epitheto nuncupasse, cum ait, Heluolas herbas ita condiunt, ut nihil possit esse suauius. lib. 2. cap. 2.

Rustici hexastichon) Vulgò dicitur hexastichon sex uersibus constans: Distichon duobus. Hic hordeum nominatur hexastichon, quasi sex ordinum: sicut alterum genus distichon, duorum ordinum. Nam in hordeo spicae quaedam binos ordines habent, & id distichon uocant: quaedam senos, & hoc à numero ordinum hexastichon appellatur. lib. 2. ca. 9.

Cum distendetur aqua cutis) Id est, laborabit hydro-pisi. sic enim Graeco uocabulo appellant morbum aquae subter cutem fusae: cuius tres sunt species, Tympanitis, hypofarca, & ascites: Communis est omnium nimia humoris abundantia. Olim quidam hydropticus sitis impatiens bibit suam ipsius urinam, atque ita in exitium semet precipitauit. Ita autem ordinanda sunt uerba Columellae, ut aqua sit septimus casus, cutis uerò rectus, ut exponas
cutem

IN COLVPELLAM.

ēntem distendi aqua, & nimio humore subter cutē fuso cor-
pus extuberare. lib. 7. cap. 7.

Hippomanes) Vt eximius poëta describit, uirus est len-
tum distillans ab inguine equarum per id tempus quo libi-
dine extimulantur. Hippomanes est caruncula nigra ἰδί-
τῃ μετώπῃ τῃ πόλῃ, id est, in fronte pulli equini, uenefi-
cium amoris: de quo intellexit poëta in serio opere: Querit-
tur & nascentis equi de frōte reuulsus, Et patri præreptus
amor. de quo Plinius, Solinus, Aristoteles, & ceteri. Est et
Hippomanes autōre Theocrito φυτόν ὑπὸ πῶρι: id est, plan-
ta, siue herba, qua gustata equi in furias aguntur, unde &
nomen. lib. 6. cap. 26.

Quam in hircis) Lego in hirtis, ut ad genus ouium hir-
tum, hoc est hirsutum referas, quod minus preciosum est. Si
mauis hircis, intellige in gregibus ouium plures parandos
masculos, quam in gregibus caprarū hircos. lib. 7. cap. 4.

Hornotinas plantas) Ab horno hornotinus fit, ut à prisco
pristinus, autōre Prisciano, & pro re annua siue ipsius an-
ni accipitur. Dixit Horatius, Si thure placaris, & horna fru-
ge lares. Cato: Hornotinae nuces uirides sunt. Col. lib. de arb.
cap. 30. & lib. 5. cap. 6.

Sic utriq; proximum) Nomine horrei significatur repo-
sitorium: unde horrearius dictus, super quo affatim in com-
mentarijs Apuleianis annotauimus. lib. 1. cap. 6.

Pensile horreum) Repositorium sublime & editum. Pli-
nius & Varro probauit suspensa & sublimia, hoc est, pensile
horrea. Consimiliter pensilis uua dicitur quæ suspendi
solet ad perennitatem. Pensiles horti erant Thebis Aegy-
ptijs memorabiles. Sergius Orata habuit pensiles balneas.
lib. 12. cap. 49.

In hortensi lira) Id est, in areola & sulco horti: hor-
ff 4 tensiat

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

tensia appellant omnia quæ feruntur & nascuntur in hortis, Græco uocabulo dicuntur cepurica. lib. 9. cap. 4.

I

Ichthyotrophia) Vox Græca est, qua uiuaria piscium significantur, quæ & piscinæ nominantur. Plin. noster hæc omnia receptacula auium, piscium, ferarum generali uocabulo uiuaria appellat. lib. 8. cap. 1.

Impetigines) Pustulæ sunt infestantes corpora, quarum, ut docet Corn. Celsus, species sunt quatuor, ab impetu inditum nomen, ut ostendit Quintus Serenus illo uersu, Si uerò uitium est, quod ducit ab impete nomen. Vulgo uolaticâ dici autumât. Impetiginem Plin. lichenas esse sentit, hæc memorans: Arida cum refina impetiginem & scabiem quam psoram & lichenas uocant. Nam Ἰωρὰ Græcè scabies, relinquitur ut lichen sit impetigo. lib. 6. cap. 30.

Incanæ) Canescentes & albæ. Vergil. Incanaq; menta Regis Romani. lib. 8. cap. 2.

Incernemus) Cribrabimus. Incerniculum genus cribri est: incernere cribrare, cribroq; transmittere. lib. 5. cap. 4.

Incilia) Incilia fossæ sunt, quæ in agris fiunt ad aquam deducendam, dicuntur & deriuationes de riuo communi factæ. Portius Cato: Incilia aperire, aquam deducere, uias & segetem curare oportet, ut fluat, item in monte fossas inciles puras habere oportet. lib. 5. cap. 9.

Inemptas dapes) Versus Verg. ex IIII. Georg. quos hoc in loco citat Columella, sunt hi, Regum æquabat opes animis, seraq; reuertens Nocte domum, dapibus mensas onerabat inemptis. lib. II. cap. 2.

Ineunt) Coeunt, & primum initum facere incipiunt. lib. 7. cap. 9.

Inexputabilis) Infinitus, qui supputari ob multitudinem non

IN COLVME LLAM.

non poterat. lib. 9. cap. 4.

Non inficior) Non nego. Ire inficias est negare, inde status inficialis apud Oratores. Inficiator pro eo qui negat. Epigrammatista: In ius ô fallax aut inficiator camus. lib. 4. cap. 28.

Infriata) Minutim insparfa. Friabile id Latine uocatur quod facile disteritur, uulgo uocant puluerizatum. libro 7. cap. 5.

Velut per infundibulum) Instrumenti nomen est quo uina diffunduntur in dolia, in usu cellæ uinariæ frequentissimo. Portius Cato scribit, oportere uillicum habere in instrumento fundi infundibula duo. Refert Flavius Vopiscus in Aureliano, fuisse quendam bibacem, qui bibere solebat infundibulo appposito plus orca. Est autem orca genus uasis. lib. 3. cap. 12.

Infusci) Nigrantis coloris. lib. 9. cap. 10.

Ingluuius) Albertus Magnus doctior quam eloquentior, Pappam uocat in auibus, quam Columella uocat ingluuiem. Itidem Vergil. illo uersu, Improbus ingluuiem ranisq; loquacibus implet. A Plinio dicitur sinus gutturis. Est autem capacitas gulæ patentior, qua merguntur recentia cibaria. lib. 8. cap. 5.

Inire gregem) Id est, coire cum grege. Ausonius: Sic me taurus inuit, sic proxima buccula mugit. Ouidius: In eas quam libet autem uelim. Hinc inuitus ponitur pro coitu. Plinius tradit equos, & canes, & sues inuitum matutinum appetere. Idem de bobus scribens ait: Conceptio uno inuitu peragitur. libro 7. cap. 3.

Innotat) Inurit, signat, inscribit. lib. 7. cap. 9.

Inodare) Plinius pertinentia ad hanc sententiam hæc scribit: Cæterum ut odore careant, omnia hæc iubentur

ff 3 feri

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

feri cum luna sub terra sit, colligi cum in coitu. sine his Mē-
nander è Græcis autor est, allium edentibus, si radicem be-
tæ in pruna tostam supercederint, odorem extingui. lib. 11.
cap. 3.

Impicatio) Pice oblinito, picare, impicare, oppicare uer-
ba sunt ab uno picis fonte corriuata. lib. 12. cap. 29.

Irim) Herba est laudatissima in Illyrico. Floret diuersi
coloris specie, sicut arcus cœlestis, unde & nomen: natura
est feruens. lib. 12. cap. 28.

Insolatis) Insolati dicuntur dies multo sole, & puro inte-
pescentes. Insolari etiam est sole impleri, concoquiq; lib. 11.
cap. 3.

Ad instrumenti curam) Titulus est apud Iuriconsultos
de fundo instructo, & instrumento legato. Vbi docet Vl-
pianus instrumentum dici apparatus rerum, sine quibus
exerceri nequeat possessio. Idem ait, instrumenta fundi ea
esse, quæ fructus quærendi, cogendi, conseruandi gratia pa-
rata sint. Triplex est instrumentum rusticum, Vocale, Se-
miuocale, Mutum. Vocale, in quo sunt serui. Semiuocale, in
quo sunt boues. Mutum, in quo sunt plaustra, ligones, falces,
& alia. Hoc genus Græci uocant ἐργάλα, γεωργικά, καὶ
ἄσχευα. lib. 1. cap. 8.

Insuccanda) Aspergenda, & quodam quasi succo irro-
randa, madefaciendaq; lib. 7. cap. 4.

Iteratos tertiatos esse) Iterati dicuntur agri, quando se-
cunda aratione coluntur, quod & offringere nuncupant,
unde & iteratio. Tertiari uerò, quando tertia aratione, &
tertio sulco repetuntur, tuncq; boues lirare dicuntur. lib. 2.
cap. 4.

Interordinium) Spatium quod est inter duos ordines
dicitur interordinium, sicut interuallum inter columnas,
intereolum

IN COLUMELLAM.

intercolumnium nominatur. lib. 3. cap. 13.

Ad intertriginem) Intertrigo corporis uitium est, fit autem id malum, quando femina, id est, coxæ interiores equitatu alia uel de causa atteruntur. Græci dicunt pacatrimma. Docet M. Varro intertriginem, & intertrimentum ab eodem uerbo deriuari, cuius uerba sunt hæc: Intertrimentum ab eo, quod duo, quæ inter se trita, & diminuta, à quo etiam intertrigo dicta. M. Cato: Intertrigini (inquit) remedium est, cum in uia ibis, absynthij pontici surculum sub anulo habeto. lib. 6. cap. 32.

Intritum) Intrita uocabulo generali dicta est, ab intritu. Interdum esculenta est, sæpius alijs rebus accommodata. Ait Terent. in Phor. Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum. Exposuit Donatus hoc, inter rusticos de alliato mortarij dici solere: Proprie enim, inquit, intrita dicitur huiusmodi cibus. Alia res est Catonis intrita, hoc est, emplastrum ad insitionem, cui emplastrationi nomen est maxime idonea. Plin. in 17. Sed id etiam apud ueteres Græcos inuenitur, & apud Catonem, qui oleam, ficumq; sic inseri iussit mensura etiam præfinita, secundum reliquam diligentiam suam cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini. hic uidetur intrita pro fece uini poni, sicut infra ponitur intrita folliculorum, quibus acina uuarum conteguntur. lib. 12. cap. 40.

Nisi interuaseris) Sicuti supra, ita hic quoque corrigendum est, interuaseris. Nanque interradi dicuntur arbores, quando rami intermedij succiduntur, quoniam densitas officit, ideoq; laxioribus interuallis serendæ sunt arbores, interradi gaudent oliuæ, autore Plin. Columel. lib. 5. cap. 8. & 12. cap. 19.

Inuls

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Inula) Iulia Augusta illustrauit inulam, dum ea uescitur quotidiano cibo. herba est hortensis, amara, & per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus mixtis saluberrima. Defectus præcipuè stomachi excitat. lib. 12. cap. 45.

Inurinare) Innatare, & mergi: urinantes uocant, qui sub undis natant, quorum frequens mentio apud Plinium. Vrina, ut docet M. Varro, ex eo dicta quòd urinatur, id est, mergitur ad hauriendam aquam. Firmicus Maternus docet urinatores habere in horoscopo sydus delphini. lib. 8. cap. 14.

Totius iugi) Vinearum multæ species sunt, aliæ humiles, ac sine palis, aliæ sublimes, ut quæ appellantur iugate, ut pleræque in Italia. quibus stat recta uinea dicuntur pedamenta, quæ transuersa iugantur, iuga nominantur: ab eo quoque uineæ iugate dictæ. Iugorum ferè sunt genera quatuor, Pertica, arundo, restes, ac uites. Iugationis species duæ, una directa, altera compluuiata, hoc est, in longitudinem, & latitudinem iugata, dicta à cauis ædium compluuijs. lib. 4. cap. 18.

Iugario ad circumeundum) Nomine iugarij significatur, qui iungit boues, iugumq; imponit, demittitq;. libro 6. cap. 6.

Iugeratim) In singula iugera, aduerbium est, ea figura formatum, qua templatim, pagatim, uicatim, & alia sexcenta hoc genus. lib. 3. cap. 3.

Fracta iuga) Genus est uineæ, quam uocant iugum. Fit autem cum defixis humi palis annectuntur singulæ transuersæ perticæ, per quas prorepunt uitis pampini. Id genus iugi canterium uocant rustici, inde iugata uinea scriptoribus rusticationis nuncupata. lib. 4. cap. 17.

Ad iusta) Integra, & plena sine diminutione. lib. 6. ca. 29.

Iuuentus

IN COLVMELLA M.

Iuuentus) In apibus dicitur decenter iuuentus, gens, populus, plebs, & cætera hoc genus, translatione ab hominibus facta. lib. 9. cap. 12.

L

Labello) Nomen est uasis, diminutiuum à labro, de quo M. Tullius: Labrum si in balneo non est, cura ut sit. Villicus habere debet ex præscripto Catonis labrum uinariu, labra aquaria quinque; labrum lupinariu unum. lib. 12. ca. 28.

In Lacinijs) In particulas, ut separatim distributus, & particulatim diuisus bene conualescat: uocabulum ductum à lacinijs uestimentorum quæ cæsuratim sectæ, & quasi diuisæ sunt. Infrà ait, Separatim laciniæ deducantur. lib. 7. cap. 6.

Laconicis excoquimus) Balneæ ardentes, ne dicam calentes, fuerunt in usu quotidiano priscorum, quibus persuasissimum habebant in corporibus cibos coqui, & cruditatem digeri. In balneis erant tepidaria, caldaria, frigidaria: erant & sudatoria, quo ex genere est laconicum. ubi sudando, exercendoque corpus, cruditatem digerebant, & appetentiam edendi prouocabant. Scribit Vitruuius Laconicum, sudationesque coniungendas esse tepidario, qui saturitate epularum immodica crudi erant, & cacostomachi cruditateque laborabant: hi ad balneas confugiebant, & in sudatorijs, laconicisque sudorem euocabant: ita stomachi, cruditatem digerentes, quam epulæ copiosiores afferunt. Cor. Celsus docet sudorem elici duobus modis, aut sicco calore, aut balneo: sicco calorem esse Laconicorum, quæ utilia sunt, quoties humor intus nocet, isque digerendus est. Consimiliter Seneca in epistolis moralibus carpens hunc uentricularum morem sic refert: Quid mihi cum istis calentibus stagnis? quid cum sudatorijs? in quæ sic-
cus

cus

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

cus uapor corpora exhausturus includitur. omnis sudor per laborem exeat. Poëta Satyrici consono ore carpentes ingluuiem belluonum, quorum Deus uenter est, consimiles sententias numeris poëticis complexi sunt. Horatius: Crudi tumidiq; lauamur. Persius: Turgidus hic epulis atque albo uentre lauatur. Iuuenalis: Crudum pauonem in balnea portas. Igitur Columella Satyrico morsu, & canina facundia inuestus in delicias luxuriosorum ait, Romanos saturos cibo, potuq; distentos, excoquere digerereq; quotidianam epularum cruditatem in laconicis, hoc est, sudatorijs, ubi sudores digerebant, & ita apti rursus ad ganeata cibaria, coenasq; esculentiores reuertebantur. Laconicum autem, ut Dion tradit, à Laconibus dictum est inuentoribus: quoniam nudi, unctiq; ante alios in hisce sudatorijs exercebantur. Plinius autumat id genus instrumenta pessum dedisse mores bonos, & debellasse corpora Romanæ iuuentutis. Cōt. in præfat. lib. 1.

Lacon) Autor est Pollux, generosas canes esse Laconicas, Arcadicas, Argolicas, Celticas, Ibericas. Tradunt antiquitus Lacenas canes ex uulpibus, canibusq; progenitas: et ob id uocari Græco uocabulo $\alpha\lambda\omega\pi\epsilon\chi\acute{\iota}\delta\alpha\varsigma$, quasi à uulpe uulpinares. lib. 7. cap. 1.

Lacusculos) Loculos, siue loculamenta disclusa ut unum quodque genus seorsum, ac separatim reponatur. M. Varro loculatas piscinas appellat in quibus generatim disclusi pisces continentur. Diminutiuum est à lacu, & significat uas torcularis. lib. 12. cap. 49.

Auium lanistæ) Sicut lanista comparat familias gladiatorum, easq; edocet armorum disciplinam, ut mox uendat munerarijs: ita per translationem dicuntur lanistæ auium, qui gallinas parant, instruuntq; ad certamen, qui mos hodieq;

IN COLV MELLAM.

dieq; durat apud Boëmos : ubi primores præparant gallos gallinaceos pugnae quasi gladiatoria, fiuntq; spōsiones precij non parui, dum unusquisq; pecuniam largam deponit, quã aufert dominus uictoris gallinacei. Plinius refert Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice editum, ceu gladiatorum. lib. 8. cap. 2.

Vel de lapide noxium) Serui dicuntur de lapide empti, propterea quod uenales serui astabant in lapide, foro Romano ubi præco uenales proclamabat. Hinc illud Plautinũ: In eo astas lapide, ubi uenales præco prædicat. M. Tullius in oratione contra Pisonem, non minus scienter, quã eleganter tribunos duos dixit esse de lapide emptos, quia mercede redempti fuerant, ut fauerent Clodio: Sicut serui de lapide pecunia comparantur. Labitur Merula errore manifestario, qui enarrans hunc locum Columellæ existimauit id totum referendum esse ad eos, qui de Capitolino lapide deiciebantur, quod quã ridiculum sit interpretamentum, penitusq; ab intellectu scriptoris dissentiens, qui uis uel mediocriter eruditus intelligit. lib. 3. cap. 3.

Lapsana) Oulus est syluestre trium foliorum, diui Iulij carminibus præcipue iocis militaribus celebratum: alternis quippe uersibus exprobrauere lapsana se uixisse apud Dyr rhachium, præmiorum parsimoniam cauillãtes. Est autem id, ut inquit Plini. cima syluestris.

Exiguum laseris) Virgultum clarissimum est, nomine laserpitium, quod Græci silphion uocant, cuius succum uocant laser, magnificum in usu medicamentisq; & ad pondus argentei denarij pensum. In Cyrenaica prouincia præstantissimum, unde epitheto optimo Catullus Cyrenas laserpiciferas nominauit. Pallad. Græco uocabulo opon Cyreniacum appellat laser, quasi succum Cyrenaicum.

Galenus

Galenus quoq; opij Cyrenaici mentionem crebro facit, intelligi uolens hoc laser: quamuis mendose hæc dictio legitur in codicibus impressis. Plinius de lasere scripsit hæc: Laser ex silphio profluens inter eximia est naturæ dona numeratum: pluribus compositionibus inseritur, per se autem algores excafcit. Potum neruorum uitia extenuat, foemini datur in uino. à lasere laserpicium acetum dictum. lib. 5. cap. 8.

Neq; latere) Id est pariete lateritio, & structura ex lateribus coctis facta. Col.

In uentrem latefcunt) Lati fiunt prægrandesq; & uentricosi. lib. 2. cap. 10.

Lentorem) Vulgo uiscositatem uocabulo barbaro appellant. Lentor dictio est infrequens: sed oppidò quàm elegãs, Plinianiq; splendoris. lib. 6. cap. 4.

Leucoia) Candida uiola hoc nomine nuncupatur: Nam Græci leucon candidum, & ion uiolam dicunt. lib. 9. cap. 4.

Superposita libella) Norma est siue instrumentum quo libratores aquarum utuntur. Structuras ædificiorum, ut inquit Plinius, ad normam, & libellam fieri, & ad perpendicularum respondere oportet. in alia significatione libella in argento significat decumam partem denarij nummi. Semibella dimidium libellæ. lib. 3. cap. 13.

Liberæq;) Libera dea est, per cuius beneficium foeminae emissis in coitu seminibus liberentur, unde & nomen, quam etiam Venerem esse putant. Autor August. in sexto de ciuitate dei. Quidam autumant Liberam esse uxorem Liberi patris, hoc est Bacchi: numen utriusq; in bacchanalibus celebratur. lib. 12. cap. 18.

Ligula) Nomen mensuræ parue, instar cochlearis, à lingue similitudine ligula dicta. Quidam grammatici
partii

perlinaciter contendunt lingulam dici debere potius, quam ligulam, quos hoc disticho taxat Epigramatista, Quamuis me ligulam dicant equitesq; patresq;, Dicor ab indoctis lingua grammaticis. Plinius lib. 20. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant ligulae mensura. Ligulam quoq; dicimus uinculum calceorum, de qua Iuuen. Et ligulas dimittere sollicitus. Lingulam dixere ueteres gladiolum oblongum in speciem linguae factum. lib. 12. cap. 22.

Ligone) Ferramentum est rusticum à legendo dictum. Namq; eo propter latitudinem id quod sub terra est, facilius legitur. Vlpianus inter instrumenta fundi, quae culturae utilia sunt, enumerat ligones. lib. 2. cap. 16.

Ligustici) Ligusticum est olus siue herba hortensis à Liguria nominatum. Plin. in XVIII. Ligusticum syluestre est in Liguriae suae montibus, seritur ubiq; suauius satiuum, sed sine uiribus: panacem aliqui uocant. Apitius condimentis apitianis frequenter immiscet ligusticum. lib. 12. cap. 57.

Lirantur) In liras digeruntur sulcanturq; factis porcis, de quibus supra scripsi satis diligenter. lib. 11. cap. 2. hinc liratum aduerbium per liras. lib. 11. cap. 3.

Mustum lixiuum) Plinius & Graeci scriptores protropion uocant mustum sponte defluens antequam calcantur uuae.

Fœminæ locis) Id est genitalibus & naturalibus equae. Locos proprie appellant genitalia mulierum. Plinius: Fœminis eadem omnia praeterquam uesicae iunctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus uuluam. M. Cato: Mulier si eo lotio locos fouebit, nunquam hi uiriosi fient. Corn. Celsus: Quae locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. lib. 8. cap. 11.

Loculamenta) Loculi sunt & receptacula quae apud nos sunt

fiunt uiminea, & ordine collocantur in peristerotrophio, in quibus nidificant columbe. M. Varro loculatas piscinas decenter appellat quibusdam quasi loculamentis distinctas, ubi dispares disclusi pisces habentur. lib. 8. cap. 8.

Locustæ) Locustas intelligit, quæ sunt in genere sectorum, quas Græci ἀγγιδᾶς uocant, de quibus multa Plinius noster in undecimo. Ecclesiastici conditores memorant olim locustam totam execuisse Aegyptum. olim à locustis ciuitas in Africa pulsa est. Aliàs locustæ sunt pisces. Fuit & Locusta foemina uenefica, cuius Tranquillus, Tacitus, Iuuenalis commemorerunt. lib. 8. cap. 11.

Ad lucubrationem uespertinam) Rustici duas habent lucubrationes, easq; maximè noctibus hybernis: alteram uespertinam, alteram matutinam, quam antelucanam uocant: quia ante lucem euigilant. Literatis quoque consimiles sunt lucubrationes, magna tamen dissimilitudine disparatæ. Siquidem rustici lucubrantes rusticana opera efficiunt, & uilia, literati uerò diuina, & immortalia: illi corpus, hi ingenium exercent, illi manus mouent in canabe, & ligno & materia, hi inter chartas, & calamos scriptorios sunt occupati, qua occupatione, nihil honestius, nihil potest esse præstantius. lib. 11. cap. 2.

Optima habentur à lumbis) Membra hominis, & partes ad alias quoq; res decenti translatione transferuntur. Nam montibus poëtæ persæpe dant caput, humeros, pedes. Nec Columella in uitibus lumbos, & humeros, indecenter appellat eas partes, quæ si uitem metiaris, ut hominem obtinent uicem lumborum, & humerorum. Cùm similiter Plinius dat uitibus digitos, pollices, caput, crines, alia quoque humani corporis membra. Idem tradit ab humeris arborum surculos petendos esse ad insitionem. Colu.
lib.

lib. de arb. cap. 3.

M

Maceria) Sepimento. Plautus in Truculento: Maceria illa in horto in singulas noctes latere fit minor. M. Varro docet maceriam in fundo esse fabrile sepimentum, cuius species sunt quatuor, quod fit è lapide, quod è lateribus coctilibus, quod è lateribus crudis, quod ex terra, & lapillis compositis informe. lib. de arb. cap. 18.

Macesat) Legendum est macescat, hoc est, macer fiat. Plautus: Macesco, tabesco, consenesco miser. lib. 7. cap. 3.

Malagmatis) Malagmata medicamenta quæ molliunt, unde & nomen. lib. 6. cap. 16.

Maleorum) Corrige malleolorū. Sunt enim malleoli uocabulo apud scriptores rei rusticæ frequentissimo, surculi uitium utrinque capitulati, & ob id malleoli nuncupati, perinde ac mallei effigiem representantes. lib. 3. cap. 21.

Malignis lignis) A malo arbore pomifera malignum lignum dici arbitror. Plin. melinum unguentum celebrat, ex eo dictum, quod ex malis cotoneis fit. Nam μῆλον Græcè malum appellatur. lib. 7. cap. 8.

Marathitē) Lego marathritē, hoc est, uinū ex foeniculo concinnatum, quod Græci marathron uocant. lib. 12. ca. 35.

Maritabis) Dicuntur decentissima translatione arboriter maritari, quando illis uitis copulatur. Plin. consimiliter, Alternis, inquit, seruantur brachia, alternis putantur annis, sexto anno maritantur. Horatius quoq; dixit in Epodo, Altas maritat populos. lib. de arb. cap. 16.

Materiam submittito) Id est, pampinum educato, producitoq; ad incrementum, ut mox fructum ferat. Frequens uerbum apud Columellam in hoc significato, sicut & materia pro uirga siue palmite uitigineo. In sexto ait idem,

Materiam uocamus palmitem, ea & fructum, & noua flagella bene procreat. Aliàs materiæ appellatione significatur omne lignum accommodatum ad ædificandum. Ideoq; scribit Vlpianus: Si cui legata ligna sunt, ei arbores materiæ causa succisas non deberi. & ut autor est Paulus: Perticæ & pali in numero materiæ redigendi sunt, & ideo lignorum appellatione non continebuntur. Hinc materiarius uocabulo Plautino dictus faber tignarius, & fabrica materiaria Plinio nuncupatur fabrica tignaria, quam Dedalus inuenit. Apud Vitruuium uerba sunt materiari, & materiationes. Apud M. Tullium ades male materiata, id est, tignis, trabibusq; male fultæ, maleq; adminiculate, & ob hoc uitium facientes. lib. de arb. cap. 1.

Matrices) Quæ sunt matres, & progenerant, uulgò matricem uocant genitalia fœminæ, qua fœtus ipse concipitur, contineturq;. Eruditiores matricem ponunt pro ea quæ fœcunda est, & mater fit, & parit. Infrà loquens de gallinis, inquit, Sint matricem robusti corporis, Et est hæc dictio in hac significatione propè in usu Columellæ. Suetonius arborem appellauit matricem, ex qua plâta tantum foret. Videor, si memoria non labat, legisse apud Plinium, uno tantum in loco matricem poni pro locis genitalibus secundum uulgarem significatum. lib. 7. cap. 3.

Mediastinus) Significat seruū ministerio rustico priuatim attributum, quod sanè erat laboriosum. Sed quod in agricolatione sit id officium mediastini, nō satis liquet, nisi accipias pro eo qui balnea curat & domum. Quidam etymon mediastini deducunt à medio astu, id est, ciuitate, quasi in media ciuitate uersetur, & mediæ urbis incola sit, quæ significatio planè conuenit cum illo Horatiano carmine: Tu Mediastinus tacita prece rura petebas. Quidam
mediastin

mediastinum à medio stando uocari memorant, non pauci mediastinos tradunt dici uilissima quæq; mancipia, qui abiectissima quæq; officia tam in agro, quàm in urbe inter seruos peragunt, ut omnibus pareant, nullius imperiũ detrectantes, quasi in medio, ac propatulo ad omniũ domesticorum iussa præsto sint. De mediastinis Nonius, Porphyrio, Priscianus. Ego re solerter, curioseq; perpensa, uideo apud Columellam mediastinos proprie intelligi eos operarios, qui in studio agricolationis uersantur: quales sunt occatores, sarritores, runcatores, messorum: hoc signat ipse Columella scribens in secundo, posse ducentorũ agrum iugerum subigi duobus iugis bouum, totidemq; bubulcis, & sex mediastinis. Nam præter bubulcos mediastini sex, qui alij intelligi possunt, quàm hi qui reliqua opera præter arationem in agricolatione conficiunt, ut est sarrire, runcare, occare, metere, & cætera hoc genus? sunt autem quasi hi in medio aratorum, & uinitorum consistentes. lib. 1. cap. 9.

Viridem medicam) nomen est herbe pabularis, de qua Vergilius: Tunc te quoq; medica putres Accipiunt sulci. Columella in secundo inter genera pabulorum, eximiam scribit esse herbam medicam, quod semel seratur decem annis omnibus. lib. 7. cap. 4.

Melicum) M. Varro: Ad hanc rem electis maximis galinis, nec continuo his quas melicas appellant falso, quod antiqui, ut thetin, thelin dicebãt, sic medicam, melicam uocabant. hæ primo dicebantur, quia ex Media propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex his generatæ postea propter similitudinem. lib. 8. cap. 2.

Mellificijs) Mellis conficiendo, operiq; mellifico. libro 9. cap. 13.

Mellifones) Græci μέλιττας uocãt apes, unde melisso-

nes dicuntur apiaria, quæ mellaria quoque nominantur, loca uidelicet in quibus siti sint aluci apum. Loca quibus pascuntur anseres, Græca uoce nuncupant chenotrophia, Nam χῆρ dicitur anser. Leporalia dicuntur loca quibus uidelicet lepores inclusi pascuntur, quanquam M. Varro leporaria intelligi uelit omnia septa ædificia uillæ, quæ habent inclusa omnis generis animalia quæ pascuntur. In leporario (inquit) apri fuerunt multi. Scipio, qui purissimè locutus est, roboraria appellat uiuaria ferarum, à roboreis tabulis, quibus sepiri solent. lib. 8. cap. 1.

Melimellis) Nomen est liquoris, composito uocabulo ex malis, hoc est cydonijs, & melle. lib. 12. cap. 45.

Menstruus fiat) Id est, ne id mense uno impendatur, absumaturq; quod per totum annum sufficere debet. libro 12. cap. 1.

Mentigo) Videtur in agnis, & hædis mentigo id ferè malum esse, quod in hominibus mentagram appellant. Vtriusque uocabuli etymon à mento est, quoniam ab ea parte ferè oriebatur, fædisq; ulcibus mentum, os, labra, obsidebat. lib. 7. cap. 5.

Multi mergis) Videntur mergi esse ferramenta idonea metendis frugibus, quæ à Plinio mergites appellantur, sic scribente: Stipule alibi mediæ falce præciduntur, atque inter duos mergites spica dstringitur. Notum est illud Maronianum, Aut fœtu pecorū aut cerealis mergite culmi. Exponunt grammatici mergites dici manipulos spicarum, quo intellectu an hic & apud Plinium mergi, mergitesq; accipi possint, æstiment eruditi. aliàs mergus dicitur in uinea, ubi supra terram uitis curuatur iuxta suum admiculum, à mergendo uidelicet nominatus, de quò Palladius hæc, Mergum dicimus, quoties uelut arcus supra terram

IN C O L V M E L L A M.

ram relinquitur, alia parte uitis infossa. Mergi post biennium reciduntur in ea parte quæ supra est, & in loco iustas uites relinquunt. lib. 2. cap. 21.

Mergis propagare) Mergus genus est propagationis, ubi scilicet uitis iuxta suum adminiculum curuatur, atque perducitur ad uacantem palum, à mergendo dictus. Instar enim arcus curuatura fit in mergo, & ex arcu euocatur materia, quæ protinus applicata suo pedamento ad iugum trahitur. Vitis celerrime prouenit propagata mergis, qui Columellæ maxime probantur. lib. 4. cap. 2.

Simile miliario) Miliarium nomen est uasis: quo, ut ostendit Cato, utebantur in trapeto. Palladius, docet altum & angustum formari solitum, qui hoc idem memorans quod Columella, sic refert: Vas æneum miliario simile, id est altum & angustum, uespere intus cum lucerna collocemus, & in fundo eius ponamus lumen accensum, illuc papiliones conuenient, & circa lumen uolitant & angustia uasculi ab igne proximo in terra cogentur. libro 9. cap. 14.

Patere minime) Ad minus, ut uulgo dicitur, eloquutionis genus Columellæ peculiare. Plinius in eo significato dicit minimum. lib. de arb. cap. 16.

Mas & scemina aratro) Mos fuit priscorum in condendis urbibus, ut conditores taurum, & uaccam simul iungerent, cincti ritu Gabino, tenentes stiuam incuruam, ut glebæ omnes intrinsecus euaderent, & ita sulco ducto loca murorum designabant, aratrum suspendentes circa loca portarum. Ex hac antiquorum consuetudine tractum est illud Vergilianum: Interea Aeneas urbem designat aratro. Hinc Ouidius quoque scribit in Fastis: Inde premens stiuam signauit moenia sulco, Alba iugum niuco cum

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

boue uacca tulit. Videtur Colum. mutuatus esse hæc ex M. Varrone ita scribente, Et æs antiquissimum est, quod conflatum, pecore est notatum, & quod urbs cum condita est, tauro & uacca qui essent muri & portæ definitum. Colu. in præfatione lib. 6.

Molite) Mola contusæ, media correpta pronuntiatur molitum. lib. 6. cap. 9.

Muridas & exesas) Quodam quasi mucore obductas corrosasq;. Mucor peculiare uitium est uini, Lex uendendo uino est, ut ueque muceat neque aceat. Proprium est, ut Plinij uerbis utar, inter reliquos liquores uino mucescere aut in acetum uerti. Satyricus poëta dixit mucida frusta farine, intelligi uolens panem cibarium prædurum, ac mucore situq; inamabili obductum. Plinius ait gracilescere uitem ac emucidam exire totam in foetum nisi recidatur. lib. de arb. cap. 6.

Mundum muliebrem) Appellatione mundi muliebris significatur ornatus, quo matronæ fiunt mundiores, elegantioresq;. Iurisconsultus autumat eo contineri specula, matulas, unguenta, uasa unguentaria, & si qua similia dici possunt, separatq; mundum ab ornatu, tanquam mulier possit esse munda, nec tamen ornata. Verum oratores, & historici luculenti, quorum autoritas apud me in elegantia Latinitatis pro ratione est, mundum muliebrem accipiunt pro ornatu matronali, cultuq; & eo quidem pretiosissimo, ut puta auri, purpuræ, & gemmarum. Ero interim contentus uno exemplo, quod suppetit Liuius: Mundiciæ ornatus, & cultus, hæc fœminarum insignia sunt, his gaudent, & gloriantur. Hunc mundum muliebrem appellauerunt maiores nostri: quid aliud in luctu, quàm purpuram, atque aurum deponunt?
quid

quid aliud cum eluxerunt, sumunt? Lucilius satyrographus mundum muliebrem non masculino genere, sed neutro appellavit his uersibus: Legauit quidam uxori mundum omne penumq; Quod mundum, atq; penum? nam quis dijudicet istud? lib. 12. cap. 3.

Muria dura) Muriam duram sic faciunt: Dolum oris patentissimi aqua cœlesti replent, siue fontana, tum indunt sportam iunceam plenam sale candido, qui quandiu liquecet, signum erit nondum esse muriam maturam, itaq; subinde alius sal tandiu ingeretur, donec in sporta permaneat integer, nec minuatur, quod cum animaduertes, tunc scias muriam habere maturitatem suam. Est aliud muriæ maturæ experimentum: Nam ubi dulcem caseum dimiseris in eam, si pessum ibit, scies esse adhuc crudam; si innatabit, maturam. In alio significato muria nomen est exquisiti liquoris, qui ex thymo fit præstantissimus. Antipolis muria laudatur. Hinc illud epigrammatistæ: Antipolitani (fateor) sum filia Thynni. Muriatica Plautino uocabulo dicuntur salsamenta. lib. 6. cap. 30.

Murinus) A mure color murinus dici uidetur: alij à murra deducunt, quem Palladius murem uocat, atque inter colores equinos maxime probari: uulgo murellum uocitant. lib. 6. cap. 37.

Muscantur) Musco herba inuoluuntur, contegunturq; ut quodam seu tegumento uestitæ aduersus frigora muniuntur: & ne sole findantur. lib. 11. cap. 2.

Mutuli) Sunt mutuli in ædificijs quædam proiecituræ prominentes in parietibus, de quibus ait Vitruuius, in quarto scribens: E' cantheriorum proiecituris mutulorum sub coronis rationem inuentam esse, ita ferè in operibus lapideis, & marmoris mutuli inclinatis sculpturis defor-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

mantur. ait M. Varro mutulos præbere sedilia auibus. Idem refert mutulos in pariete pro columbarijs esse ponendos. lib. 8. cap. 9.

N

Napinæ, rapinæ) id est, sationes naporum raporumq;. M. Cato : Rapinam & coles rapicij unde fient, & raphanum in loco stercoreato bene, aut in loco crasso serito. Annotandum dici rapicium à Catone, prout uulgo uernacula dictione usurpatur. Rapina in hoc significatu media correpta pronuntiatur. lib. 11. cap. 2.

Nauus) Qui sit nauus, cognosces ex contrario, quod est ignauus. M. Tullius in Oratore : Noti erant, & nauis, & nari, quibus cum in præponi oporteret, dulcius uisum est, ignoti, ignaui, & ignari dicere, quàm ut ueritas postulabat. lib. 7. cap. 9.

Picis Nemeturicæ) A loco nomen accipit, ut Nemeturica diceretur. lib. 12. cap. 24.

Nepa) Nepam dicunt esse scorpionem, quamuis quidam cancrum dici existiment. M. Tullius, Pectusq; nepai. libro 11. cap. 2.

Nepotum fructu) Palmites in uitibus nepotes nominantur, translatione facta ab hominibus, hominumq; sobole. Infra quoque inquit, Nepotes natos discerpemus. lib. 3. cap. 6.

Nesotrophij) Nesotrophium nomine Græcanico dicitur locus in quo anates aluntur. Græci enim νεοτροφιῶν uocant anatem, & τροφήν, alimentum. Scribit Plutarchus Catonem Censorium aluisse domesticos ægrotos carnibus nesarum, & phassarum : expone anatum, & palumborum Græcè φάσαρα dicitur palumbus.

Sine nitro) Qui uult brassicam uiridem efficere in co-

ctura

IN COLVMELLAM.

Stura adhibeat nitrum, cuius natura non multum distat à sale. Hinc exijt illud epigrammatistæ: Ne tibi pallentes moueant fastidia caules, Nitrata uiridis brassica fiat aqua. Plinius: In coquenda brassica nitrum uiriditatem custodit. Apitius quoque inquit, ut omne olus smaragdinum fiat, cum nitro coquatur, olus autem smaragdinum pro uirenti positum est, à uirore smaragdi, qua gemma nihil est uiridius. lib. 11. cap. 3.

Nomenclationis) Nomenclaturæ, nominationisq; uocat enim eleganter aucupium nomenclationis diligentiam illam immodicam, atq; superuacaneã percensendi nominatim uocabula omniũ uitium, quarũ infinitus est numerus, infinitæq; appellationes. de seruo nomenclatore scriptissimus affatim in Tranquilli commentarijs. lib. 3. cap. 2.

Optima nomina) id est, debitores. Liuius nomina impeditiõra, uocat malos debitores. Apud Iuriconsultos locutio usitatissima est, ut nomina pro debitis, & debitoribus usurpentur. Hinc illud Scæuolæ: Filio meo nomina ex Calendario quæ elegerit filius meus sibi x. x. dare damnati sunt, sine dolo malo: & cum omnis propè substantia Calendarij x. x. nominibus contineretur, quæsitum est, an huic filio eorum nominum electio sit permittenda. In topicis argumenta ducuntur ex ea pecunia, quæ in nominibus debeat. Apud Satyricum poëtam nomen hoc intellectu accipiendum est in eo uersu: Cum uenit ad dubium grandi cum codice nomen. Vbi codex significat librum, siue Calendarium, in quo ratio accepti, expensiq; perscribitur, de quo sic inquit M. Tullius: Non refert parua nomina in codice. id est, paruas summas debitæ pecuniæ, non scribit in codice accepti, & expensi, in quo nomina, id est debitores, digerere, & diligenter perscribere negotiatores,

res,

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

res, mensurarijque consueverunt. Illud Senecæ sat notum: Nunquam magis nomina facio, quam cum dono. Quò sententialiter ostendit, debitores ueros parari liberalitate oportere. lib. 1. cap. 7.

Nomophylacas) Vocabulum Græcum, siue Græanicum est: quod significat legum custodes. Tradunt Græci scriptores, nomophylacas fuisse apud Athenienses magistratum quendam, qui cogebat primores uti legibus. Differunt à nomothetis, nomophylaces, quoniam hi custodes sunt legum, illi conditores. M. Tullius in libro de legibus sic refert, Græci hoc diligentius, apud quos nomophylaces creantur, nec hi solum literas (nam id quidem etiam apud maiores nostros erat) sed etiam facta hominum obseruabant, ad legesque reuocabant. lib. 12. cap. 3.

Vini nota) Est unum primæ notæ, quod est generosissimum, & secundæ, & tertie notæ, id est, secundi, & tertij loci, atque ita gradatim prout bonitate præstat, dicitur quæcunq; uini nota, pro uinum quodcunq; tam nobile, quam ignobile. Horatius: Chio nota si commixta Falerni est. lib. 12. cap. 19.

Noxæ dedimus uelut carnifici) Verbum est iuriconsultorum, quod significat tradere seruum nocentem ob noxam, id est, delictum actori iniuriarum. Nam quando seruus deliquerat, licebat domino deditioe ipsius corporis, quod deliquisset, euitare litis æstimationem. Detracta noxæ deditioe, dabatur noxalis actio in dominum: qui si decessisset, heres eius non tenebatur, ut docet Ulpianus, titulo de noxalibus actionibus. Igitur nunc quadam decenti similitudine conqueritur Columella rem rusticam dedi, ac tradi pessimis seruis, uelut carnificibus tanquam nocentem, ac pessimè tractandam, sicut seruus qui deliquerat à domino

mino

IN COLVMELLAM.

mino dedebatur illi, cui nocuerat: & per eam noxæ dediti-
onem transferebatur dominium in actorem. Dedita autē
noxæ mancipia à nouo domino male multari, tractariq; so-
lebant. Hinc obnoxius obligatus pœnæ dictus ob noxam,
id est, delictum. Col. in præf. lib. 1.

Nubilarium applicari) Rusticum ædificium est nubi-
larium, à nubilo aëre dictum, sub quod totam messem fun-
di, & semitrita frumenta conferre rustici consueuerunt, si
repentinus imber per trituram interuenerit. Id autem nu-
bilarium iuxta aream est faciendum: dicitur & nubilar. lib.
1. cap. 6.

Numellis) Numellæ, quarum mentio fit à Plauto, sunt
uincula, quibus quadrupedes in pascuis deligantur, unde
& nomen impositum est: siquidem Græca uoce νομαὶ di-
cuntur pascua, unde & Apollo Nomius creditur esse co-
gnominatus. lib. 7. cap. 8.

Numidicam dicunt) Dissentit à Varrone scribente,
gallinas Africanas à Græcis appellari Meleagrides, tan-
quam res una sit, nomina tria: ut Africanæ, Numidicæ,
Meleagrides pro uno, eodemq; auitio habeantur. Sunt
autem gallinæ gibbosæ uarijs plumis sparsæ, quæ ob id à
Martiæ dicuntur guttæ Numidicæ. Ab Horatio, Afra
auis: de his intelligi uoluit Papinius in syluula: Quas udo
Numidæ legunt sub austro. lib. 8. cap. 2.

Obescant) Esca pascunt, ac saginant, ab esca ductum
uerbum obescare, sicut & inescare. lib. 8. cap. 7.

Opus obibit) Peraget, adibit, lib. 4. cap. 24.

Obligat) Alligat, obligare uulnus est alligare, fascijsq;
uinciri. lib. 11. cap. 2.

Obsidia) obsidionem, & insidias. lib. 9. cap. 7.

Obsole

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Obsoletior) Squalidior, decoloratiorq; lib. 2. cap. 11.

Obstetricum) Obstetrices dicuntur, quæ præsto sunt foeminae parturienti, dictæ ex eo, quòd opem ferant, uel ut interpretatur diuus Ambrosius, quòd obsistant, ne foetus recens editus in terram defluat. Plinius & Aristoteles frequenter testimonia citant obstetricum, tanquam in rebus talibus peritissimarum: nanque diutino usu, qui magister est optimus, exercitatisimæ non parum multa melius nouere, quàm medici. lib. 7. cap. 3.

Cum obstipæ sues) Obstipum uocabulo antiquo dicunt obliquum. Solent hypocritæ tristes, & adumbrati philosophi incedere ceruice obstipa, & capite obliquo. Hinc exijt illud Persianum: Obstipo capite, & figentes lumine terram. Horatius: Stes capite obstipo, multum similis metuenti. Scribit Sueton. Tiberium fuisse ceruice rigida, & obstipa. Plinius noster memorans & ipse signa ægrotantis suilli pecoris, quod à Columella dicitur obstipum, dixit obliquum: sic enim inquit, Index suis inualidæ cruor in radice setæ dorso euulsæ, caput obliquum in incessu. lib. 7. cap. 10.

Inoccatum) Occatione facta satum. Occare autem, hoc est glebas comminuere satores solent, & quasi occidere, unde & nomen. Quidam ab occæcando occationis uocabulum dictum esse autumant. Occator nominatur is operarius, qui facit occationem. Iocus Plautinus hinc innotuit: Occatorum dicere debebas prius: nam semper occant priusquam sarriunt rustici. lib. 2. cap. 8.

Occidit mane) Occasum matutinum intelligit. De quo Plinius scitissime scribit: cum uerò ait, Exoritur mane, signat ortum matutinum. lib. 11. cap. 2.

Tam otij, quàm negotij. M. Tullius in oratione pro Plancio

IN COLVMELLAM.

Plautio sic scribit: Etenim M. Catonis illud, quod in principio scripsit Originum suarum semper magnificum, & præclarum putavi: Clarorum uirorum, atque magnorum non minus otij, quàm negotij rationem extare oportere. Econtrario dicere solebat Galba, neminem rationem otij sui reddere cogi. lib. 2. cap. 22.

Oculi domini) Maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerant: & ut autor est Aristoteles in Oeconomicorum primo, Persa interrogatus quid equum maximè saginaret, oculus domini respondit. Item Libycus quod sterco agro foret utilissimum, domini inquit, uestigium. Huc pertinet scitum illud Catonis, Frons occipitio prior est, quo eleganter significatur frontem, hoc est præsentiam domini, & aduentum plus prodesse fundo, quàm occipitium, id est, absentiam atque discessum. Alibi tradit Columella oculos, & uestigia domini res esse in agro saluberrimas. lib. 3. cap. 21.

In Oeconomico) M. Tullius secundo de Officijs sic refert: Has commodissimè Xenophon Socraticus persecutus est in eo libro, qui Oeconomicus inscribitur, quem nos ista ferè ætate cum essemus, quo es tu nunc, è Græco in Latinum conuertimus. lib. 11. cap. 2.

Offa) Massula, & frustum. lib. 12. cap. 38.

Oleastellum) Ab oleastro forma diminutionis deducitur oleastellum, tanquam olea hoc etiam nomine dicta sit, quia similis est baccae oleastri, hoc est, oliuæ syluestris. lib. 12. cap. 24.

Oliuitas) Oliuitatem grammatici esse dicunt, frustum oleæ. Verum, ut ego sentio, non tam frustum oliuæ significat hæc dictio, quàm tempestiuitatem, tempus que oliuæ legendæ, ipsamq; collectionem tempestiuam, & ut ita dicam

cam

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

cam uindemiam olei. Hoc docet ipse Columella qui paulò
mox inquit, Media est oliuitas, plerunq; initium mensis Se-
ptembris. lib. 12. cap. 47.

Vuæ ollares) Scriptores uuas ollares uocant quæ in ol-
lis fictilibus conditæ perennant, sunt durabiles. Plinius tra-
dit uenuculam uuam ollis aptissimam. Hinc illud Horatia-
num: Venucula conuenit ollis. De ollaribus uuis ait Papi-
nius in hendecasyllabo: Ollares rogo nō licebat uuas. Qui-
dam creta figulina uuas illinunt, siccatasq; sole suspendunt
usu diluentes cretam. Liguria uuas sole siccatas iuncis fa-
scijs inuoluunt, Græci platani folijs inuoluunt, aut ipsius ui-
tis aut fisci. Ollares uuæ, hoc est, in ollis seruata, os stoma-
chumq; & auiditatem excitant, paulò tamen grauiores exi-
stimantur fieri uinaciorum halitu. Galenus eas celebrat, pu-
tatq; saluberrimas. Docet hoc in loco Columella quemad-
modum ollæ fictiles parandæ sint, quibus uuæ conditæ ser-
uentur. lib. 12. cap. 43.

Velut olympionicarū equarum) Equæ dicuntur olym-
pionice quæ in olympico certamine uictrices sunt, sicut
olympionicas uocant uictores athletas in olympijs ludis.
M. Tul. Cum Rhodius Diagoras olympionices nobilis uno
die duos suos filios uictores olympiæ uidisset, Apud Græ-
cos esse olympionicem iudicatur propè maius & glorio-
sius, quàm Romæ triumphasse. lib. 3. cap. 9.

Itemq; onagro) Asinus syluestris dicitur onager, cuius
pulos uocant lalisiones. Epigrammatista: Dum tener est
onager solaq; lalisio matre Pascitur, hoc infans & breue
nomen habet, Tradit Plinius multum ex onagro & asina
genitum omnes antecellere. M. Varro, Asinorum genera
duo, unum ferum, quos uocant onagros. lib. 6. cap. 36.

ὄρνιθον ποπία) Græci ὄρνιθα gallinā uocāt & alitē, τρο-
φήν

IN COLV MELLAM.

φῆρ alimētum: unde ornithotrophia loca nominamus quibus gallinæ incluse saginantur. Dicuntur & ornithones generali uocabulo, sunt auium receptacula, auitaria inferius lata dictione nominantur gallinaria. lib. 8. cap. 2.

Opacentur (Obumbrentur. lib. 5. cap. 3.

Operculati) Operculis tecti. lib. 11. cap. 2.

Opiuchos) In cælo supra Scorpionem constitutum est sydus ita figuratum, ut manibus anguem medium teneat: unde à nostris dicitur anguifer & anguitenēs, à Græcis ophiuchos, qui dicunt ὄφις serpentem, ἔχω teneo. Quidam appellant ophiulcum, ab eo quod est ἔλω traho, celebratior est prior lectio. apud Higium fabulosa narratio est quis fuerit hic anguitenens. Habet in capite stellam unam, in utroq; humero singulas. In sinistra manu tres, in dextra quatuor. Totus constat ex stellis numero uigintitribus. lib. 11. cap. 2.

Orbiculata) De his mentio fit à Cælio scribente: Malis orbiculatis esse pasti uidentur. Plinius autor est orbiculata dici ex figura orbis in rotunditatem circumacti. libro 12. cap. 45.

In orcas) Vasa sunt fictilia quibus penora conduntur. Persius, Menaq; quod prima nondum defeceritorca. Apud eundem accipitur pro uasculo oleatorio, scribentem, Augusto collo non fallierorca. Apud Pliniumorca est bellua marina formidandæ uastitatis & formæ. De orcis ficarijs, id est quibus fici conduntur, sic inquit Plinius in x v. At ubi ficorum copia abundat, implenturorca, in Asia cadi. lib. 12. cap. 15.

Opimant) Pinguefaciunt, & saginant. lib. 8. cap. 9.

Orchos) Legendum orchis, species oliuæ est & nomen, orchis, siue orchites, Vergilius tria oliuarum genera di-

h h xit

xit illo uersu: Orchites & radij, & amara pausia bacca. In
codicibus mendosis legitur orchades: autumant grammati-
ci orchites dici à forma testium, qui Græcè nominantur ὀρ-
χίς, unde & buteonē, quod genus est accipitris, triorchem
uocant, quia scilicet tres numero testes habet. lib. 5. cap. 6.

Organum) Docet Vitruuius nomine organi machinas
significari multifarias in architectura. lib. 3. cap. 13.

Origum) Ex genere caprarum sunt origes à quibusdam
foli dicti contrario pilo uestiti, & ad caput uerso. Iuuenal-
is, Et Getulus orix. Item epigrammatista, Sæuus orix con-
stat quid mihi morte canū. Scribit Plinius origem esse uni-
cornem, & bisulcum. Idem tradit, in Africa generari origē
perpetuo sitientem ex natura loci potu carentem, cum mi-
rabiler efficac sit ad remedia sitientium. Nanq; Getuli la-
trones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum salu-
berrimi liquoris haustu uescis. lib. 9. cap. 1.

Ornithiæ) Fauonium uentum quidam Chelidonium uo-
cant, ab hirundinis uisu, quæ Græcè dicitur χελιδών. Tūc
enim incipit flare, cum hirundines aduētant per uer. Non-
nulli appellant ornithiam ab aduentu auium, quæ Græco
uocabulo ornithes nominātur. Flāt autem uenti ornithiæ, ut
docet Pli. uno & septuagesimo die post brumā. Aristoteles
quoq; in secundo Meteororū tradit, ornithias flare post bru-
mam, esse etesias debiles. De etesijs, alibi plura. lib. 11. cap. 2.

Ornithones) Septa in quibus aues pascuntur, ornithones
appellantur. Græca dictione. siquidem ὄρνις dicitur auis, et
gallina. Boëthius cōposuit ornithogonia, id est, de auium ge-
neratione. Lege Varronem, & Gellium, qui te docebunt
quid sint ornithones. Item M. Varro ornithoboscion nomi-
nat gallinaria, hoc est, loca, quibus gallinæ incluse pascun-
tur. lib. 8. cap. 1.

IN C O L U M E L L A M.

Orthocissos) Græco uocabulo orthocissos dicitur recta hederæ, quæ per se rigens stat sine adminiculo. lib. 11. cap. 2.

Oscilla lupinorum) Quæ hic oscilla lupinorum dicuntur à Columella, ea Plinius noster uocat umbilicos, cuius uerba subscripsi: quæ sunt hæc cum uerbis Columellæ congruentia, Condi lupinos in fumo maximè conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrant. Videntur autem dici oscilla, quasi parua ora tertio gradu diminutionis, unde & oscilla Vergiliana commodè deduci possent, quamuis grammatici aliter enarrent, quibus non assentior. Quidam malunt legere oscilla lupinorum, quasi ossa minutula, uocabulo ab osse, non ab ore, deflexo, uerùm agricolæ super hoc consulendi. Mos fuit priscorum, ut oscilla fictilia, id est, imaguncule, & sigilla uenderentur, quæ homines pro se, & pro suis capitibus in sacellum Ditis offerret, in festiuitate sigillariorum. lib. 2. cap. 10.

Oues uestire) Hinc pellitæ oues dictæ, quale erat pecus Tarentum, de quibus supra diximus. lib. 2. cap. 22.

Oxygalam) Docet Plin. oxygalam appellari butyrum quod in summo fluit, et supernatat, cui additur exempto sal: fit & oxygala alio modo, uidelicet, recens lac cum acido lacte miscetur, acescitq; quod & utilissimum stomacho. Græcè dicitur ὄξυ & acetum, γὰρ τὸ γάλα, lac, inde copulatis dictionibus fit oxygala. Galenus meminit casei, quem oxygalacticum appellat. Nunc noster Columella plurimis condimentis docet oxygalam fieri. lib. 12. cap. 8.

Oxymelli) Fit uinum ex aceto, & melle quod oximel uocauerunt uoce Græcanicâ. Nam ὄξυ & dicitur Græcis acetum, & μέλι mel. Fit autem oxymel hoc modo: Mellis decem libræ cum aceti heminis quinq; hæc decies subferuefaciunt, atq; ita sinunt inueterare. Themison summus autor,

h h 2   damna

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

damnavit oxymel, & hydromel. Est autem hydromel uinum ex aqua & melle confectum, unde & nomen. Celebrat auctores et omphacomel, quod fit ex uua semiacerba succo, & melle fortiter trito, unde & nomen, Græcè enim ὀμφαξ dicitur uua acerba, & ὀμφακας uocant uuas, & fructus immaturos. Hinc omphacium oleum dictum, quod ex oliuis acerbis quas drypas uocant, fit: & omphacium ex uua, quod uulgò agreste nominant. lib. 17. cap. 95.

Oxyporum) Condimenta, quibus inest acetum, quæq; aceto diluuntur, generali uocabulo uocant oxypora. Græcè enim acetum dicitur τὸ ὄξϞ. Ex eodem genere est oxybaphon, quasi dicat, intinctus aceti: quanquam oxybaphon uas quoq; sit acetum continens, ut docet Suidas. Oxybaphi meminere Aristophanes, & Pollux. Plin. in x x, differens de fœniculo sic scribit: Id ipsum condimentis prope omnibus inseritur, oxyporis etiam aptissimè. Ex eodem quoq; genere est oxyporum: sic enim uocant liquamen gari cum aceti mixtura conditum. Plinius in x x x 1. docet liquoris exquisiti genus esse, quod garon uocauerunt, quod olim conficiebatur ex pisce, quem Græci garon uocabant, unde & nomen. Postea ex scombro pisce laudatissimum factum est, appellabantq; garum sociorum. De oxyporo ait Epigrammatista: Inter lactucas oxyporumq; liber. lib. 12. cap. 56.

P

Ex uetere palma) Nomine palmæ uitem significari supra annotauimus. lib. 3. cap. 17.

Vitis paletur) Palis adminiculetur, & pedamentis fulciatur. lib. 11. cap. 2.

Paleæ) Membranas illas intellige quæ sub gutture gallorum sunt pendulæ tanquam quedam palcaria. M. Varro, Palca rubra subalbicanti. lib. 8. cap. 2.

Palmi

IN COLVMELLAM.

Palmipedalis deponi) Dicitur malleolus palmipedalis, qui habet longitudinem pedis, & palmi. Palmum autem constare digitis quaternis docet Vitruuius. Pes Constat ex palmis quatuor, hoc est, digitis sexdecim. Cubitus ex sex palmis, id est, digitis 96. lib. 3.

Palmas relinquito) Vitis ut docet M. Varro, dicta parilema est, à pariendo, deinde immutatis literis palma. lib. de arb. cap. 10.

Pampinare) Vineam pāpinare, & pāpinos superuacuos detrabere. Arbuta pampinari nō est moris. Nam, ut inquit eleganter Plinius noster, plurimæ arbores amputari sibi uolunt onerosa, & superuacua: sicut nos unguem, & capillum. In pampinatione non hos oportet pampinos detrabere, qui cum uua sint. lib. 13. cap. 10. hinc pampinator. lib. 4. cap. 17.

Pampinarius palmes) Duo genera palmitum: quod è duro exit, materiamq; in proximum annum promittit, pampinarium uocatur, alterum fructuarium. lib. 5. cap. 6.

Nec pandantur) Curuentur. pandere & pandare uidentur usurpatum in eadem significatione pro curuari. Vnde pandationes dictæ curuationes. Plinius: Facile panditur iuglans. Vitruuius in 11. Ulmus & fraxinus non habent rigorem, & celeriter pandant. Idem in v 11. Cum solidus erit contignationibus arefcentibus, aut pandatione sidentibus. lib. 4. cap. 17.

Panxeris) Plantaueris, à pango. lib. 11. cap. 2.

Cum rationibus paria facere) Id est, ratio accepti expensiq; bene conueniat, ut quantum pecuniæ acceperit à domino, tantum reddat, eloquutionis genus perquàm familiare eruditionibus. lib. 1. cap. 8.

Parilibus) Parilia appellant diem uigesimum primum mensis Aprilis quo Roma condita est, quæ & palilia no-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

minantur à Pale dea pastorum. Solinus autumat parilia dici quasi à partu Iliæ, uidelicet Romulo & Remo conditoribus urbis Romæ. Festus Pompeius sic scribit, Parilibus Romulus urbem condidit, quem diem festum præcipuè habebant minores. Plinius tradidit sidus secularum uulgo appellatum esse palicium, quoniam exoriuntur undecimo Cal. Maij quo urbis Romæ natalis est. Probus grammaticus docet parilia dici per literam transpositam, quæ si suo loco poneretur, palilia diceretur. lib. 7. cap. 3.

Et parta) Nouè positum pro foeta, & ea quæ peperit. lib. 7. cap. 4.

Pastinationis officium) Pastinare in cultura uinearum uerbum frequens pro eo quod est fodere, & repastinare, refodere. Pastinatus Plinio est nomen quarti ordinis pro pastinatione: dicitur autem à pastino, quod ferramentum est bifurcum, quo semina panguntur. Pastinator, ipse fossor nuncupatur. lib. 3. cap. 11.

Pauicula) Instrumentum est à pauiendo dictum. Est enim pauire, ferire, percutere, solidare, unde pauimenta nomen acceperunt. Cato Portius, Communuito terram pauicula, aut cylindro coæquato. lib. 11. cap. 3.

Pauseam) Genus est oliuæ quæ & posea nominatur, cuius meminit Maro illo uersu, Orchites & radij & amara pauseia bacca. lib. 12. cap. 7.

Pecuarium) Custos pecoris, quem & pastorem uocant. lib. 7. cap. 12.

Vnum hoc diuitiarum genus) In decretis canonicis ex diu Augustini autoritate sic scriptum legimus: Quicquid antiqui habebant, in pecoribus habebant, unde pecunia quoque appellata est. Subscribit huic opinioni Ouidius illo uersu: Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est. Plinius

nius

nus uerò autumat pecuniam à nota pecudum esse appellatam, qua primum signatus est nummus. Donatus Vergilianus commentator autumat pecuniam, ideo à pecore dictam, quia antiquitus fiebat ex corio bubulo. Inde apud scriptores nummi stortei nominantur ex corio facti. lib. 6. in præfatione.

Pedandæ uincæ) Id est, pedamentis siue palis munientæ. Dicimus palum, pedamen, pedamentum, statumen, ridicam pro adminiculo atq; fulcimento, quo uitis innixa recta consistit. lib. 4. cap. 13.

Herba pedicularis) Alia est herba quam pulicarem uocant, quæ Græce dicitur psyllion. Habet enim semen simile pulici, unde & nomen. ῥύλλας Græca uoce pulex dicitur. lib. 6. cap. 30.

Pediculos) Petioli, pedicini, pediculi dicuntur, quibus fructus in arboribus continentur, quasi parui pedes. libro 12. cap. 44.

Pelamis) Ex thynno nascitur cordyla, quæ à limo pelamis incipit uocari, quasi lutaria ac limosa: ubi annum tempus excessit, appellatur thynnus. lib. 8. cap. 17.

Peragere laboris sui pensum) Translatio sumpta ab ancillarum ministerio, quibus domine dant pensa per singulos dies absoluenda, nec antequàm absoluatur ullum datur laxamentum. M. Varro consimiliter: Quoniam nos nostrum pensum absoluiimus. Et Plautus: Mecum pensum lepide accurrabo. lib. 3. cap. 10.

Serum percolari) Liqueorem lactis quodam quasi colatorio eliquari defecariq;. Vergilius: Pasce sero pingui. lib. 7. cap. 8.

Peristerones) περυστῆρες dicitur columba: unde peristeronas uocant columbaria, quæ & peristerotrophia nominantur

hh 4 nantur

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

nantur: quamuis proprie columbaria dicantur nidificia columbarum, quæ singulis paribus fiunt intra peristerotrophion, quæ, ut docet M. Varro, debent esse rotunda in ordine crebra, ita ut singula habeant os quo introire, & exire possint. Peristereos uocatur herba, caule alto, foliato cacumine, columbis admodum familiaris, unde & nomen: hanc habentes negant latrari à canibus. lib. 8. cap. 1.

Nec perlibrata) id est, non ad libellam æquata, nec uelut ad normam æquabiliter complanata. M. Varro consimiliter inquit, Campester locus, is est melior, qui totus æquabiliter in unam partem uergens, quam is qui ad libellam æquus, lib. 2. cap. 2.

Perosæ) Odio habentes lib. 8. cap. 11.

Perticalis salix) Duo sunt genera salicum: sunt uiminalis, ex quibus uimina fiunt, & uincula. Sunt perticales, ex quibus perticæ cæduntur. Viminalis salix est humilior, perticalis sublimior. lib. 4. cap. 31.

Velut petum) In oculis peti dicuntur modicè deprauati. Id quod cum uenustate potius quam dehonestamento. Vnde Venus oculo peto esse traditur iuxta illud Ouidianum, Minerva flauo numine, Venus peto. Apud Horatium in Sermonibus, Strabonem appellat petum pater. Hinc Romæ fuerunt cognomina Petorum. Hinc petum accipe pro bono, & lepido: tanquam uocabulum hoc tractum uideri possit à uerbo Græco πέρουα, quod uolare significat. Nam ex uolatu auium signa obseruantur prospera, & optabilia. lib. 6. in præfat.

φάγδαῖνας) Phagedæne sunt ulcera, quibus Plinius remedia multa ostendit efficacissima. Item phagedænas uocant homines sine fine esurientes. lib. 9. cap. 13.

Pyctes) Gallinaceum pugnatorem scite uocant pyctem, quasi

IN COLVMELLAM.

quasi pugilem, & in pugna athletica certantem. τὸ βῆξης
Græce pugil nominatur. Vnde & pyctale certamen appel-
latum quod inter pyctas fit. Dictio quidem Græca est, sed
nostris quoq; usitatissima. Firmicus Maternus scribit lepo-
ris sydus in horoscopo facere pyctas machæarios. Helioga-
balus, autore Lampridio, gladiatores ante conuiuium pu-
gnantes sibi, & pyctas frequenter exhibuit. libro 8.
cap. 2.

Pinsiti allij) Allium pinsitum intellige id, quod uulgo di-
citur pistum, & molitum. lib. 6. cap. 6.

Piperis albi) Tria piperis genera celebrant scriptores, al-
bum, nigrum, longum. Arbores quæ gignunt piper, iunipe-
ro sunt similes, siliquæ tostæ sole faciunt id, quod uocatur pi-
per longum. Hoc tostum solibus fit nigrum, & rugosum,
quod gratius est. Hinc illud Persianum, Rugosum piper,
& pallentis grana cymini. Apud Horatium ait Catius ga-
neæ magister, Ego fecem primus & alec, Primus & inue-
ni piper album. Galenus in simplicibus piper album docet
feruentis esse naturæ. lib. 12. cap. 56.

Pipiant) Vocem emittant. Gallinæ dicuntur pipire sicut
oues balare, sues grunire. Pipatio dicitur clamor plorantis
lingua Osca. lib. 9. cap. 5.

Piscis austrinus) Duo sunt in signifero pisces: alter no-
tius, siue austrinus nominatus, quia ad austrum spectat: al-
ter boreus, quia spectat ad polum arcticum, & regionem
borealem. Coniunctio horum piscium nodus uocatur. libro
11. cap. 2.

Pastinale) Lego pistrinale à pistrino. Nam & Plautus,
pistores uocat scrophipascos, tanquam scrophas in pistrino
pascentes. lib. 7. cap. 9.

Pollentia) Nomen est ciuitatis cisalpinæ, quæ censetur
hh s ueller

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

uelleribus fusci coloris. Hinc illud Siliij, Fusciq; ferax Pollentia uilli. Epigrammatista quoq; celebrat lanas Pollentinas. lib. 7. cap. 2.

Thuris polline) Farinam sine flore autumat Plinius pollinem in tritico appellari, quod in siligine uocant florem. Hinc pollinctores dicti, cōfectores pollinis. Hinc pollinaria cribra, siue excussoria farinaria. lib. 6. cap. 29.

Pondo libras) Quod genus locutionis frequentissimū est apud scriptores, ut pondo ponatur pro libra: unde ueteres autore Quintiliano, dixere duapondo, & trepondo, pro duabus, & pro tribus libris. Interdum pondo, pro pondere usurpatur. Liuius: Corona libræ pondo. lib. 6. cap. 6.

Imporcatum occabimus) Sunt porcæ in agris elata terra inter duos sulcos, ab eo dictæ, quòd frumentū porriciāt. Nam cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis præbeat, ea porca est. Rustici easdem liras uocant. Hinc imporcatum semen eleganter dictum per porcas ingestum: apud Plinium legimus, porculetæ uocari ab Vmbris, & Marsis interualla intermissa ad uicenos pedes, inter binas uites arationis gratia. Idem porcellas uocabulo diminutionis appellat. Autumant grammatici, porcas in agris dictas esse, quòd porriciant, id est, prohibeant aquam frumentis nocere, uel quòd porrigent frumentum. Mensura autem porcæ, est in longitudine c x x v. pedum, in latitudine x x x. libro 2. cap. 10.

Porculatoris) Porculator proprie is dicitur, qui curat porcellos lactentes. Porculatio nutritus porculorum. libro 7. cap. 9.

Porri caput) Id genus porri intelligit, quod uocant capitatum, ad differentiam eius, cui sectiuo nomen est. Cui
auctorit

IN C O L V M E L L A M.

autoritatem dedit Nero, uocis gratia uescens eo ex oleo omnibus diebus per menses aestatis. Antiqui uolentes facere capitatum porrum, silice, uel tegula subiecta capita dilatabant. lib. 11. cap. 3.

Sicut precie) De his Vergil. Purpureæ, precieq; Existimat Seruius dici precias, quasi præcoquas, ex eo, quod citò maturefcunt, & ante alias sale coquuntur. lib. 3. cap. 2.

Præfidiarij malleoli) Qui quasi in præsidio relinquuntur, uitiumq; tutela, quales sunt fructuarij. Est in uite palmes, quem quidam custodem, alij refecem, nonnulli præfidiarium appellant: à Columella alibi subsidiarius quoque nuncupatur. lib. 4. cap. 16.

Primas tribuerunt) Honesta locutio, ut primas tantum absoluteq; dicamus pro primatum, & primum locum, ac primas partes, nec opus est addere partes. Sic pleriq; omnes ex ueteribus scriptoribus, qui pure, munditer, Latine, scribere consueuerunt. Quintilianus: Secundas confessione plurimorum Philetas occupauit. M. Tullius loquendi norma, & scribendi lex sic inquit: Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, cum rogaretur, quid in dicendo esset primum, huic secundas, huic tertias. lib. 2. cap. 17.

Procyon) Horatius ait in carminibus: Iam Procyon furit. Dicitur hoc sydus Græca uoce procyon, quasi ante canem exorians: de quo M. Tullius: Ante canem procyon Graio qui nomine fertur. Hoc sydus, ut autumat Plinius, apud Romanos non habet nomen, nisi uelimus intelligi caniculam, hoc est, minorem canem: exoritur cum Leone, ut docet Higginus. lib. 11. cap. 2.

Prodromi) Etesias uentos significat, qui prodromi uocantur, ex eo, quod præcurrunt, anteceduntq; ortum caniculæ. Ioannes Baptista dictus est prodromos, tanquam præcur

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

præcurſor domini. lib. 11. cap. 2.

Productiſſimum) Longiſſimum, proceriſſimumq; libro. 3. cap. 10.

Progemmet) Gemmas emittat. lib. 4. cap. 24.

Proluuie) Stercore. Verg. Fœdiſſima uentris Proluuies. lib. 8. cap. 3.

Rebus promercialibus) promercales res dicuntur, quæ uenales inter mercimonia proponuntur. Sicut à Suetonio promerciale aurum dictum, ab Aulo Gellio, promercalia, quæ uenui ſubiſciuntur. Denique quicquid pro merce diſtrahitur, id promerciale dici poteſt. Alibi ait Columella conſimiliter pecuniam neque in pecore, neque alijs rebus promercialibus occupet. lib. 1. cap. 8.

Proritet) Inuitet, incitet, allecitet. lib. 3. cap. 2.

Non prouinciale, ſed Italicus ager) Attendenda eſt elegantia ſcriptorum celeberrimorum, qui regiones omnes præter Italiam prouincias appellant, & homines biſariam partiuntur, in Italicos, & prouinciales. Plinius in Epistoſis: Italicus eſt, an prouincialis. Infrà Columella duo genera facit arbuſtorum, alterum Italicum, alterum prouinciale, quaſi dicas, externum, & peregrinum. lib. 3. cap. 3.

Pulicoſe) Quam pulices infeſtant: ſic & pediculofus diſtus plenus pediculorum. lib. 7. cap. 13.

Pullationem) Pullorum prouentum, foeturamq; & educationem. lib. 8. cap. 5.

Pulleſcit) Soboleſcit, & pullulos, foetusq; progignit: interdum uitis luxuria ſe conſumit. lib. 4. cap. 21.

Pullicies) Pro pullis, & pro prouentu, & foetura pullorum. lib. 8. cap. 11.

Pullula terra) Coloris nigri, quem pullum uocant. Pulligo Plinio eſt nigritia quædam lanarum Tarētinarum, prope

IN COLVMELLAM.

pe peculiaris, declinans in fuluum colorem. lib. 2. cap.

Ouem pulmonariam) Pulmone laborantem: in cuius pulmonibus vitium est. Græco uocabulo peripneumonici dicuntur, hi quos pulmo male habet, & qui Latina uoce pulmonarij nominantur. lib. 7. cap. 5.

Pulmonaria) Pulmonis uitio laborantis, hoc est, peripneumonice, prout Græco uocabulo nominantur. lib. 7. cap. 10.

Pultarios) Vascula sunt, à pulte dicta: apud Cor. Celsum frequens est mentio uasculi pultarij. lib. 12. cap. 43.

Vberior puluerationibus) Plinij uerba sunt huic sententiæ mirè congruentia, quæ subscripsi. Transpadanis cineris usus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum: sunt qui puluere quoque uuas ali iudicent, pubescentesq; puluerent, & uitium, arborumq; radicibus aspergant, quòd certum est Narbonensi prouinciæ & uindemias certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi, quàm sol confert. lib. 4. cap. 28.

In puluinis) Puluinis per translationem appellat partes illas in areolis hortorum, & uinearum cultura molliores, eminentioresq; & quædam quasi dorsa, quibus perinde ac puluinis molliter semina disponuntur, lib. de arboribus. cap. 10.

Pumiles) In omni genere animalium sunt pumiliones, atque etiam inter uolucres, ut docet Plin. Dicimus pumilos, & pumiliones. Papinius in syluis: Mirantur pumilos ferociores. Sunt autem pumili, siue pumiliones breuis stature animantes, nam Græca uoce, uulgo quoque usitatissima dicuntur. Aul. Gellius asserit nanum Latinam esse dictionem. Hinc illud, Et me genij nana per salicta bigis rheda rapit citata nauis. lib. 8. cap. 2.

Fuerit pusilosa) Ouis dicitur pusilosa, quàm infestat sacer

cer

cer ignis, quàm pusulam uocant pastores. Vnde à pusula p^u
filosa deducitur. lib. 7. cap. 5.

Quadratas) Quadrata corporis statura dicitur eruditis,
quæ neque longa, neque breuis sit, sed in meditullio posita.
Vespasianus imperator fuisse fertur statura quadrata. Qua
dratum canem probat infra Columella, melioremq; ait esse,
quàm longum aut breuem. lib. 7. cap. 9.

Quadrifidas ridicas) Tanta est crassitudo, & robur ta-
leæ, ut scindi possit in quatuor partes, & quaterna peda-
menta, siue statumina, siue adminicula, quæ & ridicæ uo-
cantur. Consimiliter inquit poëta: Quadrifidasq; sudas.
lib. 4. cap. 33.

Sint quala) Vasa sunt uiminea in supellectile rustica.
quasillum diminutijs uocabulo appellant uas lanificijs
aptum, qui & calathus dicitur, in quo pensa mulierum, &
trama uoluuntur. Horat. Tibi qualum Cythereæ puer ales.
Prisci Thalassionem uocauerunt. Apuleius: Qualum panis
rumigabam. Præcipit Cato, ut uillicus habeat in instru-
mento rustico uiginti quala satoria, uel alueos quadragin-
ta, quibus frumenta quæ serimus, continent satores. libro 7.
cap. 3.

A Quinquatribus) Quinquatria sunt feriæ quinque
dicrum dicatæ Mineruæ, quæ mense Martio celebraban-
tur. Quidam autumant Quinquatrum unum tantum diem
festum esse ex eo dictum, quòd post diem quintum Iduum
celebraretur, sicut sexatrus dictus, post diem sextum Idus
celebratur, & septimatrus post diem septimum. De quin-
quatribus Ouidius in Fastis copiose perscribit. Meminit &
Horatius illo uersu, Ac potus puer ut festis quinquatribus
olim. lib. 11. cap. 2.

IN COLVMELLAM.

In quincuncem disponūt) In disponendis arboribus & vineis, maxime laudata est quincuncialis ordinum ratio, utpote quæ non solum per flatu utilis sit, uerum & aspectu grata, quocunq; intueare in ordinem se porrigente uersu. M. Tullius: Cum autem admiraretur Lysander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines. Quintil. Quid illo quincunce speciosius, qui in quancunq; partē spectaueris, rectus est, sed protinus id quoq; prodest ut terræ succum æqualiter trahat. lib. 3. cap. 13.

R

Radula) Instrumentum est à radendo dictum, quo utebantur in radenda ducendaq; pice doliorum, unde & nomen. Hinc docuimus apud Plinium radulanam appellari picē, propterea quod radula raderetur ex dolio, ducereturq; quamuis uiri alioquin eruditi rabulanam legendū esse contendunt. Verba Plinij ex libro quartodecimo hæc sunt: Italiæ in parte aliqua radulana pice ac resina condire musta uulgare est ei prouincijsq; finitimis. lib. 10. cap. 18.

Ramices) Rami & perticæ. Aliàs ramex morbus est, de quo Celsus, Plinius, Plautus, omnes. Vnde ramicosi infantes dicti. lib. 9. cap. 1.

Rapistri) uidetur posuisse rapistrum pro rapo, quod & rapitium & rapinam appellant. lib. 9. cap. 4.

Ratiocinio) Ratiocinium dicitur supputatio, computum, calculatio: Ratiocinator, calculator, apud Plautum ait trapezita. Beatus uideor, subduxi ratiunculam, expeditissimum ratiocinium, intellige supputationem facilem & explicatam. lib. 3. cap. 1.

Bonis ac malis rationibus) Ad hunc intellectum uidetur referri posse illud Plinianum, Quonam modo utilissime coluntur agri? ex oraculo scilicet malis ac bonis. Ver-

rum

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

rum atavi malorum nomine intelligere uoluerit uilissimos: summum enim prouidentia illorum fuit, ut quàm minimum esset impendij. lib. 4. cap. 3.

Rauidi) Rauus color est subniger ex nigro fuluo commistus. M. Varro consimiliter præcipit gallos eligi oportere oculis ravis aut nigris. Ab Horatio lupa raua dicitur ob colorem. Festus Pompeius scribit ravi coloris eos appellari, qui sunt inter flauos & cæsios, quos Plautus appellat raiustellos. Quis (inquit) raiustellus qui uenit? Atqui in Plauti Epidico non omnes legunt raiustellus, imò plures grauastellus. Est autem grauastellus senior à grauitate dictus, quam lectionem nos probamus, & probat idem ipse Pompeius in dictione grauastellus. lib. 7. cap. 2.

Regelatur) A gelu resoluitur: & calescit. Martialis, Regelare nec te pestilentia posset. Seneca de ipso loquens ait, Vix media regelatur æstate. lib. 1. cap. 4.

Regiona) Legendum regia. Plinius, Præsertim cum magnitudine copiam olei non constare indicio sint, quæ regie uocantur, ab alijs maiorinæ, & ab alijs phauliæ grandissimæ alioquin, minimo succo, hoc idem monstrat Columella eodem capite. lib. 6. cap. 6.

Renouellatur) Reparatur, rursusq; nouella fit. Nouellum dicitur iureconsultis nouella uinea. lib. de arb. cap. 6.

Repastinabis) Refodies, uerbum ductum à pastino, quod est ferramentum bifurcum, quo semina panguntur, unde etiam repastinari dictæ sunt uinæ, quæ refodiebantur: consuetudo repastinare uocat quicquid emoti terreni uinetis præparatur. lib. de arb. cap. 1.

Repubescere) In pristinam pubertatem, iuuentutisq; florem reuertii, consimile est repuerascere, & reuirefcere. lib. 2. cap. 1.

Repull

IN COLVMELLAM.

Repullescentem) Resurgentem, subnascentem, & nouellis pullulis, palmitibusq; exilientem. lib. 4. cap. 24.

Retcri) Repoliri, uentilari. lib. 2. cap. 2.

Retorrida) Quasi exusta, & amissis uiribus intempestiuius senescens. Seneca: Mutij manum retorridam appellat, quam ille, ut notissimum est, inicitam flammis torrere non dubitauit. In arboribus ea dicuntur retorrida, quæ non adolefcunt, quæ quasi torrida occalescunt, quæ scabra sunt, fructumq; non ferunt. Aulus Gellius homines retorridos scite dixit & eleganter. Retorrescere dicuntur uites, quando non profiliunt, neq; adolefcunt legitimo incremento. lib. de arb. cap. 17.

Resecem submitti) Pampinum resecem uocat, qui resectus, recisusq; melius prouenit, fitq; fructuosior, à resecando resecem deriuamus. Summittere autem est educare, alereq; ad incrementum, quod uerbum est apud Columellam in hoc significatu frequentissimum. lib. 3. cap. 10.

Occupandum erit restibile) Inter restibilem agrum, & noualem hoc interest. Restibilis dicitur, qui nunquam interquiescit, sed restituitur: ac seritur quotannis, ut quotannis reddat fructum. Noualis uero est, qui intermittitur, & alternis annis seritur, à nouando dictus. Restibilem fecunditatem dixit Plinius, intelligi uolens eam, quæ internissa restituitur in foeminis, quæ parere desierint. M. Varro, In olynthia quotannis restibilia esse dicunt. lib. 2. cap. 10.

Reuerentiam) Attende nouo modo positam esse reuerentiam, pro desperatione, & formidine, tanquam reueremur, ac reformidemus discere scientiam rusticationis propter uastitatem rei. lib. 11. cap. 1.

Ricini) Vermiculi sunt infestantes capita canum, & maxime aures. Est & uermiculus alius in lingua canum, qui

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

uocatur à Græcis Lytta, quo exempto infantes catuli, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. lib. 7. cap. 13.

Aut ridicrã) Legendum ridicã. Est enim ridicã pertica, siue pedamentũ robustum, quod optimũ in uineam è quercu ac iunipero afferri solet. In Hispania uineæ sunt humiles, ac sine ridicis, ut docet M. Varro. lib. 4. cap. 12.

Rostellis) Pusillis rostris, uocabulum est diminutiuum. lib. 8. cap. 5.

Colore rubeo) Dic rubro, quoniam rubeus exploditur à Latinitatis elegancia: legitur tamen frequenter rubeus. lib. 6. cap. 1.

Amat rubricam) Plinius ex densiore terra rubricam maximè amat. Est autem rubrica terræ genus rubicundo colore: unde & nomen. Hinc rubricosus deducitur. Cato, Lentem, inquit, in rudeto, & rubricoso, qui herbosus non est, serito. Plin. præcipit ex autoritate Catonis, in rubricoso solo serendum esse adoreum far. Aliàs rubrica significat pigmentum, siue colorem natiuum. Lemniæ rubricæ palmam dabant, ita nominatæ ab insula Lemno, in qua nascatur. Hæc est antiquis multum celebrata, nec nisi signata uenundabatur: unde & sphragidem appellauerunt. Græco uocabulo σφραγίς dicitur sigillum signatorium. Hinc gemmas quoque quasdam sphragidas uocant celeberrimi scriptores, quoniam optimè signant. Galenus libro. 10. Simplicium, refert se in insulam Lemnon nauigasse causa contemplandi hanc rubricam Lemniam: docetq; planius, & apertius, quod Plinius subobscurè dixit, & breuiter cur sphragida appellauerint: Sacerdos Dianæ, inquit, rubricam Lemniam reuerenter accipiens, curioseq; perpurgans signat sigillo Dianæ impresso, ita signata uenundatur. lib. 2. cap. 10.

Rudicula

IN COLV MELLA M.

Rudicula) Virga, diminutivum videtur factum à rude gladiatoria, à qua rudiarii dicti, de quibus copiose annotavi in tertio Suetonij commentario. Plinius ait, lanas in quodam usu medico adhiberi non curatas rudiculis, hoc est, ut ego interpretor, non excussas, agitatascq; virgis à batuentibus, sicuti Bononiæ lanas quotidie curari conspiciamus, uel potius audimus: fit enim crepitus sonorus ex percussu rudicularum. Scio aliter locum illum Plinianum & legi, & explicari ab eruditis, sed mihi commodior videtur lectio, & intellectus purior quem retuli. frequens est mentio rudicularum apud eundem Plinium in hoc significato. lib. 2. cap. 45.

Ita constitutum supra) Videtur legendum in constitutum Rumpotinetum, siue Rumpotinetum, genus arbusci Gallici. ut huc eodem capite docet Columella qui mox ait, Arboribus rumpotinis frumentum non inferitur. M. Varro tradit traduces à quibusdam rumpos appellari, ubi ex arboribus in arbores traductis vitibus vinea fit. lib. 5. cap. 5.

Rustici) Castor oxymyrsinem myrti folijs acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum uocauit, de quo poeta, Horridior rusco. lib. 7. cap. 10.

Rutabulo) Instrumenti nomen est, quo etiam utebantur ad coquendos panes: inuenitur positum & pro uirili membro. Portius Cato præcipit, ut uillicus habeat rutabulum unum. lib. 12. cap. 21.

S

Sacer ignis) Malis ulceribus annumerari solet sacer ignis, cuius duæ sunt species. Alter est subrubicundus exasperatusq; per pustulas continuas, exiguasq;, in quibus semper fere pus, & sæpe rubor cum calore serpit. Alterum genus est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudi-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

ne latum subliuidum. Omnis sacer ignis difficilimè sanescit. Græci *iegap vóop* uocant. Vergilius docet sacro igni pecudes infestari cum inquit, Contactus artus sacer ignis edebat. lib. 7. cap. 3.

Sagas q;) Fœminæ sunt diuinatrices, & ariolæ, dictæ, quasi satis agæ, de quibus est illud poëticum, Polluta est magico saga ministerio. Piatrix quoque alio uocabulo dicebatur, quæ expiare erat solita. Sagis clangoribus æther, ait Staius Papinius: Exponit commentator sagis, Id est, diuinis. Vnde & præfagia prædiuinationes dici autumat. Aliter sentit Cicero. lib. 1. cap. 8.

Sagitta) Inter sidera est sagitta, quam Herculis fuisse fabulantur, qua aquilam interfecisse dicitur exedentem iocinora Promethei. lib. 3. cap. 17.

Salacissimos) Libidinosissimos & rei Veneriæ appetentissimos. Caudam salacem dicit Horatius genitalia. Bulbos salaces, epigrammatista, quia extimulant libidinē. Homo salax dicitur ad rem ueneram propensus & ualidus. lib. 8. cap. 2.

Velut salebras retardante) Legendum salebra per ablatiuum tanquã asperitas illa tortuosæ uitis, & curuæ, quasi salebrofa retardet cursum humoris terreni, nec sinat alimenta ob flexum permeare ad summum uitis fastigium. li. 4. cap. 20.

Salgami) Salgama dicuntur obsonia & penora conditiua, quæ longæ usionis causa conduntur ferè in fictilibus, interdum sicca sepe cū liquamine & iure, quæ mox cum opus est, promuntur ad usum edendi. Inde salgamaris dictus, qui salgama scite concinnat. Ausonius: Salgama non hoc sunt, quod balsama. In codice imperatorio libro 12. legimus salgami nomine contineri culcitram, lignum, oleum

oleum. Sed cum omnis latinitatis elegantia procul sit ab id genus scriptoribus, uocabulorum significatio ab eis petenda non est, in quorum castra nonnunquam transeo, non ut transfuga, sed ut explorator. Vis scire quæ sint salgamma? nimirum ea sunt quæ deinceps toto hoc uolumine Columella demonstrat, qua conditura conficiantur ac seruentur. exempli causa, olera, poma, pyra, fici, uuæ, & alia id genus compluscula. In salgami condendis frequens est usus aceti, salis, muria, mellis, aquæ mulsæ, defruti, aliorumq; liquaminum. lib. 12. cap. 4.

Saliuandum pecus) Saliuato potionandum. Saliuatum quod à quibusdam saluiatum dicitur, potionis est genus quo in ueterinis iumentisq; maximè utuntur ueterinarij, hoc est medici ueterinorum. Sunt autem ueterina animalia quæ uehere possunt. Saliuatum à saliuâ quasi succo dictum uidetur. Qui saluiatum legere mauult, à saliuâ siue sale nuncupationem trahit. Saluiati Plinius quoque commemorat, & inferius à Columella dictum est, per uuam lactè saluiatur. lib. 6. cap. 5.

Salsamentarijsq;) Salsamentaria appellant uasa, quibus salsamenta condi solent. lib. 2. cap. 10.

Nucibus sapincis) Est unum genus nucis pineæ sapineum nomine, nucleorum cute uerius quàm putamine adeo molli, ut simul mandantur. lib. 12. cap. 5.

Sardineam) Nomen piscis uilioris, existimo eum esse quem uulgi uernacula lingua sardelam appellat. libro 8. cap. 17.

Samera) Annotauimus in superioribus sameram siue ameram dici semen ulmorum. lib. 7. cap. 6.

Sansam) Sansa dicitur osficulum oliuæ, Græci πλθυρίη uocant. lib. 12. cap. 49.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Sarranæ uiolæ) Epitheton est poëticum, siquidem poë-
tis sarranus color est purpurcus, à Tyro quæ olim dicta
est Sarra. Verg. Sarrano dormiat ostro. lib. 9. cap. 4.

Cura sarritionis) Sarrire est sarculo, quod ferramentum
rusticum est, aperire segetes, & terram permouere ad her-
bas perimendas, & rubiginem propulsandam, unde sarriti-
tio & sarritor dictus operarius sarritionis, & sarritoria
opera, & sarritura, id est sarritio & fossæ. lib. 2. cap. 12.

Saxatilis notæ) Pisces saxatiles uocant quòd in saxis
ac petris stabulentur: medici recentiores petrilinos appel-
lant, eosq; maximè probant. scribit Cor. Celsus saxatiles pi-
sces esse leuiore in esca. lib. 8. cap. 16.

Latentibus scamnis) Agricola uocant scamna glebas
grandes, quæ solent excitari prima aratione: cum in pro-
fisso crudum solum, immotumq; relinquatur, quod cauend-
um esse præcipit lex rusticationis. Hinc illud Plinianum:
Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquuntur, glebæ ne
exultent. Scamna quoq; dicuntur in arboribus ramorum,
quasi sedilia, sicut & tabulata. lib. 2. cap. 4.

Scandula) Paulo supra asserculos dixit, intelligi uolens
asserres modicos, & graciles: nunc scandulas uocat consi-
mili significatu. Et, ut in Commentarijs Apuleianis anno-
tauimus, uidentur dici scandulæ à scandendo: quoniam ad
tectum scandulare gradibus ascendimus. Est autem scandu-
lare tectum superior pars domus, quæ tegulis est proxima.
Scribit Plinius, Urbem Romam scandula fuisse contectam
usq; ad bellum Pyrrhi. Scandulæ è robore aptissimè fiunt,
alijsq; arboribus glandiferis. lib. 7. cap. 3.

Scapus asphodeli) Plinius frequenter ponit scapum pro
stipite plantæ, & caule. Est autem Asphodelus herba, He-
siodi præconio celebrata, cuius mentionem & Homerus
fecit.

IN COLVMELLAM.

fecit. Manditur & semine tosto, & bulbo, sed hoc in cinere tosto, dein sale, & oleo addito, folium habet oblongum, & angustum. lib. 9. cap. 4.

Scarificatione) Scarificatio sunt minutæ cutis incisuræ, qua in cucurbitulis quoque imponendis utimur: est & scarificatio utilis arboribus, cum incisuris perpetuis laxant corticem, uelut cutem, acie falcis, & ita dilatæ cicatrices renato corpore explentur, fiuntq; arbori salutare. Nam magna ex parte similis hominum medicina, & arborum est. Apud Plinium perperam legitur caprificatio, pro scarificatione. lib. 6. cap. 12.

Scaurorum) Lege scarorum. Sunt enim Scari pisces, qui soli dicuntur ruminare, & herbis uesci. Scarus olim datus est principatus inter pisces, de quo Martial. Hic scarus æquoreis qui uenit obesus ab undis, Visceribus bonus est, cætera uile sapit. lib. 8. cap. 17.

Schœnum) Græci σχοῖνον uocant iuncum: opinor hoc in loco intelligendum esse de iunco illo odorato, cuius meminit Plin. in 12. qui gignitur iuxta montem Libanum. Tradunt iuncum quoq; odoratum in Campania inueniri. Idem Plinius in compositione unguentorum adhibet & iuncum. Est aliud quoddam genus iuncorum, quod à Græcis oxy-schœnon uocatur, sed nihil ad hunc intellectum. Præterea schœnus nomen est mensuræ, ut placet Eratostheni, stadia quadraginta continet. Aliqui x x i i. stadia singulis schœnis dedere. Barbarorum gentes itinera metiuntur partim schœnis, partim parasangis, ut Persæ: partim leucis, ut Galli: partim stadijs, & passibus, ut Romani. lib. 12. cap. 20.

Σκύλαξ) Nomen cani accommodatum: dicitur enim σκύλαξ Græcè catulus. Scribit Pollux in quinto Onomastici, τροφήν εἶναι σκύλαξι ἐκ τῶν μητέρων γάλα. i. alimentum

esse catulis maternum lac. lib. 7. cap. 12.

Scyllam legito) Scylla species est cæpe, siue bulbi, à qua acetum scylliticum dictum. Accommodata est medicaminibus. De lino quoq; scyllitico, quod cum scylla fit, mentio fit à Palladio, & scylliticum acetum, quod oculorum aciem exacuit. lib. 12. cap. 38.

Sine scipionibus) Plinius dixit apertius sine sarmentis: infra quoq; ait, Modicè separatis scipionibus, scipiones uidelicet usurpans pro racemis lignicis, & scapis, quibus uuae continentur, & acina iuh. erescunt. lib. 12. cap. 39.

Non scobem, sed ramenta) Scobis nomine significatur illa minuta tritura, quæ ex sectione serræ, & terebratione terebræ decedit in terram. Inde scobina dicta, quæ lima fabrilis est, & instrumentum. Iuuenalis: Semodio scobis hæc etenim dat seruulus unus. Item Horatius: Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus Existit sumptus. Ouidius in obsceno carmine. Quam pro sanguine puluerè, scobemq; In uenis medici putant habere. Ramenta uerò sunt frustula paulò crassiora, maioraq; & quasi recisamenta. Plinius ait uuas in scobe, ramentis uel abiectis populi, fraxini, utiliter seruari. Descobinata crura uocabulo prisco dixit M. Varro, pro saucijs, abrasis, defectis. lib. de arb. cap. 8.

Scopula) Diminutiuum est scoparum. Scoparius dicitur, perquam eleganti uocabulo conuerritor, hoc est, minister, cuius ministerium est scopis pauimenta conuerrere: quod maxime fit à prandio, & à cæna. lib. 12. cap. 8.

Minus scrupulosè) Ut sit aduerbium, hoc est, minus diligenter, minusq; sollicitè. lib. 9. cap. 8.

Secundæ) Membranas intelligit quæ foetum sequuntur, uulgo secundinas uocant, Græco uocabulo ὑστέρια apud Plin. Ad secundas innumeræ sunt medicinae. lib. 7. cap. 7.

Rustici

Rustici sedum appellant) Democritus semina omnia
seri iubet, medicata succo herbæ, quæ appellatur à Græcis
aizoon, id est, semper uiua. Alij buphthalmon uocant, quasi
oculum bouis. Alij zoophthalmon. Sunt qui ambrosiam. La
tini sedum appellant, aut oculum, aut digitellum: nascitur in
tegulis, seriturq; in uasculis fictilibus. lib. 2. cap. 9.

Semisformes) Semiformati, nondum perfecti, neque toti
partibus suis consummati. lib. 8. cap. 5.

Seminarium) In agricolatione seminarium est quædam
quasi nutrix nouellarum plantarū. Significat enim locum,
in quo plantaria adolefcunt: ut mox illinc translata migrent
in suam sedem. Natura enim arborum, sicut hominum au-
da est nouitatis, & peregrinationis. Et cum nutrix sepe in-
dulgetior sit, quàm mater: melius plantæ in seminario pro-
ueniunt. quod succosum, elapidatum esse debet, minimeq; ri-
mosum. Nunc Col. docet, quale sit eligendum, parandumq;
uitibus seminarium, quod à Plinio quoq; cæterisq; perscri-
bitur. lib. de arb. cap. 1.

Seminis, ac decumanis distinguere) Emendo semitis,
uel semitanis, ut ea forma dicat semitanos sulcos, qua decu-
mani nuncupantur. Plinius hoc idem scribens, dixit, oportere
uineas quintanis semitari, hoc est, ut in quinto quoq; pa-
lo singula iugo pagine includantur. Igitur quod à Plinio di-
ctum est semitari uerbo elegantissimo, id à Colum. dicitur
semitis, siue semitanis distingui. Decumanus uerò limes uo-
catur, qui secat agrum ab exortu, ad occasum: sicut cardo
appellatur limes per agrum currens. à septentrione ad me-
ridiem (oportet utur Plin. uerbo utar) uineas limitari decu-
mano. lib. 3. cap. 20.

Sentem canis) Palladius hoc idem referens ait: Alij spi-
narum plantas, & semina in munitione disponant, sed

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

melius erit rubi semina, & spinæ, quæ rubus caninus uocatur, matura colligere, & cum farina erui ex aqua macerata miscere, funes dehinc sparteos ueteres hoc genere mixtionis sic inducere, ut intra funes seruentur usq; ad uerni temporis initia. lib. 11. cap. 3.

Seria) Vasa sunt fictilia. Persius: Crepat argenti mihi seria dextro Hercule. Idem: Seriolæ ueteris metuens dera- dere limum, Terentius: Releui dolia omnia, serias omneis. li- bro 12. cap. 18.

Sesquicullearibus) Dicuntur sesquicullearia dolia, quæ continent culleum unum cum dimidio. Est autem culleus ca- pax uiginti amphorarum, ut indicat Plinius, in 14. quod & Priscianus euidenter ostendit, his uersibus: Est & bis de- cies, quem conficit amphora nostra Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris. Aliàs culleus dicitur supplicium parricidarum: de quo in secundo commentario Suetonij co- piose perscripsimus. lib. 12. cap. 18.

Sesama) Lego sesama. Præcipit Colu. in secundo, sesama ab æquinoctio autumnali esse serenda. Hinc oleum sesami- num dictum est, & alterum genus sesamodes. lib. 13. cap. 2.

Sesquiopera) Significat sesquiopera, integram operam, & dimidiam, & hæc particula in omni ferme compo- sitione habet talem intellectum, ut signet totum illud, de quo agitur, eiusq; dimidium ut sesquidigitus dicatur u- nus digitus, & dimidiatus, itidem sesquihora, sesquipeda- lis, sesquicyathus, sesquimodius. M. Varro tradit annum diuidi in octo sesquimenses, ut singulis sesquimensibus in- uerger mensis, & dimidiatus attribuat. Libro nouissimo Columellæ, dolia sesquicullearia nuncupantur, quæ uide- licet unius cullei cum dimidio sunt capacia. Sesquioplagam dixit Tacitus, intelligi uolens non unam tantum plagam
suffec

IN COLV MELLA M.

fuffeciffe ad hominem obtruncandum, sed opus quoq; fuisse dimidio secundæ plagæ. lib. 2. cap. 83.

In sesquipedale) Altitudine sesquipedali, hoc est, pedis unius & dimidiati. lib. 4. cap. 9.

Sestertium) In mensuris sestertium accipe pro duobus pedibus, & dimidio, sicut in nummis continet duas libras, & selibram. lib. de arb. cap. 1.

Sextula) Aeris minima pars est, sextula ex eo dicta, quod sit sexta pars unciæ. M. Tullius in oratione pro Cecinna: Fecit heredem ex deuncia, & semiuncia Cecinnam, ex duabus sextulis M. Fulcinium libertum superioris uiri. Erutio sextulam aspergit. Priscianus in opusculo metrico: Sextula quæ fertur, nam sex his unciæ constat. lib. 5. cap. 1.

De siccanneis) Siccannea dicuntur, quæ gaudent siccitate, sicut ediuerso rigua, quæ humore lætantur. Pratorum duo sunt genera, alterum siccanneum, alterum riguum. Quod siccanneum uocat, suapte natura fœnum progignit. Riguu uerò irrigatione est refouendum, & humoris pabulo saginandum. Διμῶ δίκτις οὐ θανέειν, id est, fame mori, miserimum est. Liuius consimiliter: Maiorem partem militum fame, ac frigore, quæ miserrima mortis genera sunt, amisisset. lib. 2. cap. 2.

Sicilicus) Autore Prisciano, Sicilicus est dimidium sextule. Quidam autumant sicilicum esse semiunciam, ex eo dictum, quod secet unciam. Verū Festus Pompeius docet, non dimidium unciæ, sed dimidium semiunciæ, dictum quod semiunciam secet, tanquam sit quarta pars unciæ, quod uerius est: Nam ipse Columella submouet in sicilico esse scrupula sex, in semiuncia XII. ut indubitanter credat sicilicum esse dimidium semiunciæ. Plinius scribens de lunari ratione inquit: Quintadecima tota supra terras noctu erit, eademq;
sub

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

sub terris tota die, sextadecima ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicum sub terra aget. lib. 5. cap. 1.

Prata sicilire) Ut Plinius docet, sicilire est falcibus con-
sectari in pratis, quæ foenisece præterierunt. Arbitratur
M. Varro dictum uerbum esse à sectione. lib. 2. cap. 22.

Signinum opus uocant, ut docet Plinius, quod sit fra-
ctis testis tusisq; ut firmiter duret, quo genere etiam pa-
uimenta sunt excogitata. lib. 8. cap. 15.

Silenti luna) Id est in coitu lunæ cum sole, quem diem
alij interlunium: alij silentis lunæ appellant, Varro inter-
menstruum, Firmicus synodicam frequenter. Colu. libro
2. capi. 10. Sic, silentis spiritus diem, apud eundem lib. 3.
cap. 19. id est, dum cœlum filet, cum serenum est, & tran-
quillum. Silent quoq; herbe, & uirgæ, dū non germinant.
Silent uineæ quando non progemmant, hoc est, gemmas
oculosq; non parturiunt, sed quasi silentes quiescunt ma-
nentq; immobiles: sic diem, cœlum, surculum quoq; silen-
tia apud eundem inuenies.

Veluti siphones) Siphones & per diminutuum si-
phunculi dicuntur fistulæ, quibus liquor inclusus emicat
exilitq; in sublime. Plinius tradit aquã meantem per uenas
terræ pondere expressam siphonum modo emicare. Cor.
Celsus præcipit stomacho laborantibus bibere per siphonem,
hoc est, fistulam tenuem, duos tresue cyathos. Saty-
rographus quoque per translationem decenter dixit, &
mordaciter, Effigieq; deæ longis siphonibus implent. Ver-
bum est Græcorum σιφωνίσειν, quod est euellere, educe-
req; liquorẽ. Aristophanes abusiue dixit σιφωνίσειν, σι-
φωνίσειν τὸν σιτὸν. lib. 3. cap. 10.

Sitienti solo) Sicca terra. Plinius lunam sitientem dicit,
intelligi uolens siccam. lib. 2. cap. 8.

Nari

IN COLVMELLAM.

Naribus resimis) Simus ut docet Suidas, opponitur $\gamma\epsilon\nu\pi\tilde{\omega}$, id est, adunco, sicut ergo $\gamma\epsilon\nu\pi\tilde{\omega}$ Græci nocant habentem aduncum nasum, ita e contrario $\sigma\iota\mu\tilde{\omega}$ dicunt cuius nasus est depressus. Simas cappellas dixit poëta: à simo rostro delphines simones appellantur. A simo resimum, & subsimum traxere nuncupationem. Sunt autem nares resimæ, reduncæ depressæq; quales in parandis bobus maxime spectantur. M. Varro scribens de canibus, inquit, Esse debent labris subnigris aut rubicundis, neq; resimis superioribus, neq; pendulis subtus mento suppresso. Idem boves probat, qui sint subsimi, hoc est, ut ego interpretor dorso depresso, & subsidente. lib. 6. cap. 1.

Seu spinosus) Dic spinosus. Est enim uitis spionia multo larga, & ampliitudine uuarum, quam numero fertilior. lib. 2. cap. 21.

Sinū lactis) Nomen est uasis, de quo poëta: Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quotannis. Plautus in Curgulione: Cede puce sinum. Tradit M. Varro sinum dici à sinu, quòd cauum sit poculum. lib. 7. cap. 8.

Solstitiales spinas) Dispice nunquid faciat pertineat'ue ad Plautinum sensum, spina hæc solstitialis. Nanq; apud Plautum in Pseudolo scriptum legitur, Quasi solstitialis herba paulisper fuit, repente exortus sum, repentinò occidi. Plinius significare uidetur solstitialē herbam dici solstitio uel prouenientem uel florentem, ut sit nomen non unius tantum herbæ proprium, sed cuiuslibet herbæ accommodatum nascenti per solstitium. Sic enim scribit libro 26. Codurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo comprimere dicitur strumas. Consimiliter spinas solstitiales exponere poteris solstitio progenitas ac uigentes. Corn. Celsus herbam solarem uocat heliotropion, quia
circumagi

circumagitur cum sole. lib. 3. cap. 18.

Solea sparteæ) Calceamento iuncea & molli, à sparto quæ Iberica herba est. Apuleius Helcij sparteæ meminit. lib. 6. cap. 12.

Sparteæq;) Sunt uasa iuncea, à sparto dictæ, ex quo fiunt. Est autem spartum genus iunci siue herbe Ibericæ, de quo multa Plin. libr. undeuigesimo. Autumant grammatici sportas quoque dici ab hoc sparto, quasi spartas. libro. 11. cap. 2.

Specularibus integri) Vt inquit Epigrammaticus poëta, Specularia pueros Admittunt soles & sine sole dies. Sunt autem lapides speculares candidi atq; translucentes, olim in Bononiensi agro effossi, & quibus fiunt munimenta quasi quadam fructuum preciosissimorum, ut inclusi specularibus admittant solem, ne infestentur uento uel hymbre. Tiberius Cæsar cum mira uoluptate cucumeres expeteret, commentus est ut nullo non die sibi contingerent. Namq; pensiles eorum hortos promouebant in solē rotis, rursusq; hybernis diebus intra specularium munimenta reuocabant. lib. 11. cap. 3.

Spica uirginis) Nomen est syderis, antiqui spicum neutro genere dixere, hinc illud: Spicum illustre ferens splendenti corpore uirgo. lib. 11. cap. 2.

Spondylis) Nomen est piscium, alias spondylos uocamus uertebras & nodos in ceruice, & ut autor est Pollux, τράχηλ & id est, spina hominis constat septem spondylis. Appellantur & spondilia. lib. 8. cap. 16.

Σταφιλίς) A Plinio dicitur hæc uua astaphis agria, quã taminiã aliqui uocant falsò, suum enim genus habet, ualet ad pituitam, unde à quibusdam dicta pituitaria, Græco uocabulo agria staphyle dicitur uua syluestris. lib. 8. cap. 5.

Per

IN COLVMELLAM.

Per statumina) Pedamenta, palos, adminicula. lib. 5. ca. 3.

Sæpe etiam stiuua) Pars aratri est, de qua Vergilius: Stiuuaq; quæ currus à tergo torqueat. M. Varro, Stiuua inquit, à stando dicta, in qua transfuersa regula est dicta manicula, eò quòd manu bubulci tenetur. lib. 5. cap. 3.

Simplici stolone) Plin. stolones in arboribus appellat fructificationem inutilem. Vnde & stolonum Liciniæ genti inditum cognomen. M. Var. planissimè scribit de stolonibus, cuius uerba subscripsi, quæ sunt hæc: Nā Stolonis illa lex, quæ uetat plus quingenta iugera habere ciuem Romanum, & qui propter diligentiam culturæ stolonum confirmauit cognomen, quòd nullus in eius fundo reperiri poterat stolo, quòd effodiebat circum arbores radices, quæ nascerentur ex solo, quos stolones appellabant. lib. 5. cap. 8.

Ciceris) Cum cicer inter legumina numeretur, non inter olera, existimo legendum siferis. Est autem sifer herba hortensis, cui generositas præcipua est in Germania, inest longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte relicta, quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam uertitur. Sifer nobilitatum est à Tyberio principe, id genus oleris mirè expetente. de hoc intellexit Verg. in Moreto scribens, Hic sifer & capiti debètes nomina porri. In codicibus impressis uulgò legitur cicer, sicut hic quoq; cum utrobique sifer legendum sit. lib. 11. cap. 3.

Stringere arbores) Decerpere, secare, & colligere. Vergil. sed tamen & quernas glandes tum stringere tempus. Hinc stricta olea dicta, quæ manu colligitur. lib. 6. cap. 3.

Strigosum habitum) Strigosus apud ueteres morbus dicitur iumentorum, qui corpora stringit aut fame, aut alia uitij causa, quasi stringosus. Aulus Gellius strigosum appellat equum emaciatum, & male curatum. Liuius tradit,

equos

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

equos ex itinere uisos esse strigosiores, hoc est, macriores, attenuatioresq; lib. 6. cap. 36.

Strumosis) Struma morbus est, cui propè peculiariter obnoxij sunt sues: unde & à Græcis χοιγάδες uocatur: uulgo scrophulas uocant à scrophis, quæ illis maxime infestantur. Plin. Obnoxij sunt sues morbis anginae maxime & strumæ. Est & struma, ut docet Cor. Celsus, tumor, in quo subter concreta quædam ex pure, & sanguine, quasi glandulæ oriuntur, quæ præcipuè fatigare medicos solêt, nec unquam facile maturescunt, maxime in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. lib. 7. cap. 10.

Subluuies, atq; intertrigo) Videtur subluuies esse exulceratio in pedibus ouium nascens, quando scilicet ab ungula cutis resoluitur, in homine reduuiã dicunt. Luere enim soluere est, quasi subtus soluatur corium. De intertrigine, quæ ex intertritu nascitur, supra scripsi. lib. 7. cap. 3.

Subinde) Frequenter, aliàs, mox, deinde, & itidem. lib. 6. cap. 2.

Submittere prolem) Educare, producere, propagare. lib. 7. cap. 9.

Subrumentur) Sub mammam mittantur, subijcianturq;, antiquo nanq; uocabulo mamma dicitur rumis, unde agni & hœdi subrumi uocantur, qui sub rumis, id est, mammis adhuc habentur. Hinc uerbum subrumari, quod significat sub mammam subijci. Hinc rumina dea, & ruminalis ficus, quòd sub ea arbore lupa rumam, id est, mammam Romulo & Remo dederit. lib. 7. cap. 4.

Velut quibusdam substructionibus) Plin. Cic. cæteri substructiones insanas uocant ædificia enormia, sumptuosa, & impendijs propè regalibus extructa. Hic substructiones intellige acruos lapidũ in unum locũ congestorũ, instar substructionis

structionum quibus ædificia magna consurgunt. lib. 1. cap. 2.

Suculæ celantur) in capite Tauri sunt stellæ numero VII. quas nostri suculas uocât, Græci hyades nomine pluuio. Nam Græce υειπ dicitur pluere. Hæ autem stellæ cum oriuntur, & occidunt, tempestates, pluuias, largosq; hymbres cient. Imperiti arbitrâtes dici hyadas à suis, qui Græca uoce υειπ nominantur, à similitudine nominis Græci appellauere suculas, siquidem sus per diminutionem dicitur sucula. Hinc iocus ille Plautinus: Quin tu in dierecta cum sucula, & cum porculis. Plinius tradit id sidus uulgò appellatum esse palilicium, quòd celatur uesperis circa Palilia, qui dies festus est, uigesimus primus mensis Aprilis, idemq; urbis Romæ natalis. lib. 11. cap. 2.

Suffitas) Fumigatas, & quodam quasi suffumine medicatas. Verg. inquit: At suffire thymo. Apud Pliniũ frequenter legitur suffitus, suffitiones, suffimenta. Apud Ouidium: Sanguis equi suffimen erit. lib. 9. cap. 14.

Suffragines coronæ) Sunt in cruribus posterioribus quadrupedum suffragines, quibus pedes inflectuntur. Dicitur ex eo uidentur, quòd subter frangantur. Plinius tradit, aues curuare suffragines in posteriora: quibus uerbis planissimè demonstrat suffragines dici illam in cruribus partem, quæ humani poplitis modo curuatur. Hinc suffraginosa mula, cuius suffragines morbo infestantur. Corona autem pars est pedis in brutis animalibus. Hinc suffraginosus, laborans suffraginibus. lib. 6. cap. 14.

Suffriatur) Inspergitur. suffriare, infriare, perfriare ex eodem fonte manantia uerba, significant minutim conterere, & quod uulgò dicitur puluerizare, & inspergere. libro 9. cap. 35.

Vitem supplantato) Vitem supplantare est quasi explan

k k tare

tare, deluxare, atque prosternere, sicut in palæstrico curu-
liq; certamine luctantes supplantant aduersarium, & cur-
sor cursorem, subductisq; pedibus arietant ad terram, quod
Græce dicitur ὑποσκαλιῶν. M. Tull. tradit, quòd qui sta-
dium currit, nullo modo debet supplantare eum, qui cum
certet. Dixit Plin. uuas supplantat, pro eo quod est, lædit,
conuellit, atq; delumbat. lib. de arb. cap. 7.

Suppuratio) Apostemata Græci uocant, nostri suppu-
rationes. Fit & suppuratio, quādo ex ulceribus manat pus,
hoc est, sanies. Suppurare dicuntur ulcera, quando peruene-
runt ad maturitatem, & emittunt pus. lib. 6. cap. 11.

Supputari) Putari, decidiq; ferro. lib. 4. cap. 33.

Surcularis terra) Ad furculos prognerandos idonea,
lib. 3. cap. 11.

Suspiriosæ) Græcis uocabulis asmatici, dyspnoici, ortho-
pnoici appellantur, quos nostri suspiriosos appellant. ui-
tium est, proueniens ex difficultate spirandi. Agere animā,
dici suspirium potest, ut tradit Seneca. De suspiriosis crebra
mentio apud Plin. De dyspnœa, & orthopnœa scribit Ga-
lenus, sed recentiores medici perperam pronunciantes ui-
tiant elegantiam atticismi. lib. 6. cap. 38.

T

Superius tabulatum) Tabulata in arboribus sunt ordines
ramorum, de quibus ait poëta: Assuescant summasq; sequi
tabulata per ulmos: quem locum enarrans Seruius, ait: Ta-
bulata sunt rami effusiores, & in plana tendentes, non ad
altiora crescentes. Sunt in arboribus ima, & summa tabula-
ta ramorum. Plinius docet, tabulata ulmorum ab octauo pe-
de altitudinis dilatari in collibus, siccisq; agris, à duodecimo
in campestribus, & humidis. lib. 12. cap. 5.

Tamaricis) Tamarix est, quam & myricen uocant,
quæ

IN COLVMELLAM.

que ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur, adeoq; mirabilem eius antipathiam contra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirmant, si ex ea factis alueis bibant sues, sine lyene inueniri: & ideo homini splenetico cibum, potumq; dant in uasis ex tamarice factis, uulgus infelicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec seratur unquam. lib. 7. cap. 10.

Tanagrici) A Tanagra ciuitate Bœotiae, quam Homerus uocat Γραία, quæ & prius, ut docet Stephanus, uocabatur τοιμαρδία. Tanagrici galli autore Varrone sunt sine dubio pulchri, & ad præliandum inter se maxime idonei: sed ad partus sunt steriliores. Plinius de gallis gallinaceis loquens ait: patrias nobilitauerunt Rhodum, ac Tanagram. Tanagrae meretricis meminit M. Tul. lib. 8. cap. 2.

Disimilem rationem postulat Tarentinum atq; hirtum) In genere ouium summa dignitas fuit Tarentinis ouibus, quæ propter bonitatem lanæ pellibus integebantur, ne lana inquinaretur. Hinc Plin. noster id genus ouium elegantius uocat tectum, cum operimentis tegetur, & à Varrone pellitæ nominantur: de quibus intellexit Horatius illo sapphico uersiculo: Dulce pellitis ouibus Galeſi Flumen. Igitur cum Tarentinum pecus sit ex omnibus molliſſimum maximeq; hirtum, hoc est, lanigerum atq; uilloſum, nullamq; domini, aut magistrorum inertiam ſuſtineat, deſiderat curam maiorem, & rationem longè aliam in paſtione, quàm faciat reliquum ouiaricum pecus. Illud adnotandum, Tarentum Sabinorum lingua molle ſignificari: unde quidam Tarentinas oues & nuces dici autumant, quia ſunt molles. Hinc Horatius optimo epitheto uidetur dixiſſe, Et molle Tarentum. Ouium Tarentinarum tanquam elegantiffimorum meminit Plaut. in Truculento, his uerbis: Argentum meo qui debebat patri, qui oues Ta-

kk 2 rentinas

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

reninas erat mercatus de patre, quærit patrē. Columella.

Porrum Tarentinum) De hoc ait Epigramatista: Fila Tarentini grauius redolentia porri Edisti quoties, oscula clausa dato. lib. 8. cap. 11.

Tartesiaci) Tartesos oppidum est Hispaniæ: unde Tartesiacum pelagus dictum. In eo generosæ murænæ nascuntur. Vnde à Varrone laudatur muræna Tartesia, Apud Aulum Gellium mendose legitur muræna Tarsesia, quasi à Tarso oppido Ciliciæ dicta, cum legendum sit Tartesia à Tarteso oppido Hispaniæ. Autumat Strabo ueteres Bctim fluuium nominasse Tartesum. Nonnulli Tartesum Cartheiam appellant. De Tarteso Silius: Tartesos stabulanti conscia Phœbo. lib. 6. cap. 16.

Tectum pecus) Id genus ouium signat, quod propter lanitij elegantiam operimentis tegitur, & ob id tectum pecus nominatur. Horatius id genus oues pellitas appellat illo sapphico uersiculo: Dulce pellitis ouibus Galefi Flumen. lib. 7. cap. 2.

Palmeis regentibus) Legendum est tegetibus: significat enim tegetes ex folijs palmarum contextas adhiberi solitas ad uineam adumbrandam per cynocaumata, sic enim uocantur calores æstiuosi caniculæ. M. Varro appellat tegeti- culas canabinas, ex canabe factas. lib. 6. cap. 3.

Temporius) Tempestiuus, maturius aduerbium est, cui opponitur serius. Hinc Ouidianum illud, Modò surgit eoo Temporibus cœlo, modò serius incidit undis. lib. 8. cap. 4.

Terebratione) id est, illius insitionis quæ fit terebra, de qua sic inquit Cato: Terebra uitem quam inserere uoles pertundito, eò duos surculos uitigineos quod genus esse uoles insertos obliquos arcito ad medullam, & cætera. lib. 4. cap. 29.

Termi

IN COLVMELLAM.

Termitibus) Termites sunt ramuli arborum maxime oliuarum, quod Porphyrio docet enarrans illud Horatij, Nunquam fallentis termes oliuæ. Aul. Gel. ramusculos palmarum termites appellat, his uerbis, Spadica Dorici uocant auulsum è palma termitè cum fructu. Item quoniam palmæ ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur. lib. 7. cap. 9.

Ternarij) Scrobes ternarios appellant quoquouersus pedum trium, sicut quaternarios quoquouersus quatuor pedum. lib. 11. cap. 2.

Tertiacionem) Oleum tertiæ pressuræ, sicuti iterationem ponit pro oleo secundæ pressuræ. lib. 12. cap. 49.

Tertiato) Tertia aratione colito. lib. 2. cap. 10.

Tertiatur dodrante) Familiare est Col. assis nomine totum, & consequenter per uncias intelligere partes, sicut hoc nomine dodrantis intelligi uult nouem partes unius operæ sufficere ad tertiandum agrum, id est, ad tertiam arationem in singula iugera peragendum. lib. 2. cap. 4.

Thalli cæparum) Θάλλω uerbum Græcum est, quod significat uiresco, & germino, inde thalli dicti stipites in cæpis & folliculi, quos uulgus uocat germina, quibus semen continetur. Θάλλοι Græci omne germinans appellauere, Attici maxime id in oliuis hac uoce nominant. Suidas ait, Θάλλοι dici κλάδοι, id est, ramum oliuæ. lib. 11. cap. 3.

Taleagines) lego tiliaginæ, hoc est, ex tilia arbore confectæ, cuius materies odorata est, nec teredinem sentit. Fasceis tiliacis fascabatur Antoninus, ut rectus incederet. Ex tiliæ membranis tenuissimis fiunt coronæ uel coronarum ornamenta, phyliræ uocantur: de quibus aliubi plura. li. 12. ca. 45.

Tineofos) plenos tinearum, qui sunt uermes, quos aluorum tineas uocant: tineas in libris gigni testatur Epigrammatista. In homine prouenire longitudine pedum tricenum

kk 3 refert

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

refert Plin. lib. 9. cap. 14.

Tiruncula) Veteranus, & tiro opponuntur, neque solum de militibus, sed etiam mutis animalibus usurpantur. lib. 7. cap. 12.

Ad tormina) Morbus est intestinorum, Græci uocant dysenterion, intus intestina exulcerantur: ex his cruor manat, frequens deijciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Torminosi dicuntur laborantes hoc genere morbi. M. Tul. Torminosos quoq; dicimus quosdam, nō quia patiantur tormina, sed quia procliues sint ad hoc genus ægritudinis. lib. 12. ca. 38.

Firmis toris) Sicut toros dicimus in animalibus carnes pulposas, robusta s̄q; ita in uitibus tuto alligari potest. In secunda Tusculana enarrantes illud, O brachia, o lacertorum tori, scripsimus affatim super hac dictione. Ouidius colla torosa boum dixit elegantissimè. Col. lib. de arb. cap. 16.

Tortiuum) Cato fecatum uinum appellat, quod ex fecibus uini expressum est. Consimile est tortiuum, quod post primam pressuram ex torculari exprimitur circuncisis uinaceis, unde & circūcidaneum nominatur. Cato: Tortiuum mustum circuncidaneum suo cuique dolio diuidito, additoq; pariter. Est alterum uini genus, quod præliganeum uocant, quod operarij bibūt. Græci deuterias appellāt, generali uocabulo omnia uina secundaria, nostri loram. Fiunt maceratis aqua uinaceis. lib. 12. cap. 36.

Ceruice torosa) Pulposa, musculoſa. Ouidius, Colla torosa boum. in Tusculanis quæſtionibus ait Hercules, O lacertorum tori. Plin. scribens de hortensibus decenter dixit, quod inula torosior est. lib. 5. cap. 1.

Cum torreo) Tosto torrefacto. lib. 6. cap. 9.

Velut traducem) In arbustis fiunt traduces: hoc autem uocabulo utimur in uitibus, quæ ex arboribus in arbores traducun

traducuntur. Traduces quidam rumpos appellant, à traduce
 ceindo nominatos, quales eleganter, utiliterq; formatos in
 territorio nostro conspiciamus. Traducem bimum antiqui
 præcidere solebant, ut ita transilem facerent. Nouariensis a-
 gricola traducū turba non contentus, nec copia ramorum,
 impositis etiamnum patibulis palmites circumuoluit. Hiero-
 nymus, Augustinus, Ruffinus, cæteri q; ecclesiastici scripto-
 res, curiose disputando disquirunt, atq; uestigant, nunquid
 anima ex traduce propagata sit, tanquam semen ex semine.
 Tertullianus oppido quàm deceter scripsit famam serpere
 in traduces aurium, atq; linguarum. Mèdosi sunt Tertullia-
 ni codices impressi, in quibus dictiones perperam distinctæ
 leguntur. Nam cum in traduces linguarum fuerit scriben-
 dum, sicut nos legimus: uitiosè impresserunt intra duces, cor-
 rupto uocabulo elegantissimo & sensu. lib. 4. cap. 9.

In secunda quasi tribu) Id est, in secundo ordine, & loco,
 translatione facta à classibus Romanis. Nam alij erant in
 prima, alij in secunda classe, & ita gradatim distributi. Le-
 ge Liuium. Consimile est illud suprà dictum à Columella:
 Possunt etiam secundæ notæ uites prouentu, & ubertate
 commendari. lib. 2. cap. 2.

Tribulam, & traham) Nomina sunt instrumentorum
 rusticorum, quibus ad terenda frumenta utuntur agricolæ.
 Seruius interpretatur esse genera uehiculorum, enarrans
 illud Vergilianum: Tribula q; traha q;, & iniquo pondere
 rastris: sic enim scribit: Tribula genus uehiculi, quo teruntur
 in area fruges. Traha quoq; genus est uehiculi, dictum à
 trahendo. nam non habet rotas. Tribulam à terendo dictam
 autumant. Fit autem tribula ex tabula lapidibus, aut ferro
 exasperata, quæ imposito auriga, aut pondere grandi tra-
 hitur iumētis iunctis, aut discutit ex spica grana, aut ex assi-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

bus dentatis cum orbiculis, quod, ut inquit M. Varro, plostellum Poenicum appellant. lib. 2. cap. 21.

Nullum natura trimestre semen) Plin. taxans Col. sententiam sic refert: In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris proprium quidem genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum, Græci trimenon uocant. lib. 2. cap. 9.

Satoriam trimodiam) nomen est uasis à mensura trium modiorum: satoriam uocant, quoniam ex ea satores semina iaciunt in satione seminum. lib. 2. cap. 9.

Trulla) Trullum, & trulla sunt uasa, quorum mentio apud scriptores: præterea trulla instrumentum est æneum fabrile, cuius meminit Vitruuius, in quo significatu hic ponere uidetur. lib. 9. cap. 12.

Tubulum fictilem) Tubi, & per diminutionem tubuli, sunt quædam quasi uasa fictilia, oblonga instar fistularum, quibus utimur ad ductus aquarum conficiendos. Plin. tradit aquas à fonte duci fictilibus tubis utilissimum esse: & ut auctor est Vitruuius, salubriores sunt aquæ, quæ ducuntur per tubulos fictiles, quam quæ per fistulas plumbeas. Plin. hoc idem memorans cola fictilia uocat, quem Col. tubulum fictilem appellat. Plinij uerba sunt hæc: Est & luxuriosa ratio uites cædi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita uel ossa bubuli cruris, uel per cola fictilia traiectione obruantur binis eminentibus gemmis. & mox paulò ait, Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit. Col. lib. de arb. cap. 9.

Lauri turiones) Hoc uocabulo, quod infrequens est, significari uidentur teneritudines ramusculorum in summitatibus arborum. lib. 2. cap. 47.

V

Quasi uacerræ) Vacerras dicunt stipites, & perticas ad quas

IN COLV MELLAM.

ad quas equi religari solent. alibi docet Columella uacerras appellari genus clatrorum, accipiꝫ; pro lōgurijs, siue per-ticis. lib. 6. cap. 18. Erat & apud antiquos uacerra nomen maledicti.

Aut ualetudinarium) Lege in ualetudinarium. Nam lo-cus, quo ægroti curantur, elegãti uocabulo ualetudinarium nuncupatur. Seneca : Omnes in eodem ualetudinario iace-mus. Mos hic propè peculiaris est religiosorum, ut ualetudi-narium unum templatim habeant, quo infirmi continean-tur, ac curentur. In ultimo præcepit Columella, Valetudina-ria immundicijs liberentur, & identidem aperiantur, ut ita salubria languentibus præbeantur. lib. 11. cap. 1.

Modò continetur) Aristoteles, & Galenus tradunt bo-nam ualetudinem esse, quandã quasi mediocritatem in con-finio excessus, & defectus collocatam. lib. 3. cap. 12.

In ualuulis) Valuuli sunt folliculi, & siliquæ fabarum, quasi ualliuuli dicti: quia ualuo fabis excutiantur. li. 2. ca. 12.

Vãnisq; expurgantur) Vãni sunt cribra, quibus frumen-ta purgantur, unde uerbum Varronianum, euannare, quod est per uannos expurgare. In codicibus Varronis perpe-ram legitur euaminatur, cum rectè legendum sit, euanna-tur. De uanno ait poëta: Et mystica uannus Iacchi.

Desyderat uehes) A uehendo uehes nominantur. Sunt autem propriè rustica instrumenta, quibus stercus uehitur, & mensuræ nomen. Pli. iustum est uehes stercoris xviii. iugero tribui. Alibi Columella ait maiores pecudes efficere denas uehes stercoris tricenis diebus. lib. 2. cap. 5.

Auenuncula) Legendam est uenuncula. Horatius : Ve-nuncula conuenit ollis. Plinius quoq; docet uenunculã fuis-se uuam ollis aptissimam, hoc est, ollarem : sic enim uocan-tur, quæ in ollis fict. libus conduntur. Papinius : Ollares ro-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

go, non licebat uuas. lib. 3. cap. 2.

Venterculos) Ventrículos, & intestina. lib. 8. cap. 17.

Veratro) Helleboro. Plinius: Helleborum (inquit) Italia ueratrum uocat. lib. 6. cap. 32.

Vernaculum) Domesticum, Italicum. lib. 7. ca. 3. Sic uernacula examina, quibus syluestria opponuntur. lib. 9. cap. 9.

Parte uersuræ) Versurā dicunt scriptores agricolationis, ubi boues in arando post peractum legitimum sulcum circumaguntur, uertunturq;: aliās uersura est mutatio quædam, qua creditor mutatur, à uertendo dicta, cuius Plinius, Seneca, Cicero omnes commemorare. lib. 2. cap. 2.

In uestiarijs) Vestiaria nominamus, non tam arcas, ac repositoria uestium, quàm ipsa uestimēta. dixit Seneca: Dominus debet seruo uestiarium. Scæuola iuriscōsultus: Quæsitum est, an mortua matre conditio apposita defecisse uideatur, & per hoc, neq; uestiaria, neq; cibaria his debeantur. Respōdi secūdū ea, quæ præponerētur deberi. lib. 1. ca. 8.

Veterno consenscere) Torpore, segnitia, somno, ignauia. Veternus propriè est ille morbus, quem lethargum Græci nominant, in quo marcor & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas: uulgò medici subetiam appellant. Inde ueternofus pro ignauro, atq; torpēte, et somnuculofo ponitur. li. 7. c. 5.

Veterinarij) Medici pecorum ueterinarij nominantur, quos Firmicus Maternus mulomedicos uocat, ducto uocabulo, ex uoce Græcorum, à quibus κτηνίατροι appellantur, id est, medici iumentorum. lib. 6. cap. 8.

Veterinariæ medicinæ) Medicina ueterinaria dicitur ea, qua utitur ueterinarius, id est, medicus pecoris, & iumentorum, quem nostri mulomedicum, Græci κτηνίατροι appellant, de quo suprà diximus. lib. 7. cap. 3.

Resoluatur ueruaetum) Quod uere semel aratum est, à temporis

IN COLV MELLA M.

temporis argumento ueruaetum uocatur, dicitur & proficissum, & proficindere appellant, cum primum arant terram. lib. 2. cap. 4.

Duo induantur statumina) Corrige uiduantur. Nam cum arbores, & pali deceniter dicantur uitibus maritari, quando illis copulantur, deceniter quoque dicentur uiduari, quando uitis emoritur, quæ instar mariti est. Statumina autem uocantur adminicula, pali, pedamenta, quibus stat uitis tenera, atque fulcitur, & ita intellige exponeq; statumina apud Collumellam hac uoce crebrius utentem. Apud Vitruuium statuminationes capiuntur pro solidationibus pauimentorum, & statuminare pro munire ac solidare. libro 4. cap. 179.

Quasi mille sunt uiuiradices) Corrige quasi nullæ sint. Quid autem sit uiuiradix, docebunt te Columella, Plinius, & nomen ostendit. Nam à uiua radice cognominantur uiuiradices stirpes uitium uidelicet, & surculi, qui in seminario adolefcunt, moxq; in suam sedem traufferuntur. Mallicoli uerò non sunt radicati, nec feruntur in seminario. lib. 3. cap. 3.

Abundantia uliginis) Vligo proprie est naturalis terræ humor. Vnde uliginosus ager dictus, quo quasi piger noxius humor continetur. Vliginoso agro opponitur aridus. lib. 2. cap. 2.

De ulmarijs) Ulmaria dicuntur seminaria, in quibus plantaria ulmorum adolefcunt: quæ mox roborata in arbutum transferantur. Possunt & ipsa arbuta ulmaria nuncupari, quibus scilicet uites maxime copulantur, maximeq; conueniunt, cum inter uitem, & ulmum sit amicitia sociabilis. lib. 5. cap. 4.

Spicas ulpici) Genus est allij, ulpicum gradius inter pulmentaria ruris celebratū, quod Græci appellauerunt ἀρροσκόγοσλοπ. Quidam allium punicum uocāt, de quo Plautus: Ple-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

nior ulpici, quàm Romani remiges. lib. 6. cap. 4.

De uillatico) Villaticum canem appellant, qui uillam, quæq; iuncta sunt uillæ, custodit, lib. 7. cap. 12.

Vicia pabularis) Quæ scilicet pabuli causa feritur, estq; pabulum quadrupedum. lib. 11. cap. 2.

Cum uicialibus) A uicia, quod pabulum est, uicialia deriuantur. lib. 6. cap. 29.

Cribrum uiciario) A uicia, quod est genus frugum, dicitur uiciarium cribrum, sicut à lolio loliarium. lib. 8. cap. 5.

Vitiarium) Seminarium intelligit, in quo semina uitium conferuntur, ut mox transferantur in uincã. Paulò mox docet Col. in quo solo uitiarium sit faciendum. lib. 3. cap. 4.

Vitiscat) uitis fiat: uerbum est à uite formatum, eò inclinatione quo uiuiscit. Col. lib. de arb. cap. 7.

Umbras ue) Sic appellatur pisces quidam quorum mentio est apud Ennium sic scribentem: Melanurum, turdum, merulamq; umbramq; marinam. lib. 8. cap. 16.

Ad unguem) Ad perfectam abolutionem, translatio à marmorarijs, qui iuncturas marmorum tum demum perfecta ducunt, si unguis superductus non offendatur, unde iam quæcunque perfectissima esse uolumus significare, ad unguem facta esse dicimus. Horat. Ad unguem factus homo. li. 11. ca. 2.

Vngues custodū) Iam docui custodes dici nouellos palmites. In uitibus autem sunt omnia quæ in corporibus, exempli causa, caput, brachia, humeri, crura, pedes, palmæ, digiti, & pollex. Sunt & ungues quos annotinos præcipit esse refecandos, id est, unius anni, quos & anniculos uocamus, ut ab anno annotinus deriuatur. Alij legunt hornotinos eodem intellectu: super qua dictione supra perscripsi. Cæsar in commētarijs naues annotinas appellasse uidetur onerarias, quibus annona atq; commeatus comportantur. lib. 4. ca. 24.

Vngutne ceti) Ab unguendo unguen dictum. Apuleius,

IN COLV MELLAM.

Vngvine delibutus. Cetus dicitur piscis maior, errore gr̃a maticorum manifesto, qui pluraliter, & neutro genere tantum dici autumant cete ex Gr̃ca declinatione. In cœlo inter signa est cetus, cuius meminit Higinus, lib. 6. cap. 31.

Volucra appellatur) Ex lectione Pliniana commonitus, lego uoluoxx. Plinij uerba ad hanc rem pertinētia subscripsi, quæ sunt hæc: Alij uoluoxxem appellant animal prærodens pubescentes uuas, quod ne accidat, falces cum sint exacute, fibrina pelle detergunt, atque ita putant, aut sanguine hircino liniri uolunt post putationem easdem. Idem Plinius, & ante Plinium M. Cato conuoluolum nominarunt bestiolam damnificam, atque uineas infestantem, qui fortassis à conuoluendo nomen accepit, eò quòd se conuoluat, atq; intorqueat circa pampinos. Eundem opinor esse inuoluolum, de quo scitum est Plautinum illud in Cistellaria, Imitatur nequam bestiam, & damnificam inuoluolum, quæ in pampini folio intorta implicat se: itidem hæc exorditur sibi intortam orationem. Qui uult ne cõuoluolus in uinea nascatur, medicamentum faciat ex amurca decocta ad crassitudinem mellis cum bituminis tertiarario, & sulphuris quartario, hoc uites sub caput, & sub brachia perungat, ita conuoluolus non fiet in uinea. lib. de arb. cap. 15.

In speciem uuæ) Apes dicuntur facere ostenta glomeratæ in figuram botryonis, siue uuæ pedibus per mutua nexis. Iuuenalis: Examenq; apium longa consederit uua Culmine delubri. Vergil. Vuam demittere ramis. lib. 9. cap. 9.

Circa Vulcanalia) Dies feriatuſ Vulcanò dicatuſ, dicitur Vulcanalia. M. Varro, Vulcanalia à Vulcano, quòd ei tum feriæ, & quòd eo die populuſ pro se in ignē animalia mittit. Plinius: A' Vulcanalibus lucubrare incipiebat studendi causa. lib. 11. cap. 3.

F I N I S.

ALDVS LECTORI S.

DAMPRIDEM decreui, quacunq; in re
 possum, prodesse studiosis. Quamobrem per
 quam utile uisum est futurum, si hic de diebus
 & qui in uigintiquatuor partes, & qui in
 duodecim diuiduntur: tum de horis, quæ sunt apud Palladiũ,
 nonnihil dicamus. Atque eò magis, quòd à perquam paucis
 ætatis nostræ hominibus intelliguntur. Dierum duo sunt ge-
 nera, alij naturales: alij ciuiles. Naturales, quibus nunc pas-
 sim utimur, constant quatuor & uiginti partibus æqualibus
 ab occasu Solis, ad alterũ occasum: quæ horæ appellantur:
 & Græcè ἰσημερινὰ, Latinè æquinoctiales dicuntur. Ciu-
 les autem ab ortu Solis ad occasum constant duodecim parti-
 bus inæqualibus: quæ Græcè ἡμερησὶα, Latinè tēporales, seu
 quod idem est, uulgares nominantur. Atq; hæ duodecim par-
 tes hybernis solstitijs breuissimæ sunt, & tertia parte mino-
 res, quàm æquinoctiales, æstiuis autem longissimæ, eadem-
 que tertia maiores, quàm illæ, & quod sequens est, uincunt
 hybernas duabus quartis: siue, quod idem est, dimidio, id
 quod significare uoluit Vergilius eo uersu, An'ne nouum
 tardis sydus te mensibus addas: id est, Iunio, & Iulio, qui-
 bus horæ longissimæ sunt. At uere, sole arietem, autumnò,
 libram ingrediente, pares sunt æquinoctialibus: eademq;
 ab hyberno solstitio ad æstiuum, cum die crescente cre-
 scunt: ab æstiuo autem ad hybernum, cum eodem decre-
 scente decrescunt. Et quoniam singuli dies ciuiles, ac no-
 ctes totius anni, horis duodecim continentur, sexta die hora
 semper est meridies: & prima incipit oriente Sole. Duode-
 cima eodem occidente finitur. Verbi gratia, mense Martio
 cum hæ ipsæ horæ temporales ferè pares sunt æquinoctia-
 libus, prima hora diei ciuilis est eadem cum tertiadecima
 diei

diei naturalis. Secunda, eadem cum quartadecima. Tertia, cum quintadecima. Quarta, cum sextadecima. Quinta, cum decima septima. Sexta, cum decima octaua. Septima, cum decimanona. Octaua, cum uigesima. Nona, cum uigesima prima. Decima, cum uigesima secunda. Undecima, cum uigesima tertia. Duodecima, cum uigesima quarta. Illud igitur in sacris literis: A sexta autem hora usq; ad nonam, tenebrae factae sunt super uniuersam terram: intelligendum est à decima octaua hora, usq; ad uigesimam primam diei naturalis: ut nunc horae aguntur. Nam apud ueteres, solaris in horas tam noctis, quam diei temporales, non æquinoctiales diuidebatur. Mense autem Iunio, cum horae quam longissimae sunt: prima hora temporalis, est eadem, quae nona cum tertia parte decimae æquinoctialis. Secunda, quod reliquum decimae cum duabus tertijs undecimae. Tertia, quae duodecima cum tertia parte undecimae. Atq; ita singulae tres horae temporales continent quatuor æquinoctiales. Pari modo, quarta est eadem, quae tertiadecima cum tertia parte quartadecimae. Quinta, quod reliquum quartadecimae cum duobus tertijs quintadecimae. Sexta, quod reliquum quintadecimae cum integra sextadecima, & est meridies. Item tres temporales, Septima, Octaua, Nona, sunt eadem, quae quatuor æquinoctiales: uidelicet decima septima, decima octaua, decimanona, uigesima. Item decima, undecima, duodecima, eadem quae uigesima prima, uigesima secunda, uigesima tertia, uigesima quarta. Non ab re hic uisum est subiungere epigramma Martialis ad Euphemum structorem Domitiani: ubi harum horarum temporalium meminit: est autem hoc:

Prima salutantes, atq; altera detinet hora:

Exercent raucos tertia causidicos.

In quintam uarios exercent Roma labores.

Sexta

Sexta quies lassis, septima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæstris.
Imperat extractos frangere nona toros.
Hora libellorum decima est Eupheme meorum:
Temperat ambrosias cum tua cura dapes:
Et bonus ætherio laxatur nectare? Cæsar:
Ingentiq; tenet pocula parca manu.
Tunc admittite iocos: gressu timet ire licenti
Ad matutinum nostra Thalia Iouem.

Horæ autem, de quibus agit Palladius, sunt quæ diem ab ortu solis ad occasum diuidunt, in partes duodecim: quæ umbris sic deprehenduntur. Fiat planities quadrata ad regulam, & libellam in loco aperto: qui toto die illustretur à Sole: spectetq; uno latere Septentrionem: alio Meridiem: Solem alio orientem: occidētem alio. Deinde in medio quadrati collocetur indagator umbræ: qui Græcè γνόμων, seu ομιαθίρας dicitur, obserueturq; prima dies cuiusuis mensis. Verbi gratia, Ianuarij: idq; cælo sereno, tunc tacto gnomone à Solis radijs: umbra gnomonis prima hora diei erit longa pedes $\times \times \text{I} \times$. Secunda $\times \text{I} \times$. Tertia $\times \text{v}$. Quarta $\times \text{II}$. Quinta $\times$. Sexta IX . atque hac hora, semper (ut dixi) est meridies: tūc enim Sol altissimus facit umbras brevissimas. Deinde incipit declinare, & descendere ad occasum: atq; umbræ eadem, qua decreuerant, mensura augētur: quo fit, ut septima hora, quæ est prima post meridiem, umbra gnomonis sit longa pedes $\times$, & respōdeat quintæ antemeridianæ (nā horæ ante sextam antemeridianæ, post sextam pomeridianæ appellantur) Octava sit longa pedes $\times \text{II}$. & respondeat quartæ. Nona, $\times \text{v}$. quanta fuerat tertia. Decima, $\times \text{I} \times$. quot pedum erat secunda. Undecima, $\times \times \text{I} \times$. quot prima. Et quoniā in horarum spatio Ian. cum Decem-

bri

IN COLVMELLAM

bri mense cōuenit: eadem erunt umbræ singulis horis hoc mense, quæ & Ianuario. Idem quoq; faciendū est in cæteris mensibus: ut bini scilicet computentur. & Feb. in horarum mensura cum Nouembri mense concordet, Martius cū Octobri, Aprilis cū Septēbri, Maius cum Augusto, Iunius cum Iulio, quemadmodū in fine cuiusq; mensis apud Palladium licet uidere. Illud apud eundē in fine postremi mēsis his uerbis: Decembrem Ianuario in horis causa dispar adiunxit: cum linea simili ille augeatur, hic decrescat: intelligendum est & de umbris, quod tam ante meridiem, quàm post pares, atq; eadē in singulis binis mēsis sint: idq; dispari causa, & de diebus, quos constat sex mensibus augeri, & sex decrescere. Nam etsi eadem quantitate sunt horæ mense Ianuario, quæ & Decembri: eademq; mense Februario, quæ & Nouembri: & sic in reliquis paribus, quemadmodum autor ostendit: tamē ex singulis paribus, quantum augetur alter, tantum alter diminuitur. Ascendente enim sole à capricorno ad cancrum (ut supra diximus) dies semper augentur: decrescunt contrà descendente illo, à cancro ad capricornum. Notandum præterea, crescentibus diebus, decrescere semper umbras gnomonis: contrà, decrescantibus illis, has semper aulescere: & hinc est, quod mense Ianuario cum dies breuissimi sunt, & augetur: prima hora diei umbra gnomonis est longa pedes $xxix$. Februario, quæ est longissima, $xxvii$. Martio, xxv . Aprili, $xxiiii$. Maio, $xxiii$. Iunio, $xxii$. Mense autem Iulio, cū dies longissimi sunt, & decrescunt, prima hora diei umbra gnomonis est longa pedes $xxii$. quæ est breuissima. Augusto, $xxiii$. Septembri, $xxiiii$. Octobri, xxv . Nouēbri, $xxvii$. Decēbri, $xxix$. Id quod ut melius cognoscatur, subiunximus & eos menses, quibus

M A I I U M

dies augentur, umbris decreſcentibus: & eos, quibus dies decreſcunt, umbris creſcentibus. Incepimus autem ab Ianuario, & Iulio: quorum altero dies ſunt breuiſſimi, & ſemper augentur uſq; ad ſolſtitiū æſtiuum: & umbra longiſſimæ: ſed decreſcunt, quādiu dies augentur. Altero dies ſunt longiſſimi, & ſemper decreſcūt uſq; ad ſolſtitiū hybernū, & umbra breuiſſimæ: ſed augentur, quādiu dies decreſcunt. Et licet à ſolſtitijs incipiēdum fuiſſet, quæ Decembri, & Iunio fiunt, tuncq; dies uel augeri, uel decreſcere incipiunt: tamen incrementa, uel diminutiones dierum cum diminutionibus, incrementisq; umbrarum ſic facilius dignoſcuntur, qua quidem re cognita, & diſpar illa cauſa cognoſcetur: quia in horarum ſpatio Ianuarius Decembri, Februarius Nouembri, Martius Octobri, Aprilis Septembri, Maius Auguſto, Iunius Iulio adiuncti, linea ſimili, ut ait Palladius, augentur, uel decreſcunt.

Ianuario augentur dies: & umbræ
decreſcunt.

hora	I.	pedes	XXIX.
hora	II.	pedes	XIX.
hora	III.	pedes	XV.
hora	IIII.	pedes	XII.
hora	V.	pedes	X.
Hora	VI.	pedes	IX.
hora	VII.	pedes	X.
hora	VIII.	pedes	XII.
hora	IX.	pedes	XV.
hora	X.	pedes	XIX.
hora	XI.	pedes	XXIX.

Febr

Februario augentur dies: & umbræ
decreſcunt.

hora	I.	pedes	XXVII.
hora	II.	pedes	XVII.
hora	III.	pedes	XIII.
hora	IIII.	pedes	X.
hora	V.	pedes	VIII.
Hora	VI.	pedes	VII.
hora	VII.	pedes	VIII.
hora	VIII.	pedes	X.
hora	IX.	pedes	XIII.
hora	X.	pedes	XVII.
hora	XI.	pedes	XXVII.

Martio augentur dies: & umbræ decreſcunt.

hora	I.	pedes	XXV.
hora	II.	pedes	XV.
hora	III.	pedes	XI.
hora	IIII.	pedes	VIII.
hora	V.	pedes	VI.
Hora	VI.	pedes	V.
hora	VII.	pedes	VI.
hora	VIII.	pedes	VIII.
hora	IX.	pedes	XI.
hora	X.	pedes	XV.
hora	XI.	pedes	XXV.

Aprili dies augentur: & umbræ decreſcunt.

hora	I.	pedes	XXIIII.
hora	II.	pedes	XIIII.
hora	III.	pedes	X.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	V.

ll. 2 Hora

Hora	VI.	pedes	YIII.
hora	VII.	pedes	V.
hora	VIII.	pedes	VII.
hora	IX.	pedes	X.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XXIII.

Maio dies augentur: & umbræ decrefcunt.

hora	I.	pedes	XXIII.
hora	II.	pedes	XII.
hora	III.	pedes	IX.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	IIII.
Hora	VI.	pedes	III.
hora	VII.	pedes	IIII.
hora	VIII.	pedes	VII.
hora	IX.	pedes	IX.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XXIII.

Iunio dies augentur: & umbræ decrefcunt.

hora	I.	pedes	XXII.
hora	II.	pedes	XII.
hora	III.	pedes	VIII.
hora	IIII.	pedes	V.
hora	V.	pedes	III.
Hora	VI.	pedes	II.
hora	VII.	pedes	III.
hora	VIII.	pedes	V.
hora	IX.	pedes	VIII.
hora	X.	pedes	XII.
hora	XI.	pedes	XXII.

Iulio

Julio decrescunt dies: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXII.
hora	II.	pedes	XII.
hora	III.	pedes	VIII.
hora	IIII.	pedes	V.
hora	V.	pedes	III.
Hora	VI.	pedes	II.
hora	VII.	pedes	III.
hora	VIII.	pedes	V.
hora	IX.	pedes	VIII.
hora	X.	pedes	XII.
hora	XI.	pedes	XXII.

Augusto decrescunt dies: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXIII.
hora	II.	pedes	XIII.
hora	III.	pedes	IX.
hora	IIII.	pedes	VI.
hora	V.	pedes	IIII.
Hora	VI.	pedes	III.
hora	VII.	pedes	IIII.
hora	VIII.	pedes	VI.
hora	IX.	pedes	IX.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XXIII.

Septembri decrescunt dies: & umbræ
augentur.

hora	I.	pedes	XXIIII.
hora	II.	pedes	XIII.
hora	III.	pedes	X.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	V.

ll 3 Hora

Hora	v. i.	pedes	iiii.
hora	vii.	pedes	v.
hora	viii.	pedes	vii.
hora	ix.	pedes	x.
hora	x.	pedes	xiiii.
hora	xi.	pedes	xxiiii.

Octobri dies decrefcunt: & umbræ augentur.

hora	i.	pedes	xxv.
hora	ii.	pedes	xv.
hora	iii.	pedes	xi.
hora	iiii.	pedes	viii.
hora	v.	pedes	vi.
Hora	v.	pedes	v.
hora	vii.	pedes	vi.
hora	viii.	pedes	viii.
hora	ix.	pedes	xi.
hora	x.	pedes	xv.
hora	xi.	pedes	xxv.

Nouembri dies decrefcunt: & umbræ
augentur.

hora	i.	pedes	xxvii.
hora	ii.	pedes	xvii.
hora	iii.	pedes	xiii.
hora	iiii.	pedes	x.
hora	v.	pedes	viii.
Hora	vi.	pedes	vii.
hora	vii.	pedes	viii.
hora	viii.	pedes	x.
hora	ix.	pedes	xiii.
hora	x.	pedes	xvii.
hora	xi.	pedes	xxvii.

Decembri

Decembri dies decreſcunt: & umbræ augetur.

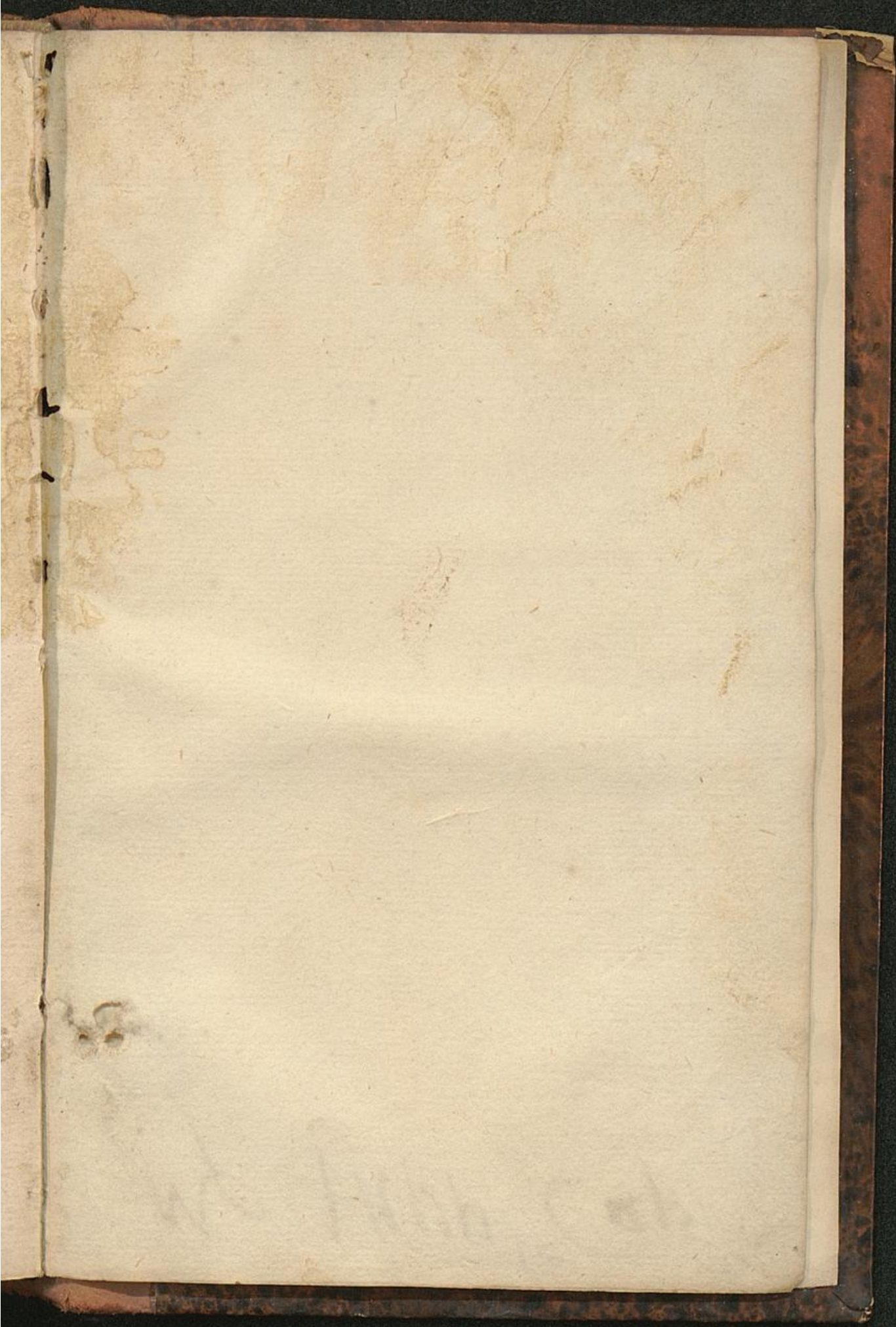
hora	I.	pedes	XXIX.
hora	II.	pedes	XIX.
hora	III.	pedes	XV.
hora	IIII.	pedes	XII.
hora	V.	pedes	X.
Hora	VI.	pedes	IX.
hora	VII.	pedes	X.
hora	VIII.	pedes	XII.
hora	IX.	pedes	XV.
hora	X.	pedes	XIX.
hora	XI.	pedes	XXIX.

SE D ſciendum primos quoſq; dies menſis deſcriptos tantum à Palladio: nec tantas fore umbras cæteris diebus cuiuſque menſis, quante fuerit primis, ſi quis eas deſcriberet: ſed ſemper uel minores, cum dies creſcunt: uel maiores, illis decreſcentibus. quæ ſi deſcriberentur omnes, magnum efficerent uolumen: eſſet prætereà opus multis annis, ſi id fieret, in Europa: nam cum oporteat ſingulos quoſq; dies totius anni ab ortu ſolis, ad occaſum, tunc eſſe ſerenos, nec id contingat unquam in Europa: obſeruandi forent dies ſereni multorum annorum: donec omnes deſcriberentur. Quod quia laborioſum eſt: & longi tædij plenum: nec Palladius fecit, nec alius quiſquam: nec forte erit unquam qui faciat. Sed de his hæc ſatis, tu uerò lector chariſſime uale: & me ama.

*

1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31
32	32	32
33	33	33
34	34	34
35	35	35
36	36	36
37	37	37
38	38	38
39	39	39
40	40	40
41	41	41
42	42	42
43	43	43
44	44	44
45	45	45
46	46	46
47	47	47
48	48	48
49	49	49
50	50	50
51	51	51
52	52	52
53	53	53
54	54	54
55	55	55
56	56	56
57	57	57
58	58	58
59	59	59
60	60	60
61	61	61
62	62	62
63	63	63
64	64	64
65	65	65
66	66	66
67	67	67
68	68	68
69	69	69
70	70	70
71	71	71
72	72	72
73	73	73
74	74	74
75	75	75
76	76	76
77	77	77
78	78	78
79	79	79
80	80	80
81	81	81
82	82	82
83	83	83
84	84	84
85	85	85
86	86	86
87	87	87
88	88	88
89	89	89
90	90	90
91	91	91
92	92	92
93	93	93
94	94	94
95	95	95
96	96	96
97	97	97
98	98	98
99	99	99
100	100	100

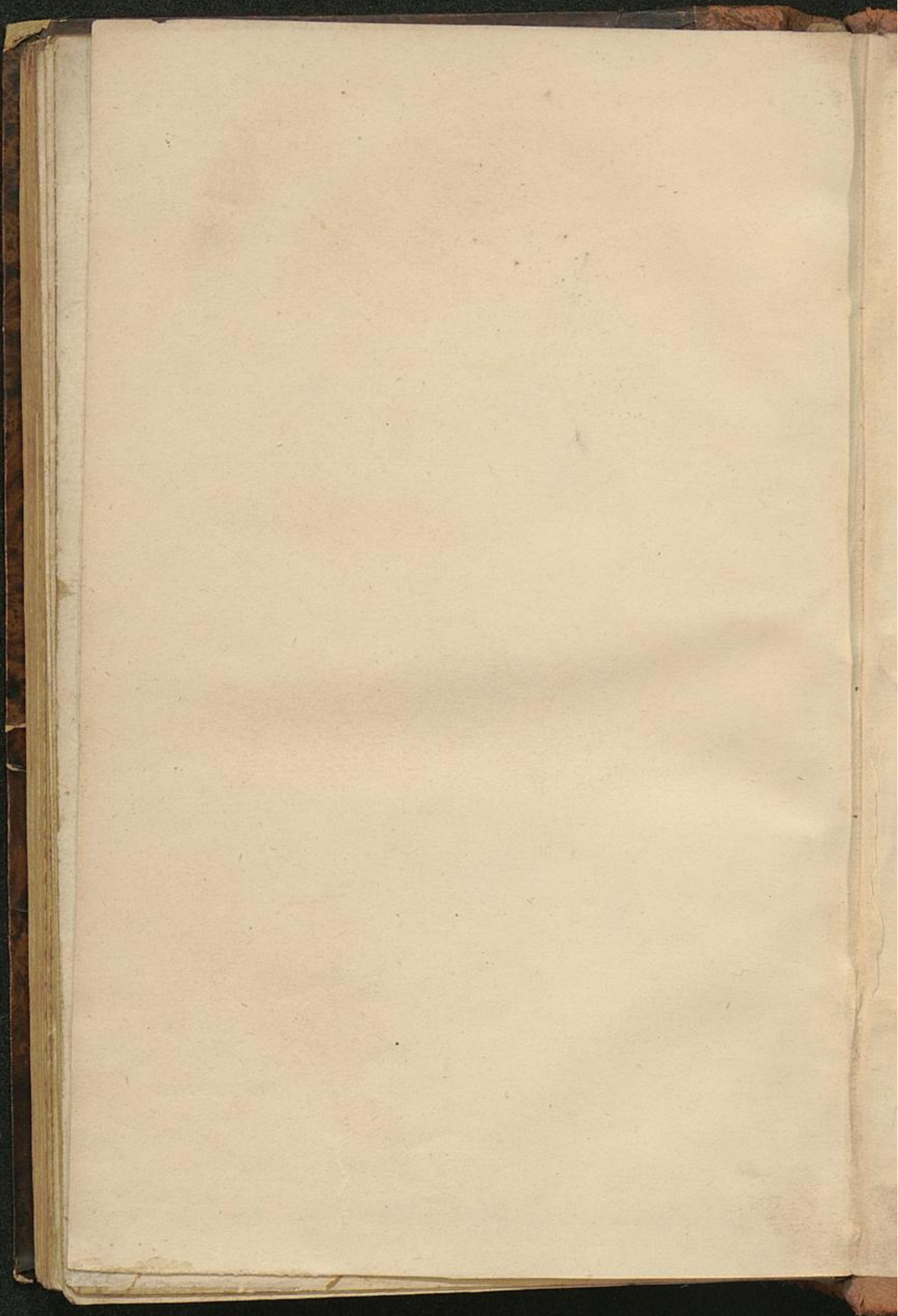
In nomine domini Amen. Quia in scripturis
 dicitur quod in diebus illis erunt
 signa et prodigia in caelo et in terra
 et in mari. Et tunc apparet signum
 filii hominis. Et tunc veniet filius
 hominis in nubibus caeli. Et tunc
 congregabitur filii hominis in regnum
 suum. Et tunc dabitur illis regnum
 aeternum. Et tunc dabitur illis
 regnum aeternum. Et tunc dabitur
 illis regnum aeternum. Et tunc
 dabitur illis regnum aeternum. Et
 tunc dabitur illis regnum aeternum.

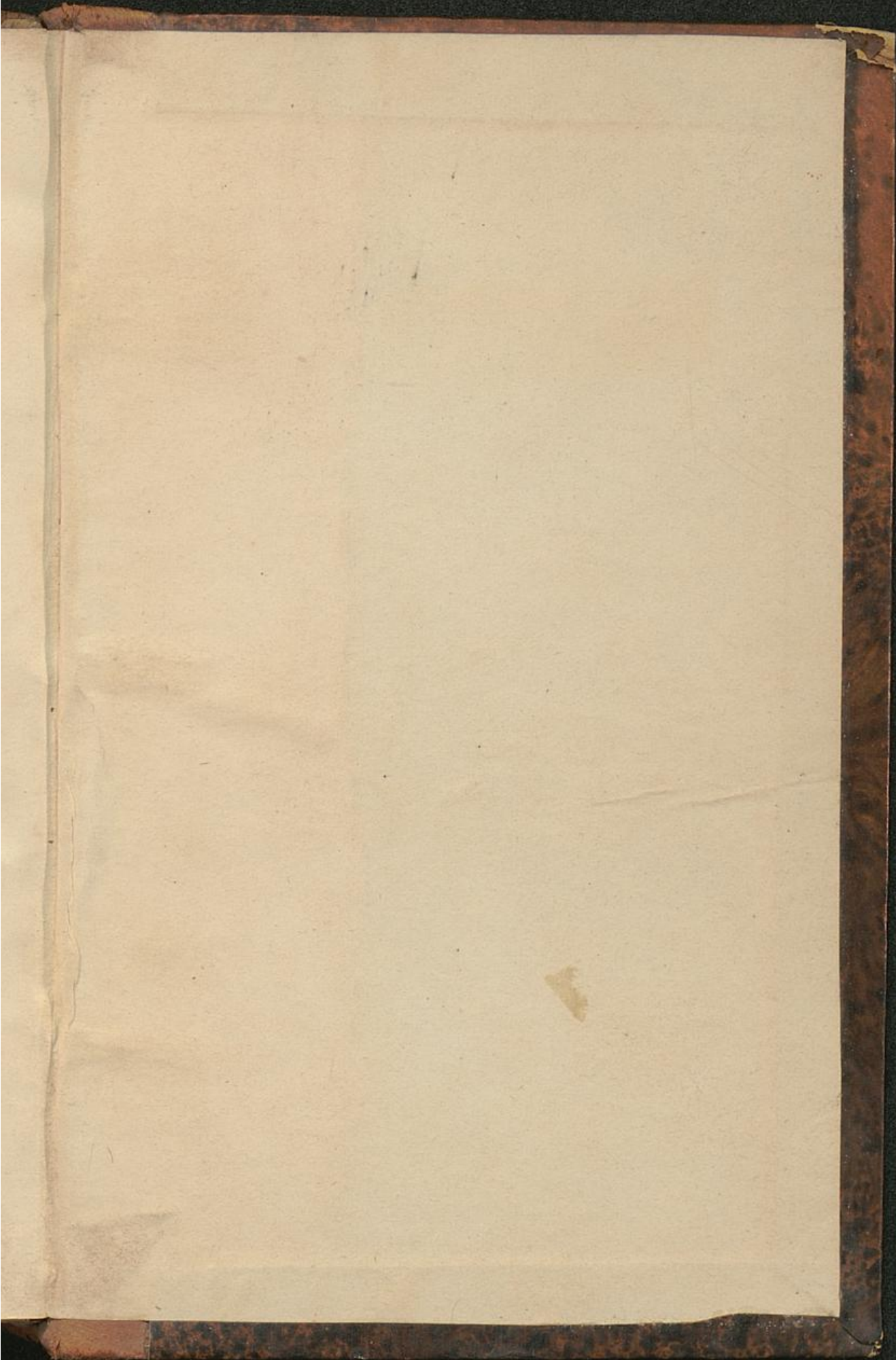

W. Hippel
Cap. 2

Th
5963